

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ОБЛАСТЕН УПРАВИТЕЛ НА ОБЛАСТ РУСЕ

ОБЛАСТНА СТРАТЕГИЯ
ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЛАСТ РУСЕ
ЗА ПЕРИОДА 2005-2015

СЪДЪРЖАНИЕ

Въведение		4
А. АНАЛИЗ НА СОЦИАЛНО ИКОНОМИЧЕСКОТО СЪСТОЯНИЕ		5
1	Географско положение	5
2	Природни условия и ресурси	6
3	Демография	8
4	Икономическо развитие	9
4.1	Отраслови характеристики на икономиката	14
4.2	Фактори, определящи икономическия растеж	17
4.3	Селско стопанство и развитие на селските райони	23
4.4	Туризм	28
5	Социална сфера	34
5.1	Доходи и жизнен стандарт	34
5.2	Работна заплата	37
5.3	Жилищна политика	38
5.4	Безработица – пазар на труда и политика по заетостта	39
5.5	Образование	44
5.6	Професионално обучение	60
5.7	Здравеопазване	61
5.8	Култура и културно наследство	65
6	Техническа инфраструктура	70
6.1	Водостопанска инфраструктура	70
6.2	Транспортна инфраструктура	70
6.3	Енергийна инфраструктура	72
6.4	Съобщителна инфраструктура	76
7	Състояние на околната среда	79
7.1	Екологично състояние и въздух	79
7.2	Води	82
7.3	Почви	83
7.4	Шум	84
7.5	Отпадъци	84
7.6	Ландшафтно и биологично разнообразие	85
8	SWOT анализ	88
Б. СТРАТЕГИЧЕСКА ЧАСТ		91
1	Визия за развитието на област Русе	92
2	Стратегически цели	92
3	Специфични цели	92
4	Приоритети и мерки	93
В. ОРГАНИЗАЦИЯ И КООРДИНАЦИЯ НА ДЕЙНОСТИТЕ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ		105
1	Правна рамка	105
2	Ангажираност на публичните институции и местните организации в областта на регионалното развитие	105
3	Организация и координация на дейностите за постигане на целите	107
4	Източници за финансиране	107
Г. СИСТЕМА ЗА МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА, ИНФОРМАЦИОННО ОСИГУРЯВАНЕ		108
1	Наблюдение, контрол и оценка	108
2	Основни индикатори за мониторинг на Областната стратегия за развитие на област Русе	109

ВЪВЕДЕНИЕ

Областната стратегия за периода 2005 – 2015 г. е основен документ, определящ дългосрочните цели и приоритети на регионалната политика за развитие на област Русе. Мястото и ролята на стратегията в системата на стратегическите планове и програмни документи за регионално развитие се определя от Закона за регионално развитие. В този смисъл и въз основа на прилагания принципен подход “отгоре-надолу” и “отдолу-нагоре” при създаването на плановите и стратегическите документи, осигуряващ взаимовръзката между тях, Областната стратегия за развитие на област Русе е ориентир както за общинските планове за развитие на общините от областта, така и за Регионалния план за развитие на Северен Централен планов район.

Областната стратегия за развитие на област Русе формулира:

- ❖ стратегическите цели на регионалното развитие на областта за периода 2005-2015 г.;
- ❖ приоритетните направления, в които ще се прилагат мерките за постигане на стратегическите цели;
- ❖ стратегическата рамка на плановите на общините от област Русе и инвестиционните им проекти;
- ❖ механизмите за съгласуване на политиките за регионално развитие и териториално устройство в област Русе;
- ❖ необходимата институционална рамка и организация за изпълнението за стратегията за развитие на областта;
- ❖ принципите на партньорство и приобщаване на заинтересованите страни към изпълнението на стратегията.

Визията, целите и приоритетите на Областната стратегия за регионално развитие на Област Русе до 2015 г. са формулирани въз основа на социално-икономическия анализ, като отчитат и динамиката на процеса на интеграция на България към ЕС. Те са в съответствие със стратегическите цели на Националната стратегия за регионално развитие, която отчита предвижданията на Националния план за развитие и секторните политики. При изработване на този стратегически документ е спазен принципът приемствеността, като са ползвани и доразвити досегашните добри практики на областната политика за регионално развитие в периода 2000 – 2006 г.

Формулирането на Областната стратегия за развитие на област Русе се базира на кохезионната политика на ЕС, която се стреми да ограничи регионалните различия, да постигне устойчиво и балансирано развитие на регионите - от една страна чрез намаляване на социално-икономическите вътрешнообластни различия от типа “център-периферия”, онаследени от предишни периоди, а от друга – чрез изравняване на стойностите на показателите за растежа на област Русе с водещите области в страната, чрез успешно прилагане на инструментариума на структурната политика на ЕС.

В процеса на подготовка на стратегическия документ бяха привлечени експерти на всички заинтересовани страни: общини, териториални структури на министерства и ведомства, представители на научни и делови среди, социални партньори, граждански организации. Предвидените мерки за осигуряване на прозрачност включват публикуване на Областната стратегия за развитие на област Русе на сайта на Областна администрация-Русе, организирането на форуми, публични обсъждания, периодични информации и обществени дискусии за хода на изпълнението ѝ.

Принципът на партньорство е валиден не само за етапа на подготовката на областната стратегия, но и при прилагане на мониторинга и оценката на нейното изпълнение, защото на практика единствено този принцип може да гарантира широката обществена подкрепа и съгласие за бъдещото развитие на област Русе.

А. АНАЛИЗ НА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКОТО СЪСТОЯНИЕ

1. ГЕОРГАФСКО ПОЛОЖЕНИЕ

Област Русе се намира в Северна България и заема Североизточната част на Северния Централен район за планиране. Северната ѝ граница на минава по поречието на река Дунав и съвпада с държавната граница с Република Румъния, където област Русе граничи с Префектура Гюргево. На изток областта граничи с община Тутракан (област Силистра) и общините Кубрат и Завет (област Разград). На запад с общините Свищов и Полски Тръмбеш (област Велико Търново), а на юг с община Стражица (област Велико Търново), с общините Попово и Опака (област Търговище) и общините Разград и Цар Калоян (област Разград). В посочения териториален обхват, областта заема 2803.4 кв. км, което е приблизително 2.53 % от територията на страната.

Промените, настъпили в територията на област Русе през периода 2000 – 2004 г. година, са няколко: през 2001 година село Тетово (74 129 кв. м) се отделя от община Кубрат, област Разград и преминава към община Русе; през 2003 година, селата Сваленик (58 100 кв. м) и Церовец (13 985 кв.м) се отделят от община Цар Калоян, област Разград и преминават към община Иваново; през 2003 година селата Каменово (39 946 кв. м), Равно (19 790 кв.м) и Топчии (36 498 кв.м) се отделят от община Ветово и преминават към община Кубрат, област Разград; през 2003 година село Просторно се отделя от община Ветово и преминава към община Разград, област Разград; през 2004 година село Черешово се отделя от община Кубрат, област Разград и преминава към община Сливо поле.

Стратегическото географско положение на област Русе и определянето на Русе като административен център на Северен Централен планов район са условия за развитие на междуобластното и трансграничното сътрудничество с Република Румъния. Широкият излаз на областта към река Дунав стимулира развитието ѝ чрез транспортната функция на реката и потенциала, който тя има за развитието на индустрията, земеделието, транспорта и транснационалното сътрудничество, по-специално в т.нар. Дунавско пространство. Област Русе попада и в обхвата на района на Черноморското сътрудничество.

Транспортно-географското положение е благоприятно и поради пресичането на територията на областта на два от деветте европейските транспортни коридора (№ 7 и № 9), които са връзката между районите на Балтийско и Северно море, и на Средиземно и Черно море. През град Русе се осъществява и връзката на българска територия между река Дунав и Черно море (Русе-Варна). Тук е единственото засега мостово съоръжение през Дунав на територията на България.

Административно-териториалният обхват областта включва 8 общини (Борово, Бяла, Ветово Две могили, Иваново, Русе, Сливо поле и Ценово) и 64 кметства. Административен център на областта е град Русе.

2. ПРИРОДНИ УСЛОВИЯ И РЕСУРСИ

Във физикогеографско отношение област Русе се отличава със сравнително еднообразен **релеф**. Той е преобладаващо низинен и равнинно-хълмист с надморска височина до 300 м. Това благоприятства развитието на механизираното земеделие, транспорта и изграждането на техническата инфраструктура.

Северната част на областта заема част от Източната Дунавска равнина. Териториите в близост до реката се характеризират с ниска заливна част, с високи подпочвени води и алувиално-ливадни почви (3-4 м над речното равнище) и с надзаливна част, образувана от кредни скали, покрити с лъос, с дълбоки подпочвени води и черноземни почви (над 60 м височина).

Между Русе и Тутракан се намира най-голямата крайдунавска низина, Бръшленската низина с площ от около 320 кв. км.

Разградските височини се простират дъговидно между долините на реките Черни и Бели Лом с обща посока запад – изток и преминават в Лудогорско плато. Изградени са от седиментни скали и се наблюдават карстови подземни води.

Лудогорското плато е обширно, разположено на изток от р. Бели Лом до долината на р. Карамандере. Високо е около 300 м. Силно прорязано от каньоновидните долини на реки и суходолия. Изградено е от варовици и мергели, припокрити с лъос. Характерни са карстовите форми.

Териториите, разположени по западната част на Разградските височини и Лудогорското плато, са изградени от седиментни скали, наблюдават се карстови подземни води. Лудогорското плато е изградено от варовици и мергери, покрити с лъос. Реките Черни и Бели Лом са разположени в каньоновидни долини и въпреки малката надморска височина, налице са ареали с полупланински облик и пейзажна атрактивност – потенциал за развитие на туризъм (Поломието).

Водните ресурси са представени както от повърхностно течащи, така и от подпочвени водоизточници. Най-значимият хидроресурс в област Русе е река Дунав. Водите ѝ са използвани за напояване на крайбрежните низини, транспорт, риболов, за технически нужди и др. Реките Русенски Лом (с началните си притоци Бански, Черни, Бели и Малки Лом) и Янтра (в областта влиза само долното ѝ течение) имат ограничено стопанско ползване, поради особеностите на климата и карстовата основа. Режимът им е дъждовно-снежен, с максимум на отока в началото на лятото и минимум в началото на есента. Те са разположени в каньоновидни долини, което не позволява водите им да се използват за напояване на обработваеми земи. Замърсяването им с промишлени и битови отпадъци допълнително ограничава стопанското им значение.

Подпочвените води в област Русе са обилни и дълбоки. При с. Писанец (община Ветово) има карстов извор.

В област Русе са построени общо 10 язовира. От тях три са по-големи – яз. "Баниска" - с 10 500 000 куб. м воден обем, язовир "Лом Черковна" – 4, 960 хил. куб. м., яз. "Николово" – 1 050 хил. куб. м. и яз. "Бели Лом" - общ обем 25.5 хил.м³ (с наличен полезен обем 9.3 млн.м³).

Останалите 6 действащи малки язовира са: яз. "Образцов чифлик", яз. "Пейчиново", яз. "Копривец", яз. "Босилковци", яз. "Дряновец" и яз. "Тетово".

Климатът в област Русе е умереноконтинентален. Средната годишна температура е около 12°, средната юлска 20 - 22°, а средната януарска – от 0° до - 3°. Средногодишното количество на валежите е 550 - 650 мм. (малко над средната за страната), а в Крайбрежните низини е под 500 мм. Това налага изкуственото напояване на земеделските култури.

Лятото е сухо и горещо. Суховеите през лятото и недостатъчните валежи причиняват ерозия на почвата. Най-силно е проявена ерозионната дейност в селата Червен, Мечка, Пиргово, Иваново, Нисово и Красен (над 50 %).

Широката отвореност на територията на север е причина североизточните ветрове да отвяват снежната покривка и да нанасят поражения на посевите. Снежните бури през зимата създават транспортно-комуникационни и битови проблеми. Преобладават югозападните, западните и източните ветрове, а през летните месеци – и южните. Западните ветрове през лятото причиняват гръмотевични бури и градушки. Често явление са и температурните инверсии, сланите, поледиците. Мъглите по поречието на Дунав са типично сезонно явление.

Климатичните условия в съчетание с релефа на областта до голяма степен определят и стопанската специализация област Русе.

Релефът, климатичните условия, водите и геоложкият строеж предопределят разнообразието на **почвите** в област Русе. Най - широко разпространени са черноземните почви, развити върху дебела лъсоча подложка (от 60 м. до 100 м. по Дунавския бряг) и техните подтипове: типични, карбонатни, хумусно-карбонатни и оподзолени карбонатни. Те се намират югозападно от Русе, а на юг и изток преминават в силно излужени. В югоизточните части преобладават тъмносивите горски почви (те се нуждаят от наторяване поради по-ниското си съдържание на хумус). Подходящи са за отглеждане на зърнени култури, лозя и овощия. В речните долини са разпространени алувиални, алувиално-ливадни и блатни, подходящи за отглеждане на зеленчуци, технически култури и овощия. Такива почви има и по терасите на реките Русенски Лом и Янтра.

Територията на област Русе геоложки принадлежи към Мизийската платформа. Областта е бедна на **полезни изкопаеми**. Преобладават само нерудните полезни изкопаеми. Те са база за развитието на добивната, керамичната и порцеланово-фаянсовата промишленост и други обработващи отрасли. Находищата имат лещовиден пластов характер.

Стопанско значение имат находищата на каолин и кварцов пясък при гр. Ветово, гр. Сеново, с. Топчии и с. Кривня (община Ветово), на строителен варовик при селата Пиргово, Красен и Божичен (община Иваново) и с. Басарбово (община Русе), на камък и вар (с. Ценово) и инертните материали от р. Дунав. Сред карстовите форми при гр. Ветово и при с. Писанец (община Ветово) има каолинова суровина. По-голяма част от областта е покрита с лъс или лъсовидни глинни (с най-голяма дебелина при р. Дунав – 20 до 50 м.). Разпространени са и алувиалните наслаги предимно по поречията на реките.

В областта няма открити находища на рудни полезни изкопаеми и изкопаеми горива.

По отношение на **баланса на териториите** със значително по-висок дял от средния за страната са земеделските територии /76% срещу 58.7%/ и на урбанизираните територии /6.2% срещу 5.0%/ за сметка на горските /13.9% срещу 33.6%/ и на териториите за добив на полезни изкопаеми /0.2% срещу 0.3%/.

С най-висок дял на земеделските територии се отличават общините Ценово (85.1%), Иваново (83.3%), Сливо поле (78.8%), Бяла (77.4%) и Борово (76.1%).

По-висок дял на горските територии, макар и много по-нисък от средния за страната, имат общините Ветово (24.5%), Две могили (29.7%), Бяла (15%) и Борово (13.5%).

Най-висок е дялът на урбанизираните територии в общините Русе (11%) и Сливо поле (7%), а най-нисък е в общините Две могили (4.4%) и Иваново (4.6%). Около 61% от териториите за добив на полезни изкопаеми в област Русе са на територията на община Ветово.

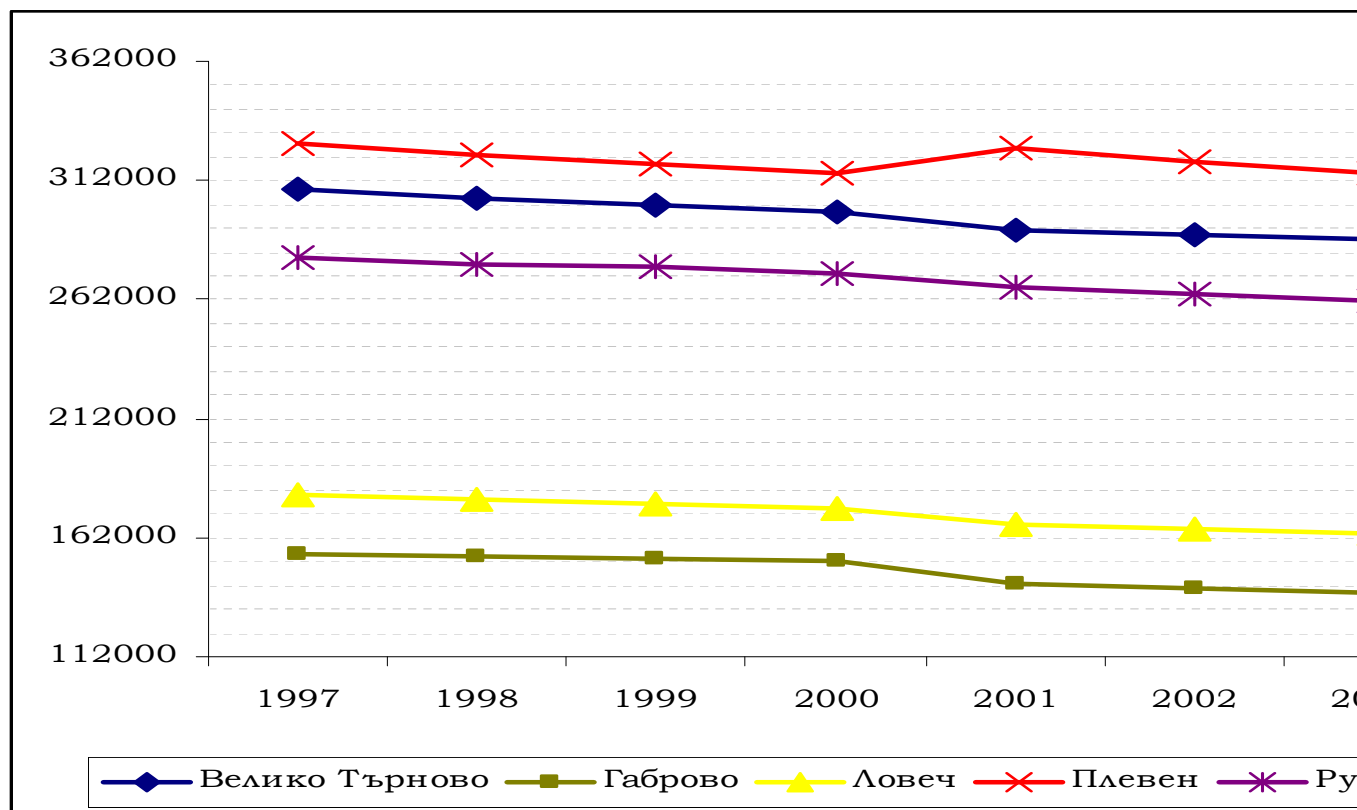
Природните ресурси на област Русе определят възможните посоки за интензивно развитие на регионалната икономика, чиито потенциал е свързан с пълноценното оползотворяване на р. Дунав и нейното поречие за развитие на воден транспорт; риболов и рибовъдство; поливно земеделие; водни спортове, туризъм; възможности за развитие на трансгранично икономическо и културно сътрудничество.

3. ДЕМОГРАФИЯ

Общият брой на населението в област Русе към 31.12.2003 г. е 261108 души , което представлява 3,3% от населението на страната.

По брой на населението област Русе е третата по големина в СЦПР след областите Плевен и Велико Търново. През периода 1997 – 2003 г. се наблюдава спад на населението, характерен, както за плановия район, така и за страната.

Графика 1 Динамика на броя на населението по области в СЦПР

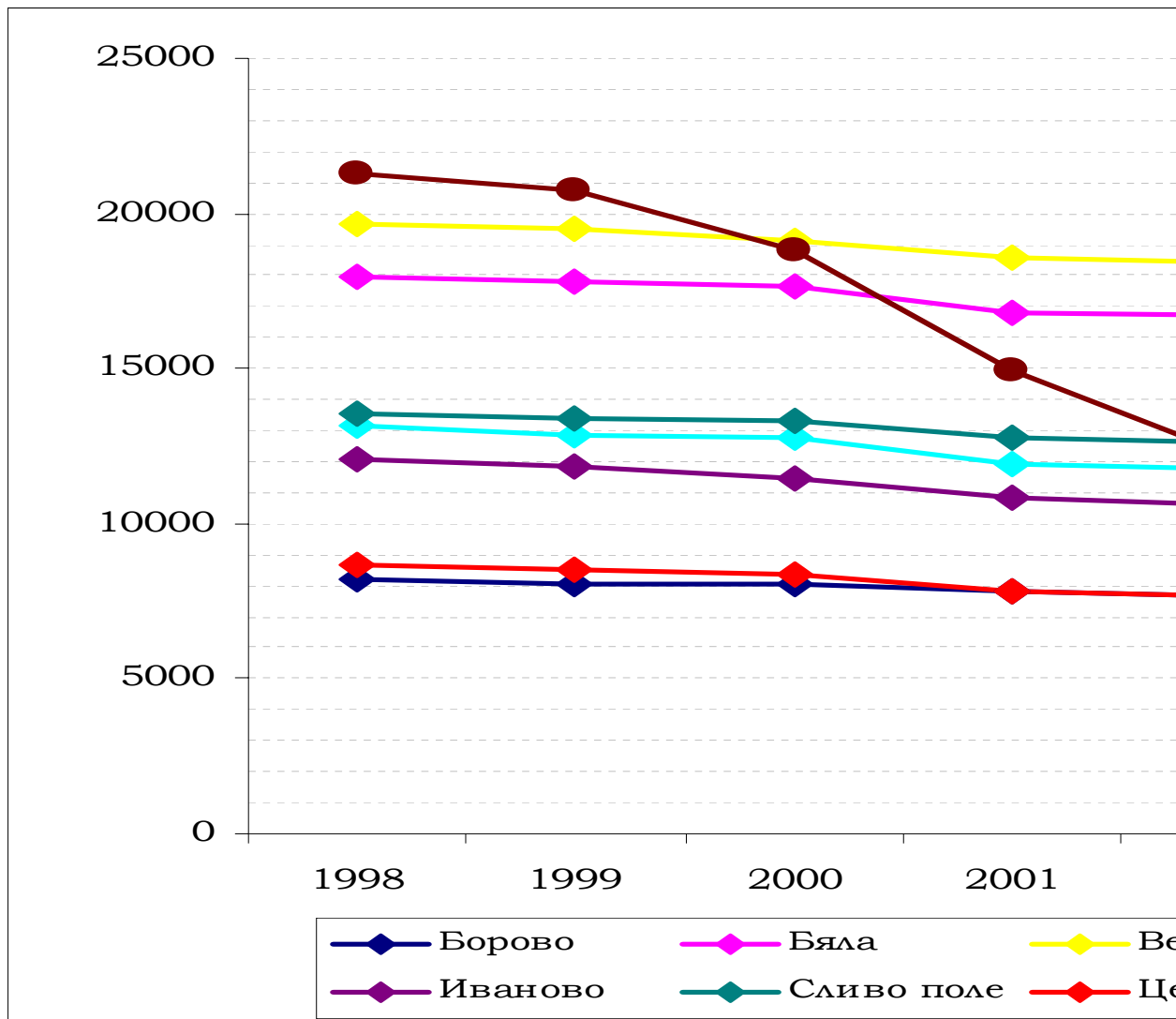

* Източник НСИ – Статистическо бюро - Русе, 2004

Динамиката на броя на населението в осемте общини на областта за периода 1998-2003г се отличава със следните тенденции:

- ❖ незначително намаление на броя на населението се отчита в общините Борово, Бяла, Две могили, Сливо поле и Ценово;
- ❖ през последните две години населението на община Иваново се е увеличило, което се обяснява с присъединяването на селата Церовец и Сваденик;
- ❖ чувствително е намалението на населението на община Ветово, което основно се дължи на излезлите от територията на общината села – Каменово, Равно, Просторно и Топчии;
- ❖ въпреки присъединяването на с. Тетово през 2001г., община Русе е с най-голям спад в броя на населението през периода (6148 души);

Графика 2 Динамика на броя на населението по общини в област Русе

* Източник НСИ – Статистическо бюро - Русе, 2005

Област Русе е с най-голяма **гъстота на населението на кв. км** в СЦПР - 93,1 души на кв.км (2003г.). Характерно за областта в този смисъл е, че гъстотата на населението в община Русе е многократно по-висока от тази в останалите 7 общини.

Фиг.1 Гъстота на населението в област Русе към 2003г.

* Източник НСИ – Статистическо бюро- Русе, 2004

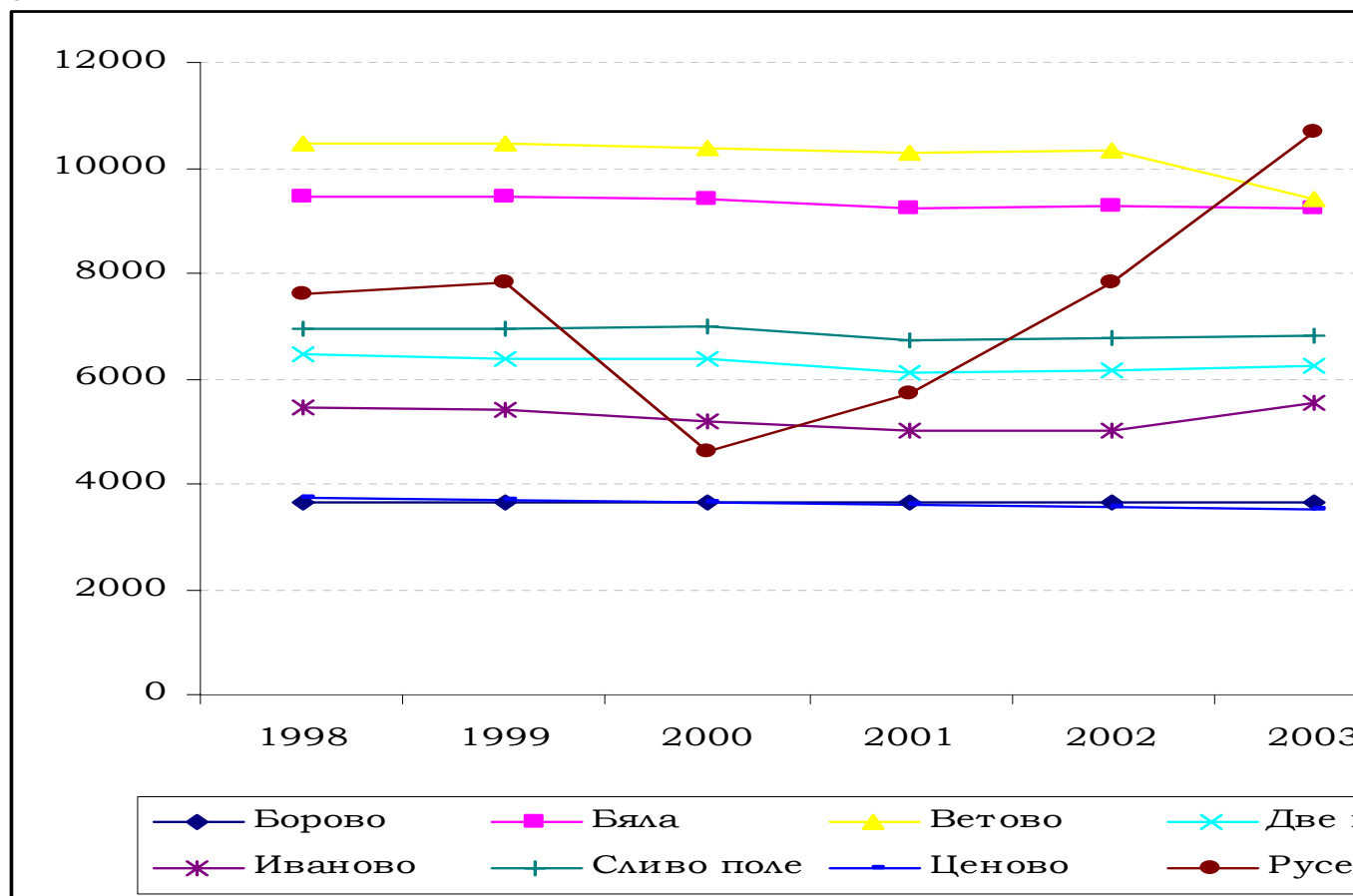
Броят на **населените места** в областта е общо 82, от които 8 града. През 2003 г. делът на градското население от общото население е 72,7%. Преобладаващата част от него (89,4%) е съсредоточена в община Русе.

По отношение на **половата структура** на населението се наблюдава превес на жените, които са с 5,7% повече от мъжете през 2003г. Тази тенденция е валидна, както за СЦПР, така и за страната.

Възрастовата структура на област Русе е относително благоприятна:

- ❖ увеличава се населението в трудоспособна възраст, макар и с бавни темпове;

Графика 3 Динамика на населението в трудоспособна възраст по общини в област Русе

* Източник НСИ – Статистическо бюро- Русе, 2004

- ❖ намалява групата на населението в надтрудоспособна възраст – областта е с най-ниска стойност по този показател в СЦПР – 25,11%;

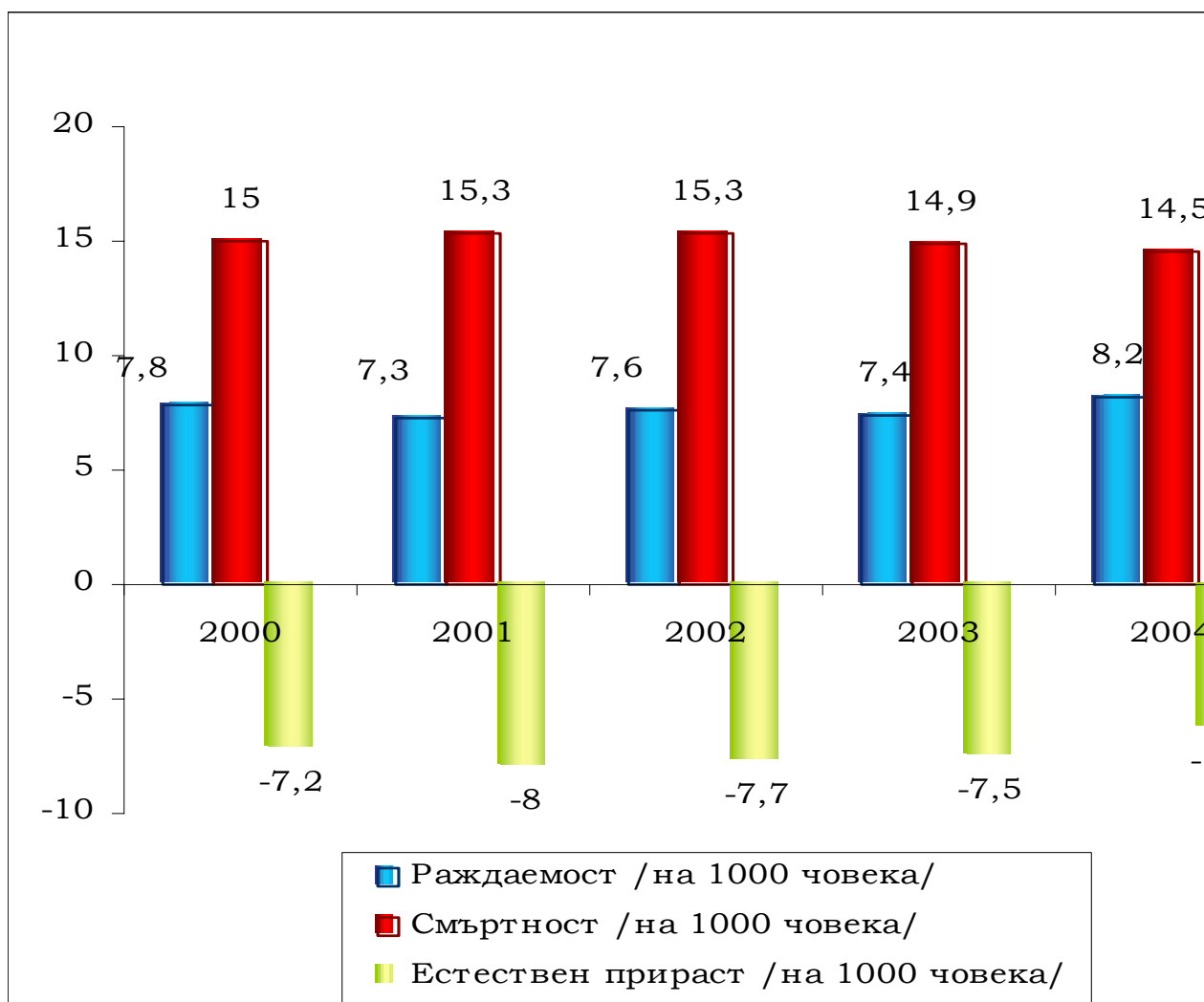
- ❖ намалява населението в подтрудоспособна възраст, което се обяснява с ниската раждаемост и високата смъртност при децата.

Динамиката на данните по показателя “коефициент на възрастова зависимост” показва сравнителна стабилност в почти всички общини за периода. Изключение в този смисъл се забелязва в общините Две могили, Ветово, Бяла и Борово, където стойностите през периода намаляват с бавни темпове.

По този показател тенденцията за Област Русе се отличава от тази за СЦПР и за страната, които отчитат увеличение.

По отношение на **естествения прираст** – запазва се тренда на високите отрицателни стойности. През 2004 г. раждаемостта е най-висока в община Бяла – 9.7‰ и най-ниска в община Ценово – 4.8‰ . За същата година смъртността е най-висока в община Иваново – 24.2‰ и най-ниска в община Русе – 12,5‰.

Графика 4 Динамика на естествения прираст на населението в област Русе

* Източник НСИ – Статистическо бюро- Русе, 2005

Област Русе е типичен район с концентрация на етнически малцинства. По данни от преброяването 2001 г. дялът на малцинствата тук е 17,9%, т.е по-висок от средния за страната (14,3%) и значително по-висок от средния за СЦПР (10,4%) От общият брой на населението на областта през 2001 г. дялът на етническите турци представлява 14%, на ромите - 3,6%, други - 1,2% и 0,8% - които не се самоопределят.

В сравнение с преброяването на населението през 1992 г., в етнoдемографските характеристики на област Русе са настъпили следните изменения:

- ❖ общият брой на българската етническа група е намалял с 23 750 (-2,4%) лица;
- ❖ турският етнос бележи увеличение с 3 564 (+2,3%) лица;
- ❖ ромската етническа група е намаляла с 702 (-0,1%) лица;
- ❖ рязко спадат абсолютните и относителни стойности при лицата, декларирали принадлежност към друга етническа група за сметка на тези, които са декларирали, че не са в състояние еднозначно да се самоопределят;

Демографското развитие на общините през периода 1998-2003г. в област Русе позволява да се направят следните **изводи:**

- ❖ Запазва се тенденцията, валидна и за предходния период 1992-1998г - населението на област Русе намалява в резултат на естествени демографски причини и икономическа миграция;
- ❖ Най-уязвими от неблагоприятните демографски тенденции ще продължат да бъдат общините от изостаналите селски райони, ако не настъпят чувствителни промени в икономическата среда;
- ❖ Устойчива е тенденцията на феминизация на населението;
- ❖ Увеличават се абсолютните и относителните стойности на групата в трудоспособна възраст;

- ❖ Коефициентът на възрастова зависимост в общините извън Русе е много висок;
- ❖ Запазва се поносимото и характерно за Европа съотношение 2.5 : 1 /работещи : пенсионери/;
- ❖ Намалява тенденцията на застаряване на населението, поради увеличаващата се смъртност на населението след 65 г.

4. ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

Произведеният **брутен вътрешен продукт** (БВП) в Област Русе през 2003г. е 1 024 888 хил.лв, което е 2,98% от общия за страната (34 410 244 хил.лв.) и 23,37% от БВП на СЦПР. В **таблица 1** може да се проследят сравнително постоянните позиции на БВП за Област Русе, както на ниво планов район, така и на национално ниво.

Таблица 1. Тенденции на БВП, тц, хил.лв.

	1999г	2000г	2001г	2002г	2003г ¹
България	23 323 058	26 752 833	29 709 210	32 335 083	34 410 244
СЦПР	2 968 761	3 515 259	3 882 087	4 222 695	4 385 818
Русе	698 109	797 028	877 180	963 850	1 024 888
отн. дял- Русе/страната	2,99%	2,98%	2,95%	2,98%	2,98%
отн. дял- Русе/СЦПР	23,52%	22,67%	22,60%	22,83%	23,37%
отн. дял- СЦПР/България	12,73%	13,14%	13,07%	13,06%	12,75%

* Източник НСИ – Статистическо бюро - Русе, 2004

По предварителни данни на НСИ за 2003 г. по показателя БВП на глава от населението, област Русе се нарежда на 11 място сред 29-те области в страната. Достигнатата стойност от 3902 лв. представлява 88,7% от средната стойност на показателя за страната и е с 4,3% повече от тази за СЦПР. Ръстът на този показател за областта напълно се припокрива с темповете на националния за 2003г.

През последните 7-8 години областите Русе, Плевен, Ловеч, Габрово и В. Търново се развиваха със сходни нива на икономически растеж.

Таблица 2 Динамика на БВП на човек от населението в лв.

	1997г	1998г	1999г	2000г	2001г	2002г	2003г ²
България	2097	2715	2 841	3274	3754	4 109	4 398
СЦПР	1712	2311	2 410	2882	3231	3 559	3 739
Велико Търново	1640	2267	2 338	2811	3101	3 618	4 006
Габрово	1752	2481	2 796	3239	3723	4 193	3 967
Ловеч	1783	2356	2 420	2919	3252	3 412	3 382
Плевен	1560	2075	2 189	2736	3089	3 242	3 447
Русе	1904	2510	2 527	2905	3271	3 632	3 902

* Източник НСИ – Статистическо бюро - Русе, 2004

¹ По предварителни данни на НСИ

² По предварителни данни на НСИ

След 2001 г. БВП на човек от населението за област Русе бележи тенденция към стабилизиране, за разлика от други области в СЦПР).

Графика 5

* Източник НСИ – Статистическо бюро - Русе, 2004

Община Русе формира приблизително 85% от общата стойност на показателя БВП на човек от населението за областта, което е доказателство за съществуващите икономически различия от типа “център-периферия”.

По обем и динамика **Брутната добавена стойност (БДС)** на Област Русе следва тенденциите на БВП. Делът ѝ е относително постоянен както на ниво планов район, така и на национално ниво.

Таблица 3 БДС, тл, хил. лв

	1999г	2 000г	2 001г	2 002г	2 003г
България	20 934 160	23 696 665	26 355 597	28 525 785	30 088 868
СЦПР	2 664 681	3 113 686	3 443 872	3 725 232	3 835 030
Русе	626 604	705 977	778 163	850 302	896 179
отн. дял- Русе/РБ-я	2,99%	2,98%	2,95%	2,98%	2,98%
отн. дял- Русе/СЦПР	23,52%	22,67%	22,60%	22,83%	23,37%

* Източник НСИ – Статистическо бюро - Русе, 2004

Относителното нарастване на БДС в Област Русе за периода 1999 – 2003г е 37,56%, с 1% по-ниско от това за страната, което се обяснява със стабилизиране на икономическото състояние на област Русе след резките промени в индустриалния и аграрния сектор през 2002г.

4.1. ОТРАСЛОВИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ИКОНОМИКАТА

4.1.1. СЕКТОРНА СТРУКТУРА

Разпределението на **БДС по икономически сектори** в област Русе през последните пет години не се отличава с последователност или пропорционалност. **Единствено сектор “Услуги” отчита устойчива тенденция на нарастване, която годишно варира около 4,8 - 5,0%.**

Таблица 4 БДС по икономически сектори за Област Русе, текущи цени, хил.лв.

Икономически сектори	1999г	2 000г	2 001г	2 002г	2 003г³
аграрен	111 150	103 964	142 949	142 143	184 338
индустрия	193 178	217 278	217 901	248 614	170 801
услуги	322 276	384 736	417 314	459 545	541 040

* Източник НСИ – Статистическо бюро- Русе, 2004

В структурно отношение са налице известни различия в тенденциите, които се наблюдават на национално и регионално ниво (вж. Таблица 5). Процентното съотношение на трите значими сектора на икономиката се изменят през годините. Докато на национално ниво дялът на аграрния сектор устойчиво намалява в произведената обща БДС, то значението му за икономиката на област Русе се увеличава.

Таблица 5 Структура на БДС порайони и сектори

	Райони / ик.сектори	БДС по икономически сектори			БДС, хил.лв.
		Аграрен	Индустрия	Услуги	
1999г	България	16.5%	27.2%	56.2%	100.0%
	Северен централен	19.6%	30.3%	50.1%	100.0%
	Русе	17.7%	30.8%	51.4%	100.0%
2000г	България	13.9%	29.1%	56.9%	100.0%
	Северен централен	17.1%	30.0%	52.9%	100.0%
	Русе	14.7%	30.8%	54.5%	100.0%
2001г	България	13.4%	28.7%	57.9%	100.0%
	Северен централен	19.8%	28.5%	51.7%	100.0%
	Русе	18.4%	28.0%	53.6%	100.0%
2002г	БЪЛГАРИЯ	12.1%	29.1%	58.8%	100.0%
	Северен централен район	18.1%	30.2%	51.7%	100.0%
	РУСЕ	16.7%	29.2%	54.0%	100.0%
2003г	БЪЛГАРИЯ	11.4%	30.0%	58.6%	100.0%
	Северен централен район	21.2%	20.5%	58.4%	100.0%
	РУСЕ	20.6%	19.1%	60.4%	100.0%

* Източник НСИ – Статистическо бюро - Русе 2004

В индустрията се наблюдават съществени изменения през последните пет години. Област Русе структурно задържа дела си от приблизително 30 % през разглеждания период с едно единствено изключение - през 2003 г., когато се отчита спад, идентичен за целия СЦПР. По този начин съотношението между секторите се променя и наблюдаваме по-високи стойности на дяловете на агро-сектора и услугите. Същевременно, дисагрегираните данни за БП както на ниво СЦПР, така и на ниво

³ По предварителни данни на НСИ

област отчитат растеж в общата брутна продукция на индустриалния сектор. **Следователно, спадът в БДС на индустрията се дължи на нараснало междинно потребление⁴. Поскъпването на материали, горива и енергия, повишените разходи за външни услуги са най-вероятните причини за нарасналото междинно потребление.**

4.1.2. БРУТО ПРОДУКЦИЯ

Бруто продукцията (БП) е един от съществените икономически индикатори, които позволяват да се направят сравнения за посоката и силата на промените в регионалната икономика по сектори и направления. Това е един от най-важните съставни индикатори на изчисленията на регионалния БВП.

Таблица 6

Област Русе	1999г	2000г	2001г	2002г	2003г
Бруто продукция - хил. лв.	940678	948562	991836	1040977	1211673
Експорт* - хил. лв.	134611	168014	176424	345395	405551*
Приходи от дейността- хил. лв.	1412886	1549944	1642225	1813052	2149642
Разходи за дейността- хил. лв.	1369733	1509706	1588805	1770616	2113711

* без отрасъл селско стопанство (обикновено под 1 %)

* Източник НСИ – Статистическо бюро - Русе, 2004

На областно ниво, икономиката ускорява растежа си по отношение на БП. За 2003 г. общата стойност на произведената БП в област Русе възлиза на 1 211 673 хил. лв., което е с 16.4 % повече от 2002 г. През 2001 и 2002г. растежът е бил приблизително с около 5 %, докато през 2003 г. вече се наблюдава сериозно ускорение. Вероятно тази тенденция ще продължи в средносрочен план.

Динамиката на приходите и разходите на предприятията също бележи ускорен темп на нарастване. За 2003 г. се отчита съответно 18,6% и 19,4% растеж на годишна база - най-висок за последните няколко години.

Графика 6

⁴ Междинното потребление (МП) обхваща стойността на стоките и услугите, трансформирани или изцяло изразходвани в процеса на производство, както и разходи за: стоки и услуги, използвани от наетите лица задължително или с оглед извършване на тяхната работа; инструменти и дребен инвентар; разходи за текущ ремонт и поддръжка; плащания за външни услуги по научно обслужване, обучение на персонала, пазарни проучвания, реклама, пощенски, телеграфни и телефонни услуги, наеми, абонаментни такси и други.

* Източник НСИ – Статистическо бюро- Русе, 2004

Ако разгледаме данните по сектори на икономиката, ще забележим, че **промишлената продукция реализира най-ускорен растеж за последните три години**. Вероятно, това ускорение ще продължи, ако се съди по динамиката на инвестициите в сектора. **Растежът на услугите има траен и устойчив темп от 18-19 % за последните две години**. Очакванията са да се задържи или ускори, ако в регионалната икономика настъпят допълнителни структурни промени – раздържавяване (приватизация и концесиониране) на монополите в енергетиката и транспорта.

Таблица 7 Бруто продукция по сектори за област Русе в хил. лв.

	1999г	2000г	2001г	2002г	2003г
О Б Щ О	940678	948562	991836	1040977	1211673
Селско, ловно и горско стопанство; рибно стопанство	-	58851	82557	79378	78322
Промишленост	-	412372	388451	506317	677312
услуги	-	243996	279408	335055	398429
<i>Растеж на годишна база</i>					
О Б Щ О		100.8%	104.6%	105.0%	116.4%
Селско, ловно и горско стопанство; рибно стопанство		-	140.3%	96.1%	98.7%
Промишленост		-	94.2%	130.3%	133.8%
услуги		-	114.5%	119.9%	118.9%

* Източник НСИ – Статистическо бюро- Русе, 2004

Данните за експорта също са оптимистични. Реализираният растеж там е 17.4%. БП за експорт е съставна част от общата БП на предприятията. От данните се вижда, че шоковата година за трансформиране на направлението за реализация на БП е 2002. Тогава е реализиран растеж от 95.8 %, без това да е съпроводено със сериозен скок на общата БП. Обяснението е, че предприятията усилено реформират производството си и на базата на съществуващата пазарна конюнктура започват да работят все по-малко за вътрешния пазар и все повече за износ. През 2003 г. растежът на експорта почти съвпада с общия растеж на БП.

Таблица 8 % на експорта от общата БП за област Русе

Област Русе	1999г	2000г	2001г	2002г	2003г

Бруто продукция	940 678	948 562	991 836	1 040 977	1 211 673
Експорт	134 611	168 014	176 424	345 395	405 551
% на експорта от БП	14,31%	17,71%	17,79%	33,18%	33,47%

* Източник НСИ – Статистическо бюро- Русе, 2004

Както се вижда от таблица 9 и следващите графики 10 и 11, относителният дял на експорта в общата БП, както и на промишлената БП се увеличава с ускорени темпове за последните няколко години.

Прогнозите са, че **след като приключат процесите на реструктуриране на производството и промяната на направлението на пазарите, може да се очаква, че растежът на общата БП ще бъде все по-тясно обвързан с ръста на експорта.**

4.2. ФАКТОРИ, ОПРЕДЕЛЯЩИ ИКОНОМИЧЕСКИЯ РАСТЕЖ

4.2.1. ЕКСПОРТ

Увеличеният експорт е надежден косвен показател за повишаването на конкурентноспособността на икономиката.

В обобщен план може да се каже, че една трета от общото производство в областта се изнася. В рамките на отделните сектори нещата стоят по различен начин. През 2002 г. 57.3 % от всички стоки, които се произвеждат в подотраслите на промишлеността, се изнасят. За 2003 г. този показател е 50.0 %. На ниво област не съществуват данни за географското предназначение на експорта, но по експертна оценка повечето предприятия работят за европейския пазар.

Лидер в това отношение е производството на текстил и облекло – през 2002 г. 61.3 % от всичко произведено в бранша е експортирано. Практически, почти всичко, което се произвежда в този отрасъл се изнася, тъй като някои русенски фирми са подизпълнители на други български фирми, работещи по външни поръчки. Производствата на химични продукти и машини следват плътно в експортната си насоченост групата на текстила и облеклото. Почти половината от тяхната продукция се изнася.

Конкурентноспособността на местната икономика в условията на глобализация е пряко свързана с потенциала на индустриалните сектори и на отделни местни фирми да реализират и непрекъснато увеличават експорта на произведените от тях стоки и услуги. През 2003 г. област Русе реализира износ в размер на 405,6 млн.лв., т.е 3,11% от общия за страната.

Таблица 9 Обем на износа за Русе и България, в мил. лв.

	1999г	2000г	2001г	2002г	2003г*
Област Русе	134,6	168,0	176,4	345,4	405,6
България	7 302,6	10 274,1	11 176,1	11 857,9	13 041,9
% на износа за Област Русе от общият за България	1,84%	1,64%	1,58%	2,91%	3,11%

Забележка: *) Окончателни данни

** данните за 2003г за Област Русе са без отрасъл селско стопанство (обикновено под 1 %)

* Източник НСИ – Статистическо бюро- Русе, 2004

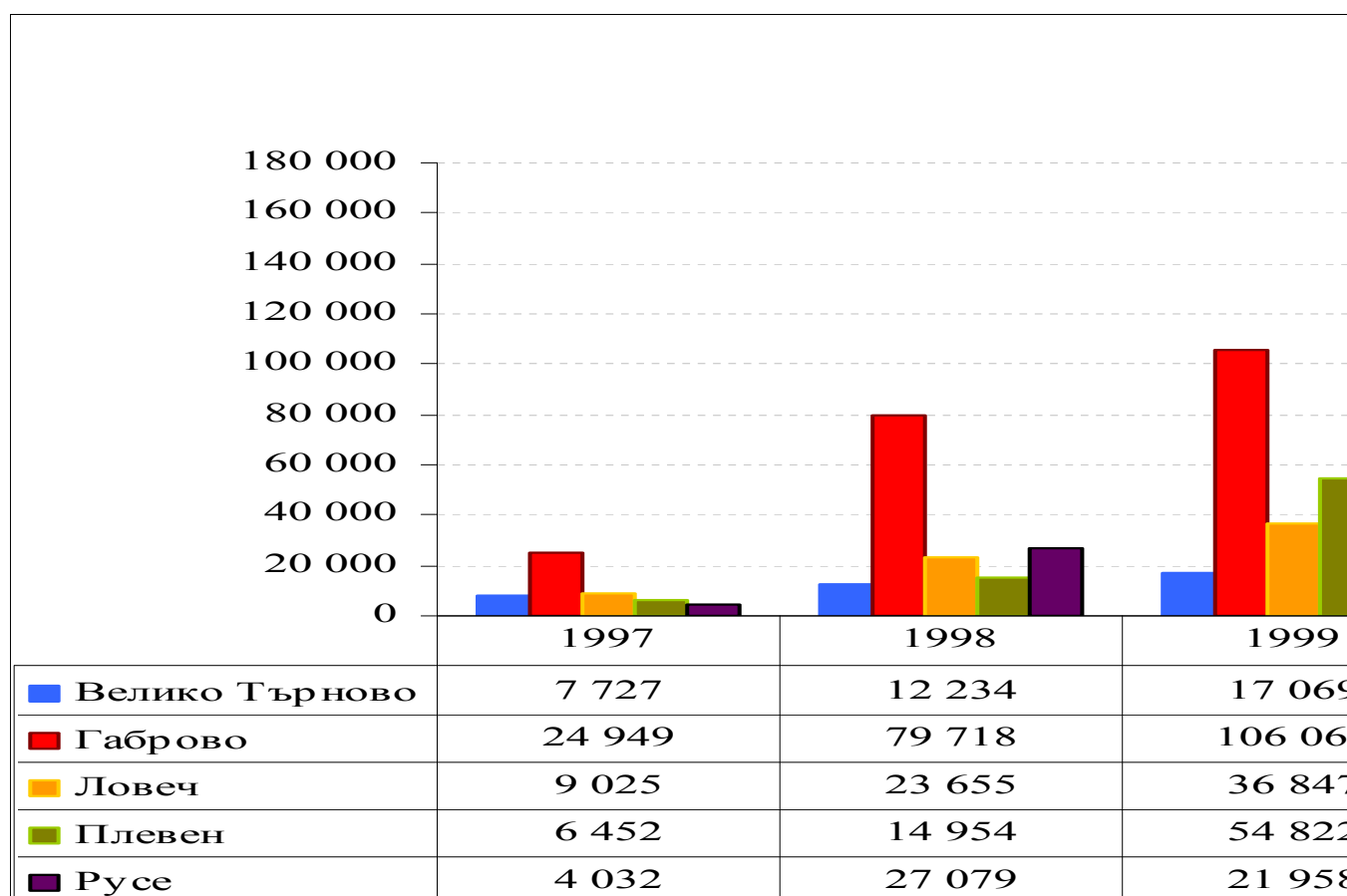

В разпределението на износа по основни отрасли най-голям дял има промишлеността. 57,3% за 2002 г. и съответно 50 % за 2003 г. от общия експорт за Област Русе се прави от промишления отрасъл. Това се дължи най-вече на големия износ на текстилната, химическата промишленост и подотраслите металургия и машиностроене, които експортират приблизително половината от производство си.

4.2.2. ПРЕКИ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ

За периода 1998 - 2003 г. преките чуждестранни инвестиции в област Русе са 228.09 милиона долара или нарастват над 100 пъти, спрямо предходния период. Видно от таблица 10, над 80% от ПЧИ се направени в промишлеността. Повишава се и относителният дял на ПЧИ за област Русе в общата съвкупност на ПЧИ за страната - от 0.19% през 1997г. на 4.98% през 2003г. Преките чуждестранни инвестиции през 2003 г. са се увеличили с 67%, спрямо предходната и са с 5% повече от средните стойности на показателя за страната.

Графика 7 ПЧИ по области в СЦПР, хил.щ.д

* Източник НСИ – Статистическо бюро - Русе, 2004

4.2.3. РАЗХОДИ ЗА ДМА И ПРИДОБИТИ ДМА

Двата икономически показателя, които се отъждествяват с инвестиционната активност на предприятията, са Разходи за дълготрайни материални активи⁵ (ДМА) и Придобити⁶ ДМА.

Регионалните инвестиции на област Русе растат ежегодно – с 11% през 2001г., с 12% през 2002г. и с 48% през 2003 година, **но не следват националния тренд** (24% за 2001г., 8% през 2002г, и 17% през 2003г.).

Таблица 10 Относителен дял на инвестициите в БВП

	2000г	2001г	2002г	2003г
Отн. дял на инвестициите в БВП на област Русе	12.5%	12.6%	12.9%	17.9%
Отн. дял на инвестициите в БВП на България	15.7%	18.3%	18.3%	19.5%

* Източник НСИ – Статистическо бюро - Русе, 2004

Очевидно е, че русенската икономика не само трябва да задържи относителния дял на инвестициите в БВП, но и да го увеличи минимум до средния за страната. В противен случай, регионалната икономика ще е изложена на повече външни рискове от националната.

Таблица 11 Инвестиции по основни сектори на икономиката в област Русе

	2000г	2001г	2002г	2003г	2001/ 2000	2002/ 2001	2003/ 2002
Аграрен	6383	7060	13086	15638	111%	185%	120%
Индустрия	64786	57521	58257	90266	89%	101%	155%
Услуги	28726	46030	52836	77913	160%	115%	147%

* Източник НСИ – Статистическо бюро - Русе, 2004

Аграрният сектор реализира шоков растеж на инвестициите през 2002 г., свързан с действието на програма САРПАРД. През 2003 ръстът е стабилизирал до умерените 20%.

Индустриалният сектор реализира спад през 2000 г., а през 2001 обемът на инвестициите стагнира на същите нива. Това е периодът на най-активно вътрешно реструктуриране и реформиране на предприятията. След приключването на тези процеси, през 2003г. бе постигнат ръст от 55 % на годишна база.

При услугите ситуацията е подобна, но се случва малко преди това.

Приблизително 90% от всички инвестиции се правят от частните предприятия.

Нарастването на инвестициите предопределя и нарастването на производствените капацитети, а оттук и по-високия икономически растеж. **През 2003 г. една трета от всички придобити дълготрайни материални активи в СЦПР са в област Русе, докато за 1999 г. този дял е бил 21%.**

Това дава основание да се очаква и увеличаване дела на област Русе в БВП И БДС на плановия регион през следващите години. Прогнозите са, че още през 2004/2005г. русенската икономика ще увеличи относителната си тежест в икономиката на плановия регион с около 1.5%.

⁵ Разходите за придобиване на ДМА през отчетния период включват фактически извършените разходи за изграждане на сгради и инженерни строителни съоръжения чрез възлагане и по стопански начин, за доставка и монтаж на ДМА, за закупуване на машини, съоръжения, оборудване и транспортни средства, за геоложки и хидроложки проучвания, за проучвателни и проектантски работи, обслужващи строителството и други разходи, свързани с придобиването на ДМА. В обема на разходите за придобиване на ДМА не се включват текущите разходи по поддръжане на наличните ДМА.

⁶ Придобитите ДМА през отчетния период включват стойността на дълготрайните материални активи, придобити от предприятието чрез строителство (след въвеждането им в експлоатация по реда, установен с Наредба №6 на Министерството на регионалното развитие и благоустройството) и закупуване.

4.2.4. ЗАЕТОСТ

За разлика от предходни периоди, характеризиращи се със спад в равнището на заетостта като резултат от структурната реформа, броят на заетите през периода 1999-2003 г. в област Русе расте прогресивно. Тази тенденция се обяснява от една страна с настъпилите положителни промени в икономическата среда, а от друга с правителствената политика по заетостта в последните години. **Единствено изключение от областния тренд прави община Ценово, която очевидно се нуждае от политическа намеса за стимулиране на местната икономика и мерки за увеличаване на заетостта.**

Таблица 12 Заетост по общини през периода 1999-2003г

	1999г	2000г	2001г	2002г	2003г
Бяла	2357	2139	2734	2839	3460
Борово	796	717	750	853	935
Две могили	947	950	1134	1106	1125
Ветово	2227	2112	1934	2087	2323
Иваново	1063	1121	1144	1226	1339
Русе	45877	47435	46738	48335	52389
Сливо поле	1044	1056	1031	1041	1151
Ценово	676	643	630	620	606
Общ брой	54 977	56233	56095	59117	63328

* Източник НСИ – Статистическо бюро- Русе,2004

Анализът на структурата на заетостта показва, че промишлеността е отрасълът, който ангажира преобладаващо работната сила в област Русе.

Таблица 13 Заетост по отрасли

	2002	2003	% промяна на годишна база	структура 2002	структура 2003
О Б Щ О	59117	63328	107.1%	100.00%	100.00%
Селско, ловно и горско стопанство; рибно стопанство**	3816	4007	105.0%	6.5%	6.3%
Промисленост**	26608	26453	99.4%	45.0%	41.8%
Строителство	2822	3122	110.6%	4.8%	4.9%
Търговия; ремонт и техн.обсл. МПС, лични вещи и стоки за домакинството	12536	13533	108.0%	21.2%	21.4%
Хотели и ресторанти	2542	2920	114.9%	4.3%	4.6%
Транспорт, складиране и съобщения	4348	4773	109.8%	7.4%	7.5%
Операции с недвижимо имущество, наемодателна дейн. и бизнес услуги	2930	3462	118.2%	5.0%	5.5%
Образование	102	105	102.9%	0.2%	0.2%
Хуманно здравеопазване и социални дейн.; ветеринарна лечебна дейност	2484	2591	104.3%	4.2%	4.1%
Други дейности, обслужващи обществото и личността	929	1031	111.0%	1.6%	1.6%

* Източник НСИ – Статистическо бюро- Русе,2004

Очакванията, обаче, са, че делът на заетите в промишлеността постепенно ще намалява за сметка на сектор “Услуги”. Една от основните

причини за това, е въвеждането на иновации, нови техники и технологии в индустрията. От друга страна, увеличаването на дела на услугите в БВП на областната икономика, констатирано през периода, е също предпоставка за увеличаване на заетостта в сектора.

Относителният дял на постоянната заетост в аграрния сектор през периода намалява, като през 2003 г., спрямо общия брой на заетите лица в областта, възлиза на 5,04 на сто, при 10,7 средно за страната.

Обяснението на тази устойчива тенденция е свързано с процесите на реструктуриране на българското земеделие, възстановяването на обема на производството в условията на частна собственост и до известна степен с обновлението на съпътстващите го техника и технологии.

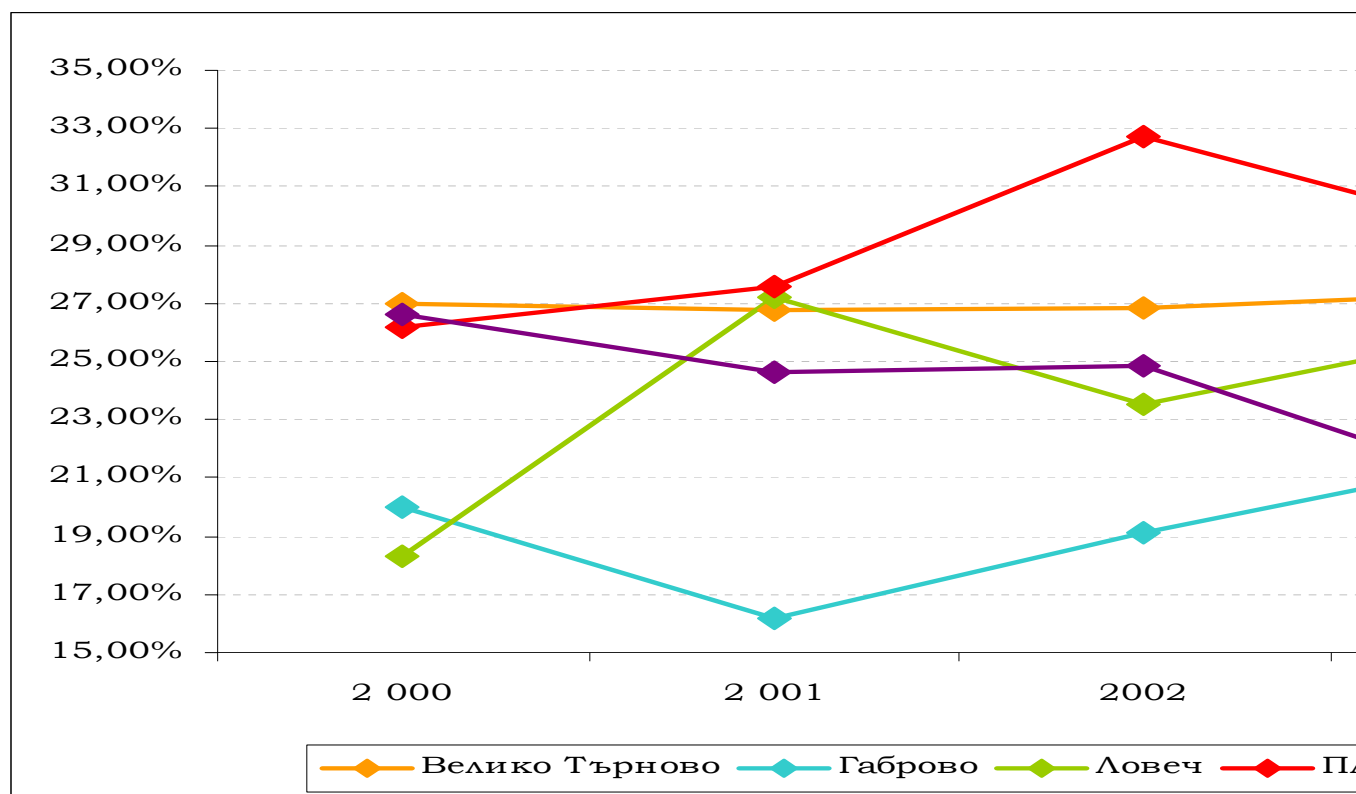
Преструктурирането на русенската икономика по форма на собственост е обективното обяснение на тенденцията за увеличаване на заетостта в частния сектор през периода.

4.2.5. ПРЕДПРИЕМАЧЕСКА АКТИВНОСТ И БИЗНЕС УСЛУГИ

През 2003 г. равнището на **предприемачеството** в област Русе е най-ниското в СЦПР, след като през 2000 г. областта е била на първо място по този показател. За отбелязване е, и че доста от малките предприемачи, развили бизнес през 1999-2001г., са прекратили своята дейност през следващите години.

Обяснението на тази тенденция е свързано със специфичната структура на русенската икономика, която значително се отличава от другите областни икономики в СЦПР. Тя се характеризира с преобладаващ дял на малки и средни предприятия, за сметка на микрофирмите.

Графика 8 Равнище на предприемачество

* Източник НСИ – Статистическо бюро- Русе, 2004

Тази специфика се обяснява с факта, до 1989 г. областта се характеризираше със силна индустриализация. През годините на прехода до голяма степен се запази секторната структура на икономиката, като част големите индустриални фирми от структуроопределящите отрасли /химия, машиностроене и др./ продължиха да функционират или с разпадането им се създадоха малки и средни предприятия /производство на текстил и облекла, напр./, които запазиха същия профил на производство. **По-изразената индустриална структура на регионалната икономика предполага и по-ниски стойности на разглежданото съотношение. Фирмите занимаващи се с индустриални производства са предимно малки и средни.**

От друга страна, секторът “Услуги”, свързан най-вече със създаването и функционирането на микро- и малки предприятия, до момента не е определящ облик на русенското предприемачество, за разлика от индустриалния сектор. Към обяснението на тенденцията следва да се добави, че преобладаващата част от предприемачите са концентрирани в Русе, докато в останалите малки общини на областта липсва на подходяща бизнес среда и инфраструктура на съпътстващите предприемачеството услуги.

По отношение на **бизнес услугите** /обучение по предприемачество, административни услуги, консултиране, пазарна информация, подкрепа на стартиращите малки фирми, вкл. и с кредитиране/ **и бизнес инфраструктурата**, следва да се отбележи, че структури, предлагащи такива услуги – Бизнес център за подкрепа на МСП, Център за мениджмънт и фирмено развитие и три бизнес инкубатора - съществуват единствено в гр. Русе, въпреки усилията на областната администрация и местните власти през периода /кандидатстване с проекти за изграждане НИ-ТЕСН-инкубатор, бизнес инкубатори и агробизнес центрове/.

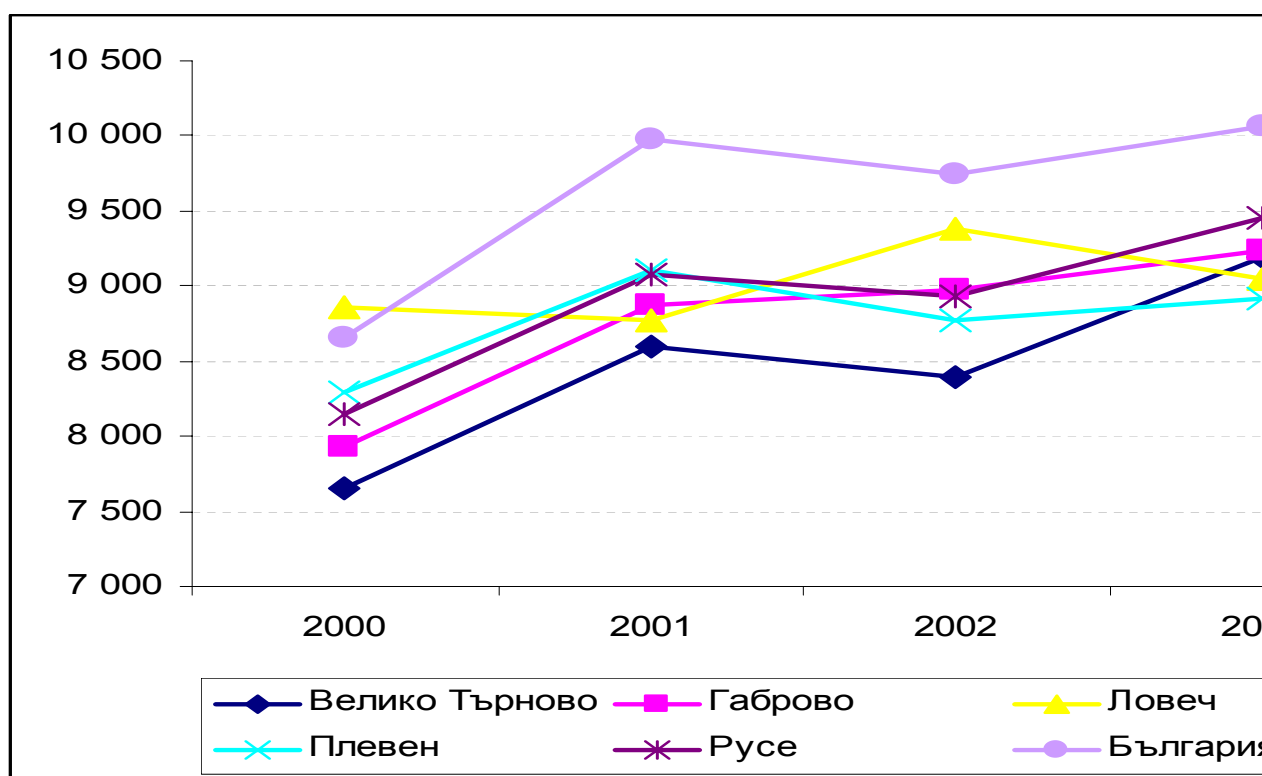
През последните години областната и общинските администрации направиха немалко и за улесняването на предприемачите по отношение на административното обслужване, но тези мерки следва да се доразвиват по посока стимулиране на развитието на микро- и малките предприятия, за да се балансира структурата на предприемачеството.

4.2.6. ПРОИЗВОДИТЕЛНОСТ НА ТРУДА

Производителността на труда е сравнително близка по стойности и динамика в почти всички области на СЦПР, с изключение на област Ловеч, и следва средната за страната.

С най-висока производителност на труда през 2003 г. в СЦПР е област Русе - с около 500 пункта над средните стойности на показателя за страната.

Графика 9 Динамика на производителността на труда

* Източник НСИ – Статистическо бюро- Русе,2004

4.2.7. ИЗВОДИ

От прегледа на икономическото развитие на област Русе могат да се направят следните изводи:

- различията в икономическото развитие на област Русе произтичат от структурни дефицити и фактори, ключови за конкурентоспособността;
- недостатъчен физически и човешки капитал (инфраструктура и умения на работната сила);
- липса на иновационен капацитет, на ефективна подкрепа на бизнеса и ниско ниво на екологичен капитал;
- към настоящия момент БВП на глава от населението / в област Русе, а и в Северен Централен планов район/ е три пъти по малък от средния БВП на глава от населението, характерен за ЕС.

Като се има в предвид, че БВП на глава от населението е основата, върху която се структурира политиката по сближаване, можем да направим извода, че област Русе и Северен Централен планов район до около 2035 г. ще бъдат в ролята на догонвачи, т.е. райони, които ще се нуждаят от подкрепа. **Област Русе, макар и една от най-динамично развиващите се в рамките на плановия район, трябва да преодолява вътрешни и външни структурни дефицити, за да се конкурира както на вътрешния, така и на външния пазар.**

За да се превърнат констатираните през периода положителни промени в икономическата среда в устойчиви тенденции на растежа, е необходимо: да се инвестира в развитието на човешките ресурси, с цел повишаване производителността на труда и предприемаческата култура, пред вид потребностите на новата икономика; да се насърчава увеличаването на иновациите и навлизането на ИКТ; да се прилага целенасочена политика за преодоляване на ограниченията на икономическата среда в местните икономики на изостаналите селски райони в област Русе.

4.3. СЕЛСКО СТОПАНСТВО И РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

4.3.1. СЕЛСКО СТОПАНСТВО

От общата територия на област Русе 2 803,4 кв.км, в селски райони попадат 2 224,2 кв.км, което представлява 83,3%. В тях се включват всички общини, с

изключение на община Русе. В сравнителен план, площта на селските райони в област Русе надвишава с 2,3% дела за страната.

Използваната земеделска площ на територията на област Русе, според земеделския кадастър, възлиза на 175 000 ха или 63,2% от общата площ на областта, при 53% средно за страната. Основната част от земеделските земи попада в категорията “ниви” – 92%, при 82% средно за страната. **През последните години в областта се наблюдава трайна тенденция към намаляване на относителния дял на необработваните ниви.** През 2004 г. размерът на необработваните и пустеещи ниви е 6500 ха или 4% при 10-12% средно за страната. В сравнение с 2000 г. размерът на необработваните ниви е намалял близо 2 пъти, най-вече при земите от държавния поземлен фонд и общинския поземлен фонд.

Извършеното пълно преброяване на **земеделските стопанства** през 2003 г. установи на територията на Област Русе 18 533 функциониращи стопанства. По форма на собственост, разпределението им е следното: 98,4% на физически лица; 0,74% - на еднолични търговци; 0,43% - на кооперации и 0,39% - на търговски дружества, сдружения и др.

Въпреки, че реформата по реструктурирането на отрасъла приключи преди пет години, продължава да се задълбочава раздробяването на земеделските имоти в резултат на имуществени делби и наследствени права. **Нарастването на броя на имотите влияе обратно пропорционално на ефективното ползване на земята.** Направените проучвания показват, че предпочитаният размер на частните земеделски стопанства със смесено направление /растениевъдство и животновъдство/ възлиза на 75,4 ха, а на частните земеделски стопанства с растениевъдно направление – на 167,0 ха. Независимо, че в последните изменения на Правилника за прилагане на основния земеделски закон е предвидено сключването на доброволни споразумения между ползвателите за комасирана обработка на земята, поради некоректни отношения между преговарящите страни, през 2003 и 2004 г. не се стигна до подписването на нито едно споразумение в областта.

Въпреки раздробеността на земеделските имоти и ниската степен на окрупняване, 80-те кооперации в областта обработват 47% от земеделските земи, едноличните търговци и дружествата, т.е. арендаторите – 31%, а физическите лица – 22%.

Броят на дребните и средни стопанствата до 50 ха е 18 297, а на големите /над 50 ха/ – 235. Средният размер на стопанствата на физическите лица възлиза на 1,72 ха, на арендаторите – на 214 ха, а на кооперациите – 835 ха. **В последните 10 години се забелязва устойчива тенденция към увеличаване броя и размера на обработваната земя от арендаторите и частните стопани.** Изводът, който се налага в този смисъл е, че докато при арендаторите това е оправдано, пред вид средния размер на едно арендно стопанство, при частните стопани, 98 на сто от които развиват дейността си върху по-малко от 10 ха, това е в противоречие с изискванията за ефективно и европейски ориентирано развитие на земеделието.

От земеделските производители регистрацията са направили 4720 физически и юридически лица, което представлява 25% обхват на земеделските стопанства, при 10% средно за страната. По този показател областта се нарежда на трето място в страната след Пловдив и Добрич и на първо в Северен Централен планов район. За 2004 г. броят на пререгистрираните и новорегистрирани земеделски производители възлиза на 2362 лица.

Постоянно заетите в сектора намаляват, като през 2003 г. възлизат на 3191 души.

Търсенето на свободна работна сила в сектора също намалява, което се потвърждава от динамиката на обявените свободни работни места на първичния трудов пазар в аграрния сектор на област Русе. Поради ограничената си дейност и липса на интерес към модерните технологии, кооперациите и **арендаторите не предлагат работни места за квалифицирани кадри.**

По данни от преброяването на земеделските производители, от 18 533-ма собственици и ръководители на земеделски стопанства 188 /1%/ притежават висше, полувисше образование или следдипломна квалификация, 3,1% са завършили средно специално образование, свързано със селското стопанство, а останалите 95,19% имат само практически опит в земеделието.

Основни направления в развитието на отрасъла за областта, свързани с традициите и новите реалности през периода 2000-2006 г., са зърнопроизводството и млечното говедовъдство.

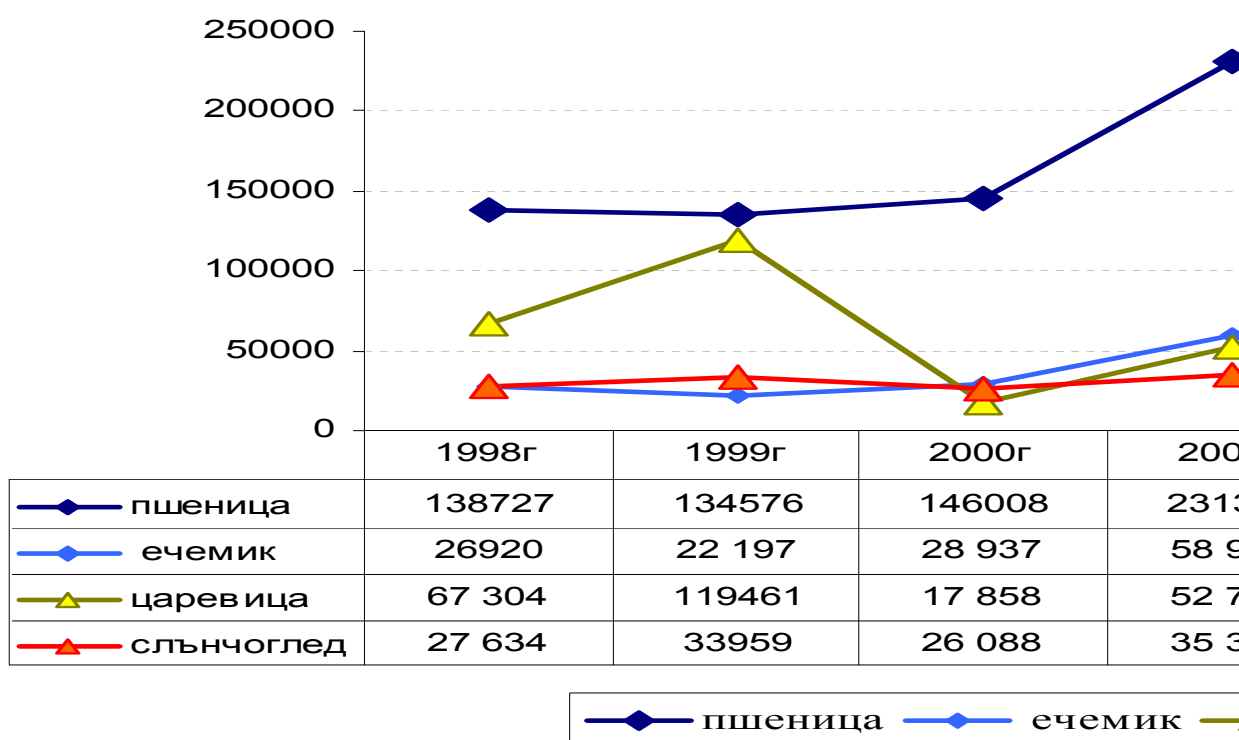
До 2000 г. динамиката на БДС на аграрния сектор в Област Русе следва същия темп на намаление, който развива секторът в страната. През 2001 г. БДС на аграрния сектор в областта рязко се увеличава с 5,0%, спрямо националните стойности на показателя, а през 2003 г. превишава стойността за страната с 9,0%.

Основна характеристика на растениевъдството за областта е **зърнопроизводството**. От 2000 г. средногодишно се засяват 125 000 ха с пшеница, ечемик, слънчоглед, царевица, рапица и други зърнени и технически култури, което представлява 84% от обработваемите площи, при 72% средно за страната. Спрямо същия период реколтираните площи със зърнени култури са се увеличили с около 7 на сто, главно за сметка на необработвани ниви, ликвидирани овощни насаждения, комасация и др.

През 2004 г., спрямо 1998 г., са засети с 25 на сто повече площи с пшеница и с 44 на сто повече със слънчоглед. Произведената продукция е нараснала съответно с 60 на сто за пшеницата и три пъти повече при слънчогледа, спрямо 1998 г.

Графика 10

Производство от основните

Производството на пшеница на човек от населението за областта през 1998 г. възлиза на 517 кг при 491 кг за СЦПР и 389 кг средно за страната. За 2004 г. данните по този показател сочат чувствително увеличение - 832 кг пшеница на човек от областта. По същия показател при производството на царевица данните за областта сочат 250 кг/човек от населението при средно за страната 158 кг/човек. Подобни са данните и при слънчогледа и ечемика.

Тези данни извеждат Област Русе на челно място в страната по ефективно използване на земята в зърнопроизводството.

Овощарството е подотрасъл, който претърпя през последните 15 г. чувствителни промени. Овощните насаждения в областта към момента възлизат на 2 023 ха. От тях плододаващи и млади са 968,5 ха или 48 на сто. Останалите са изоставени и бракувани, от които реално възстановими са около 300 ха. От овощните видове преобладаващи са кайсиите - 656 ха /32,4%/, орехите - 496 ха /24,5%/ и прасковите - 312 ха /15,4%/. През последните три години бяха създадени 140 ха с нови трайни насаждения - основно праскови, кайсии, ябълки и вишни. В

сравнение с останалите направления в земеделието, при **лозарството** се наблюдава най-сериозен спад през последните 15 г. По данни на НСИ, през 1992 г. лозята на територията на областта са обхващали 5118 ха. По данни от земеделския кадастър към 2003 г., като лозя се определят 3466 ха. Извършената инвентаризация през 2004 г. установи, че на територията на областта плододаващите лозя възлизат на 1460 ха, 92,7 на сто /1354 ха/ от които са винени сортове, останалите – десертни. От винените сортове 850 ха са бели, а 500 ха – червени. По сортов състав сред винените преобладават сортовете мерло, каберне, пино шардоне, мускат и ркацители. Около 70% от лозовите масиви се обработват от кооперациите. **За сериозния спад на лозарството в областта основни причини са: възстановяването на собствеността върху изградени лозови масиви, които бяха раздробени на парцели от 0,5 до 1,5 дка и почти десеткратния спад на винопроизводството във “Винпром”-Русе.** За последните години има създаден само един нов лозов масив от 9,2 ха и един нов разсадник от 11 ха.

Същевременно, обаче, са запазени традициите в отглеждането на лозов посадъчен материал – Област Русе е най-големият производител на такъв материал от десертни и винени сортове.

Област Русе има сериозен потенциал и традиции в **зеленчукопроизводството**, особено в общините Сливо поле, Русе и Ценово. **Подотрасълът, обаче, не може да се развие и да достигне предишните обеми на производство, поради липсата на работещи преработвателни предприятия и проблеми с напояването на площите.** По тези причини зеленчукопроизводството днес се развива върху малки площи от 1-2 дка, без възможности за партидност /изпълване на една транспортна единица над 10 т с един вид и сорт зеленчуци/. В областта зеленчуци се отглеждат върху 900 - 1000 ха. В структурата на зеленчукопроизводството преобладава производството на дини и пъпеши /44%/ от заетите площи, домати /12,3%/, картофи /12%/, пипер и градински грах /5%/, зеле, лук и др. Ягоди се отглеждат върху 20 ха.

За разлика от съседни и други райони в страната, животновъдството в Област Русе не понесе толкова болезнено последствията от реструктурирането на собствеността в отрасъла. **След сериозния спад в началото на 90-те години, поголовието се стабилизира и през последните години бележи тенденция на слабо, но трайно увеличение.**

В сравнение с 2000 г. поголовието при млечните крави и свинете се запазва, независимо от резките промени в изкупната цена на млякото и свинското месо и неблагоприятните по отношение на фуражното производство 2003 - 2004 г. **Най-сериозен ръст се наблюдава при овцете, които са нараснали близо 2 пъти, при козите, които са се увеличили със 70 на сто и при пчелните семейства, където увеличението е с 42 на сто.**

Очакванията за следващите години са броят на млечните крави да не бележи ръст на увеличение, тъй като договорените с ЕС квоти за производство на краве мляко са по-ниски от количествата, които към настоящия момент страната произвежда за преработка и собствена консумация.

По отношение на породния състав, в **млечното говедовъдство** преобладават черно-шареното и българското родопско говедо. По данни от преброяването, броят на стопанствата в областта, отглеждащи млечни крави, възлиза на 4081. От тях 79 на сто притежават 1 или 2 крави. Останалите 854 стопанства отглеждат 55 на сто от общия брой на кравите, докато в страната в средните и големи ферми се отглеждат 42 на сто от кравите. Подобно е състоянието и на овцевъдството. Малките стопанства, отглеждащи до 5 овце-майки, наброяват 6158, докато отглеждащите над 5 овце майки – 1171.

Очевидно, през следващия период се налага реструктуриране на млечните ферми в посока на окрупняване, подобряване на породния състав и условията за отглеждане на животните, пред вид изискванията на ЕС пред подотрасъла.

Свиневъдството в областта се представлява основно от 5 ферми в селата Николово, Голямо Враново, Бръшлян, Юделник и Семерджиievo, които и след приватизацията поддържат стабилно поголовие. Следногодишното поголовие на 100 хил. свине в областта представлява малко повече от 10% от общия брой на свинете в страната.

В областта на свиневъдството Област Русе е водеща позиция в страната с 366 бр. свине на 1000 души от населението, при 217 за СЦПР и 180 средно за страната.

Птицевъдството, независимо от нарастването и разширяването на птицефермите през 2004 г., бележи спад в отглеждането на пилета за угояване, което се дължи на временното преустановяване дейността на Птицекомбината “Галус Импекс”. Очакванията, свързани със стратегията на новите собственици на фирмата, са тя да се развива само в областта на птицевъдството /без преработка/.

В сравнение с останалите направления от животновъдството, **рибовъдството** в Област Русе бележи сериозен упадък. До 1992 г. върху 620 ха вътрешни рибарници са отглеждани годишно 1200 т риба за консумация и 500 т зарибителен материал. През 2004 г. от вътрешните водоеми и язовири са добити едва 68,2 т риба, а промишленият улов от р. Дунав възлиза на 78,6 т риба. Негативните резултати и тенденции в подотрасъла се дължат на неуспешна приватизация на обектите в състава на бившето рибовъдно стопанство – рибарниците в с.Мечка и в с.Батин.

В областта не функционира нито едно преработващо зеленчуци и плодове предприятие. В резултат на неудачна приватизация, на практика преработвателните и консервиращи растениевъдната продукция фирми преустановиха дейността си. Към началото на 90-те години на територията на областта са функционирали 11 консервни предприятия за производство на зеленчукови, плодови и месни консерви, плодови сокове, сладка, конфитюри, замразени плодове, пулпове, полуфабрикати и др.

Преработващите животинска продукция мощности в областта включват 14 мандри и 12 кланици. Те преработват една трета от произведената животинска продукция – 3900 т месо и 22 000 т мляко. Останалата част се изнася за други райони на страната. Асортиментът е ограничен и сведен до производството на сирене и кисело мляко, преработващите фирми не притежават лицензи за преработка и износ на продукцията извън страната. Преустановена е преработката на животинска продукция в двете най-големи предприятия – Месокомбината и Птицекомбината

Машинният парк, с който разполагат земеделските производители, според преброяването на земеделските стопанства, проведено през 2003 г., има следните параметри:

Трактори/бр.	Комбайни/бр.	Друга самоходна техника/бр.
- до 40 квт. - 696	- зърнокомбайни – 324;	313
- От 40 до 60 квт - 1092	- силажкомбайни – 40;	
- От 60 до 100 квт - 354	- адаптери към зърнокомбайните - 229	
- Над 100 квт. – 229		
Общо - 2371	364	313

Този брой машини, обаче, не е действително ползваният. Лошото състояние на селскостопанската техника се дължи на дългогодишната ѝ употреба. Но въпреки това, енергонаситеността на единица обработваема площ, в областта е една от най-високите в страната. Характерно за периода, обаче е закупуването на нова селскостопанска техника по програмите на ДФ “Земеделие” и по програма САПАРД.

Напоиването в Област Русе е една от дейностите, които силно бяха засегнати от негативните последици на структурната реформа в земеделието. Към 1990 г. поливните площи в област Русе, обслужвани от напоителни системи, възлизаха на 100 000 ха, но още в края на 1991 г. бяха редуцирани наполовина, от които годни за напояване бяха 25 000 ха. Към настоящия момент с потенциал за напояване са 14 000 ха, но поради технически, организационни и икономически причини през последните 6-7 години в областта се напояват не повече от 300 ха.

Упадъкът на дейността се дължи на комплекс от причини, като високите стойности на енергоемкостта ѝ и себестойността на водата не са съществени от тях, тъй като държавата ги субсидираше до 2004 г. Главни

причини за липсата на интерес към напояването, са раздробяването на поливните площи след възстановяване собствеността върху земеделските земи, навлизането на голям брой производители в земеделието, разпродадената и унищожена още в началото на 90-те години техника за напояване извън територията на областта. Област Русе изостава сериозно и по отношение на регистрирането на сдружения на водоползвателите.

4.3.2. РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Ако трябва да се характеризира най-общо състоянието и развитието на селските райони през периода, би могла да се направи констатацията, че **през периода 1998 - 2004 г. не бяха преодолен и се задълбочаваха различията от типа "център-периферия"**. По данни от приложената система социално-икономически и демографски показатели на Закона за регионално развитие, **в изостанали селски райони попадат селски общини в областта:** Борово, Бяла, Ветово, Две могили, Иваново, Сливо поле и Ценово.

Икономическата среда в селските райони на Област Русе запазва следните характеристики през периода:

❖ Запазва се зависимостта на местната икономика от състоянието и развитието на аграрния сектор. Изключение в този смисъл правят общините Иваново, където машиностроенето осигурява над две трети от общата брутна продукция, община Бяла с водещ сектор на услугите, промишлеността и едва на трето място земеделието; донякъде община Ветово, поради факта, че на територията ѝ се намира МОК "Каолин" с определящо за местната икономика и заетостта значение.

❖ Липса на благоприятни условия за развитие на предприемачество – на подходяща инфраструктура на съпътстващите услуги, на пазарни и структури за подкрепа на бизнеса в аграрния сектор, туризма и производството на стоки и услуги, на обучение и подготовка на предприемачи, на гаранционни и рискови фондове, осигуряващи финансов ресурс за стартиращи предприемачи.

❖ Липса на стимули за развитие на микро- и малки предприятия в изостаналите селски райони – подходяща преференциална данъчна политика за насърчаване на микро- и малките предприятия в изостаналите селски райони, липса на инфраструктура за подкрепа на предприемачеството и др.

❖ През периода е стартирал процесът на диверсификация на икономическите дейности и изграждането на необходимата инфраструктура в някои от селските общини на областта /Иваново, Бяла/. През периода е започнало и създаването на условия за възникване на дейности по селски туризъм и съчетаването им с други видове туризъм на базата на туристическия потенциал на селските райони / природните забележителности и културно-историческите паметници на природен парк Русенски Лом, долината на Янтра, Ивановските скални манастири, пещерата Орлова чука, средновековния град Червен и др./.

Изключително важно е да се подчертае, обаче, че **преобладаващата част от селските общини попадат в райони за трансгранично сътрудничество**. Това обстоятелство означава, че те могат да се опитат да решават специфичните си социално-икономически проблеми в по-широк европейски контекст, като привличат ресурс от програмите на ЕС, финансиращи развитието на тези райони.

До момента, обаче, **активността на селските общини по отношение на създаване на подходящи партньорства в търсене на възможности за финансиране в рамката на ФАР-ТГС е изключително слаба**. В тези общини липсва създаден в достатъчна степен капацитет за усвояване на средства по програми на ЕС и в частност на ФАР-ТГС.

Въпреки наличието на специфични ресурси във всяка една от 7-те селски общини, към момента липсва ясно видима подотраслова специализация в аграрния сектор, типична за предишни периоди.

Очевидна е необходимостта от ускоряване на процеса на икономическа диверсификация. Селските общини разполагат със сграден фонд, потенциал и традиции за възобновяване или развитие на нови производства, съпътстващи дейности, туризъм и услуги. Активното и атрактивно представяне на тези възможности би привлякло инвестиции в тези райони.

Развитието и на други отрасли и икономически сектори ще ограничи силната

засега зависимост на местните икономики от аграрния сектор, ще повиши дела на устойчивата заетост и доходите на населението.

На територията на селските райони в областта има добре развита пътната мрежа и ЖП-инфраструктура. Необходими са, обаче, сериозни инвестиции за рехабилитация, ремонт и изграждане на нови трасета, приоритетно на пътищата, свързани с развитието на културно-историческия туризъм. Телекомуникационната инфраструктура в селските общини е на сравнително добро равнище – телефонизирани са всички населени места, ТП “Български пощи” осигурява универсални услуги на населението, трите мобилни оператора “Мобилтел”, “Глобул” и “Мобиком” покриват всички общини. Във всички селски общини има Интернет, въпреки недоброто качество на доставките. Очакванията са свързани с възможностите за повишаване качеството на телефонните и информационните услуги чрез реструктуриране на териториалните мрежи, внедряване на цифрова техника и усъвършенстване на Интернет услугите.

4.3.3. ГОРСКО СТОПАНСТВО

Площите на горския фонд в Област Русе обхващат общо 41754 ха по данни на Регионалното управление на горите-Русе към м.април 2004 г., от които 20 677 ха се намират на територията на Държавното дивечовъдно стопанство “Дунав”-Русе, а 21 077 ха – от Държавното лесничейство-Бяла.

По форма на собственост горският фонд се разпределя по следния начин:

- ❖ Държавен горски фонд - 36057 ха;
- ❖ Общински горски фонд - 3328 ха;
- ❖ Частни физически лица - 2107 ха и др;

Най-широко **разпространени видове** в областта са широколистните - дъбове, липа, акация и топола. Средногодишно се засаждат около 150 ха нови гори, като през 2003 г. са засадени 300 ха.

Що се отнася до общонационалния проблем с изсъхването на горите под влияние на климатичните промени, които предизвикват болести, за област Русе той не е характерен – общо в областта от него са засегнати само 3, 24 ха горски масиви /предимно черен бор, ясен, акация и топола/ в беленския и русенския район. Засегнатите масиви се подменят с нови насаждения, предимно от широколистни дървета, типични за флората в региона.

Добивът на дървесина възлиза ежегодно на около 100 000 плътни куб.м. Постоянно заети в отрасъла са 250 души,

По отношение на фауната, за област Русе характерни видове са зайците, дивата свиня, сърни и благороден елен, а от групата хищниците – вълк, лисица и чакал. **В последните две години се отчита стабилизиране и увеличаване на запасите – с 10% за 2004 г., спрямо 2003 г. и с 25% за 2005, спрямо 2004 г. Тенденцията ще се запази и през следващите години, като според специалистите ще бъде достигнат прироста, характерен за края на 60-те и 70-те години.** Фактор за тази благоприятна тенденция успешните мерки, които се прилагат за ограничаване на браконьерството и борбата срещу хищниците. **Констатираната тенденция е свързана с почти двойното нарастване на приходите от организиран ловен туризъм в периода 2000 – 2004 г., както в страната, така и в област Русе.**

4.1. ТУРИЗЪМ

4.1.1. ПОТЕНЦИАЛ НА ОБЛАСТ РУСЕ ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА

Област Русе има редица предимства като туристически и транспортен център. Административният ѝ център град Русе е разположен на северната българска граница. Намира се на най-голямата транспортна магистрала в Европа – река Дунав и е на кръстопътя на други важни транспортни коридори. Дунав мост е мащабна комуникационно-транспортна, железопътна и шосейна връзка със съседна Румъния и оттам с Европа и Азия. Само на 72 км северно от Русе се намира 2,5 милионният Букурещ. В близост до Русе е разположено летище Щръклево, което въпреки, че в момента не функционира, е приспособено за редовни вътрешни и международни

карго- и пътнически полети. **Област Русе заема особено място в българската национална история и притежава богато културно-историческо наследство**, вкл. паметници от световно значение като Ивановските скални църкви. **Областта разполага с ценни, а в някои случаи и уникални природни дадености:** мощният природен ресурс на р. Дунав, неповторими ландшафти като Природен парк “Русенски Лом”, множество природни забележителности. Предлага в близко съседство (на 100 км) достъп до изключително ценни туристически дестинации като Биосферния резерват “Сребърна”, включен в списъка на световното природно наследство на ЮНЕСКО, Тракийската гробница край с. Свещари, близо до гр. Исперих, също паметник на ЮНЕСКО, Велико Търново – Арбанаси.

Област Русе и Северен планов район като цяло към настоящия момент имат ниски приходи от туризма, спрямо водещите области в това отношение Варна и Бургас .

Област Русе има своите шансове като туристическа дестинация, ако правилно изгради туристически политики и не повтаря урбанистични грешки, характерни за Черноморието и някои планински курорти.

4.1.2. РЕСУРСИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА

ПРИРОДНИ РЕСУРСИ

Дунавско крайбрежие. Въстановяването на транспорта и пристанищата на селата по р. Дунав ще създаде условия за развитието на различни видове туризъм и съпътстващи го услуги.

Природен парк “Русенски Лом”. Обявен е за защитена територия през 1970г и обхваща поречията на река Русенски Лом – последен десен приток на р. Дунав и притоците ѝ между селата Сваленик, Писанец, Кошов и Иваново. Площта му е 3200 ха. Богатото биологично разнообразие и ландшафт, уникалното културно-историческо наследство, превръщат Парка в притегателен център за развитието на вътрешен и международен туризъм, рекреационно ползване и развиване на научно-изследователска дейност.

Поломието /в по голямата си част съпадащо с природен парк “Русенски Лом”/ е богато на културно-исторически паметници със световно, национално и местно значение (Археологически резерват Ивановски скални църкви под егидата на ЮНЕСКО, Архитектурен резерват Средновековен град Червен) благоприятстват развитието на туризма в различни профили – познавателен, еко-туризъм, риболов, разходки на велосипеди или на коне.

Природен резерват “Бели Лом” – разположен е по поречието на р. Бели Лом, югоизточно от гр. Ветово в местността Голямата кория, с основна функция - да се запазят характерни за Лудогорието горски екосистеми с присъщия им растителен и животински генетичен фонд и редки видове.

Рибарниците при с. Мечка - орнитологично важно място, гнездилище на водоплаващи и други птици. Намира се в м. Стълпище край с. Мечка на брега на р. Дунав.

Рибарниците при гр.Ветово – природна забележителност. Разположени са по поречието на р. Бели Лом в землищата на гр. Ветово и гр. Цар Калоян. Предназначени са за запазване местообитанията на червения ангъч.

Пещера “Орлова чука” – природна забележителност. Намира се на 35 км. южно от Русе и на 3 км. североизточно от с. Пепелина, в долината на р. Черни Лом. Пещерата с площ от 80,0 ха е втора по дължина в България - над 12 км с галериите. Проходимата дължина на пещерата е около 1300 метра. Обитава се от 15 вида пещерни животни, от които 8 вида прилепи.

Манастирът “Света Марина” при с. К. Върбовка е единственото място в област Русе където има действащ минерален извор. От 2003 г бившата бригадирска база е предоставена на Българската Православна Църква. Възможни бъдещи решения са: балнеоложки център; дом за стари хора; изграждане на база за екотуризъм.

Влажна зона “Климък – Бръшлен” – защитена местност, обхващаща територия и от съседната Силистренска област. Основна функция - да се запазят характерни за Дунав блатни екосистеми с присъщия им растителен и животински фонд.

Екосистема по поречието на р. Янтра. Красиви природни формирования, разположени на територията на две общини - Бяла и Ценово

КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКО НАСЛЕДСТВО

Културно-историческото и архитектурното наследство е съхранено и сравнително добре проучено, като на най-стойността му част е присвоен статут “паметник на културата” (ПК) по реда и условията, определени със Закона за паметниците на културата и музеите (ЗПКМ) и основаните на него подзаконовни актове. Поставените под защита недвижими обекти на културно-историческото наследство в разглеждания териториален обхват са разнообразни по вид и хетерогенни по отношение моментното им физическо състояние, степен на социализация (експонираност, респ. съвременно ползване и достъпност) и разположение в селищна, съотв. извънселищна среда, което като обект на изследване в контекста на туристическите потенциали е свързано и с наличието на условия за достъпност и със степента на осигуреност с обслужваща, респ. туристическа инфраструктура.

Специфичен ресурс за туризма е богатата и уникална за страната архитектура на стария Русе от края на 19 и началото на 20 век в стил “барок” и “сецесион”, дело на италиански, австрийски, немски и български архитекти. Списъкът от сградите в този стил е много дълъг, но емблематична за гр. Русе, е сградата “Доходното здание” (днес ДТ “Сава Огнянов”).

Добре развита е мрежата от музейни експозиции (20) към Регионален исторически музей – Русе. Сред тях се открояват Музеят на градския бит - “Къщата на Калиопа”, Музеят на транспорта, които са уникални за страната. През есента на 2002 г., след извършена реставрация по програма “Красива България”, бе открита Експозицията на открито “Сексагинта Приста”. Завършен бе и ремонтът на “Пантеон на възрожденците”.

Специално проучване на антропогенните туристически ресурси на Северна България идентифицира на територията на област Русе около 30 обекта, които могат да се разглеждат като ресурсни, и които само отчасти се покриват с паметниците на културата.

Културно-историческото наследство като основен туристически ресурс е силно концентрирано главно на територията на общините Русе и Иваново. В община Две могили и община Бяла то е с по-малки пунктове на концентрация.

Обектите на културно-историческото наследство притежават туристически потенциал, макар, че не във всички случаи сегашният им статус (физическо състояние, експонираност, начин на функционално използване, достъпност, осигуреност със съпътстващо туристическо обслужване) позволява оптимална реализация на този потенциал.

ТРАДИЦИИ – МЕСТЕН ФОЛКЛОР, БИТ, ЗАНАЯТИ, РИТУАЛИ, КУХНЯ И ПР.

По-голямата част от общините в област Русе имат излаз на р. Дунав, като разполагат и с други естествени (Ломовете) и изкуствени водоеми. Това обуславя наличието на традиции в риболова, рибовъдството, рибната кухня и производство на рибни продукти. Екзотиката на средата и бита в т.нар. “рибарски селища” (съществуващи и като вероятност за бъдещо изграждане), съчетани с възможностите за развитие на водни спортове, представляват значителен ресурс за обогатяване на предлагания туристически продукт. Запазените традиции в местните занаяти могат да бъдат предложени като туристическа атракция - бърварството, дърводелството, добив и обработка на камък по традиционни методи, тъкачеството, ръчното плетиво и бродерия с традиционни мотиви.

Трансформирането на този потенциал, характерен за малките общини и населени места, в туристически продукт, обаче, е затруднено от ниската степен на благоустроеност и от липсата на приемливи от съвременна гледна точка санитарно-хигиенни и битови условия.

СТОПАНСКИ ДЕЙНОСТИ С ТУРИСТИЧЕСКИ ПОТЕНЦИАЛ

Някои от стопанските дейности на русенската икономика също притежават потенциал за обогатяване на предлагания туристически пакет с допълнителни атракции. Такива са:

- ❖ **рибовъдството и риболовът** – възможности за организиране на спортен риболов;
- ❖ **лозарството, винопроизводство и овощарството** – възможности за дегустация на местни вина, участие в гроздобер и др. атрактивни форми за полагане на земеделски труд;
- ❖ **отглеждане на култивирани гъби** в изкуствени и естествени пещери и организиране на дегустации;
- ❖ **участие в дейности по отглеждане на дивеч, в спортен лов** в ловните стопанства;
- ❖ **участие в дейности по отглеждане на ездитни коне**, обучение и езда.

ТУРИСТИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА

Състоянието на туристическата инфраструктура в областта не е задоволително. Пътищата извън и в Русе са в сравнително добро състояние, но е компрометиран достъпът до Крайбрежната зона. За съжаление, в момента Русе няма функционираща речна гара /терминал за приемане на туристопотока по р. Дунав/, въпреки, че е най-голямото българско дунавско пристанище. Липсват указателни и информационни табели, или ако ги има, са само на български език. Ограничено е предлагането на информация.

В района на високостойностните атракции, каквито са Червенската крепост и Ивановските скални църкви, обаче, в периода 2003-2004 г. със средства на Програма ФАР-“Културен туризъм” се подобри достъпът до туристическите обекти, започна изграждането на туристическа инфраструктура - паркинги, заведения за хранене, санитарни възли, информационни табла и услуги, ел. захранване и водоснабдяване.

Град Русе разполага с много добра хотелска база, наблюдава се и значително подобряване на хотелския продукт през последните няколко години. Обновени са няколко по-големи хотела: "Сплендид", "Дунав", "Рига", в експлоатация са пуснати и няколко нови много добри хотела: "Бистра и Галина", "Национал", "Кристал", "Лилия" и наскоро построените х-л "Ана-палас", "Чарлино" и др. Хотелите значително разшириха предлагането на допълнителни услуги. Съществен фактор за подобряването на хотелския продукт е приватизирането на сектора.

Изоостава, обаче, развитието на семейното хотелиерство. Акционерните дружества са ориентирани главно към хотелиерството и ресторантьорството, а дружествата с ограничена отговорност и едноличните търговци – изключително към туроператорската и агентската дейност .

Таблица 14

Област Русе	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Средства за подслон – общо ¹	11	12	15	13	13	12
в т.ч хотели – бр.	6	7	9	7	8	8
Легла - общо	870	914	1215	889	909	819
в т.ч. в хотелите – бр.	661	721	846	666	710	657
Легла денонощия – бр.	302002	294944	357243	318701	308180	292056
в т.ч. в хотелите	225717	230886	269298	242766	244409	238258

* Източник НСИ – Статистическо бюро- Русе,2005

КАДРОВИ РЕСУРС

От 2003 г. в Русе има специализирано учебно заведение за подготовка на кадри по хотелиерство и туризъм – Професионална гимназия по туризъм “Иван П.Павлов” /бивш Техникум по обществено хранене/, в който се подготвят общо 600 ученици по 12 специалности, свързани с туризма, хотелиерството, кетъринга и общественото хранене.

Сериозен остава проблемът, обаче, свързан с липсата на организирана система за професионална квалификация и преквалификация работещите в областта на туризма – мениджъри и изпълнителски кадри. По тази причина се чувства остър недостиг на квалифицирани кадри. Кризата се задълбочава и поради факта, че тези професии се търсят много в чужбина и много млади хора от региона, получили образование и квалификация в страната, се реализират в страни на ЕС, на българското Черноморие или пък на наши и чужди кораби, където се предлага по-атрактивно заплащане.

4.1.3. ТУРИСТИЧЕСКИ ПОТОК

През последните години туристическият поток, насочен към общините в област Русе, бележи постоянен ръст. Този ръст съответства, както на развиващата се леглова база, така и на засилващия се интерес към туристическите обекти. **В структурата на туристическия поток, който се реализира в туристическия ареал на областта, преобладава вътрешният туризъм (88% от посетителите и 85% от нощувките), без съществени различия в средния престой на българските и чуждестранните посетители.** Основната част от българските туристи се определя от ученически групи.

Таблица 15

* Източник НСИ – Статистическо бюро - Русе, 2004

Област Русе	1999	2000	2001	2002	2003
Реализирани нощувки -бр.	70587	73803	86237	72407	73680
в т.ч. от чужденци	10033	18997	19523	18573	19652
от тях в хотелите	62076	69271	74830	66177	64215
в т.ч. от чужденци	9806	18741	19264	18305	19486
Приходи от нощувки - хил. лева	1440*	1862	2102	1871	1999
в т.ч. от хотелите	1410	1840	2037	1776	1945
% на използване леглоденоноция	23,4	25,0	24,1	22,7	23,9

В структурата (на база нощувки) на чуждестранния туристопоток по националност преобладават западноевропейските страни (42%). Почти еднакъв дял заемат балканските страни (16%), източноевропейските страни (16%) и страните, попадащи в категорията други (предимно неевропейски страни, непосочени поотделно).

В сравнение с туристите от страната, е повишен дялът на туристите от балканските страни и Северна Америка.

4.1.4. ТУРИСТИЧЕСКА ДЕЙНОСТ

Сезонността на туризма в област Русе е слабо изразена. При българските посетители се наблюдава по-слаб летен сезон, типичен за градския туризъм (предимно конферентен) - нощувките им са с 24 % по-малко от второто и четвъртото тримесечие. Тенденцията е свързана с модела на сезонност на българските посетители - при тях на третото тримесечие се падат 22 % от нощувките. Пиков сезон за чуждестранните туристи е лятото, през което са 35 % от нощувките им. **Средният престой не се променя съществено по тримесечия.** Заетостта в сектора се колебае в много тесни граници на ниско ниво (между 20 % и 24 %).

Структурата на туристическите дейности /туроператорски, туристическа агентска и информационна/ показва следните основни характеристики:

- ❖ определяща в цялата област е структурата на дейностите в община Русе и по-точно в град Русе, където са съсредоточени 70% от активните фирми в отрасъла;
- ❖ водеща туристическа дейност е настаняването, в което категорично доминира хотелиерството;
- ❖ в останалите общини се осъществява сателитен тип туристическа дейност, която е изцяло зависима от културния и икономически център гр. Русе;
- ❖ все още слабо е развито семейното хотелиерство, както в Русе, така и в останалите общини;
- ❖ незадоволително е развитието на туристическата информационна дейност.

5. СОЦИАЛНА СФЕРА

5.1. ДОХОДИ И ЖИЗНЕН СТАНДАРТ

5.1.1. ДОХОДИ НА ДОМАКИНСТВОТА

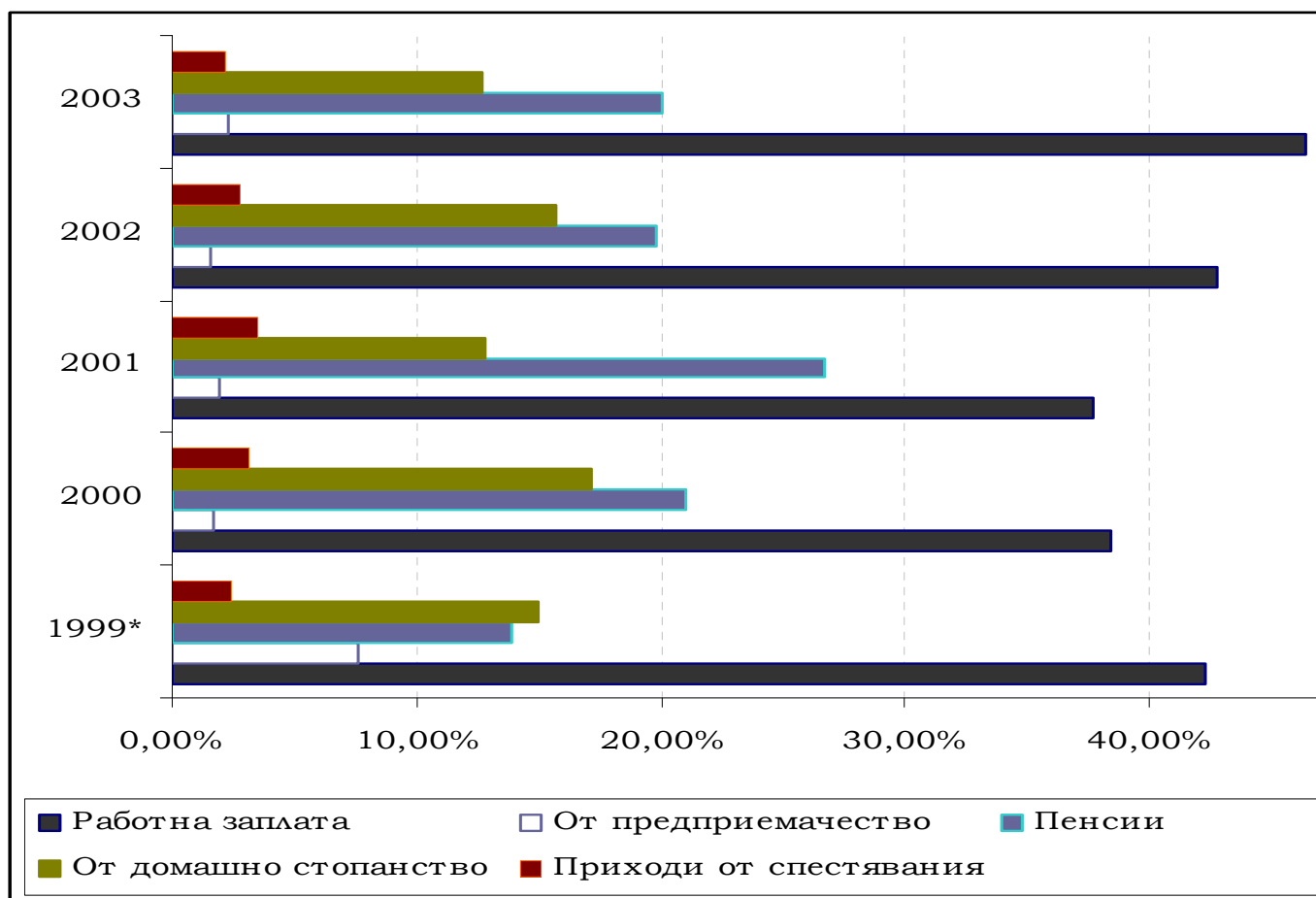
Доходите на домакинствата в област Русе отбелязват трайна тенденция на повишение в периода 1998 – 2003 г. Само за последната наблюдавана година – 2003г. спрямо 1999г., общият доход средно на лице от домакинство нараства от 1335 лв. на 1955 лв. или с 46 %, което е с 5% повече от стойността на показателя за страната.

През периода 1998-2003г. се забелязват следните по-важни изменения по отношение на източниците на общия доход средно на лице от домакинство:

- ❖ Доходите от заплати в номинално изражение⁷ се повишават с 60,5% през 2003 г. спрямо 1999 г. В същото време техният относителен дял от общия доход отбелязва тенденция на известно нарастване. През 1999 г. този дял е 42,3% и въпреки спада от 2% през 2000г., постепенно нараства и през 2003г. достига 46, 4% или с 6,5% повече от нивото за страната.
- ❖ На второ място като източник на доходи на домакинствата са пенсиите, чийто дял през 2003г. е 20%. През разглеждания период този дял е бил най-нисък през 1999г. – 13,86 %, най-висок през 2001г. – 26, 68 %.
- ❖ През 2003 г. доходите от домашно стопанство са с най-нисък дял от 12,74 % . Най-благоприятната година от разглеждания период за домакинствата, произвеждащи продукция за собствено потребление, е 2000г. – 17,11% доходи от домашно стопанство.
- ❖ Доходите от предприемачество през 1999г. са 7,64% от общия доход, след което падат рязко през следващата година и варират около 2% през целия изследван период. Дори приходите от спестявания са с около 1% повече от средствата, получени от предприемаческа дейност.

Графика 11 Разпределение на общия доход средно на лице от домакинството

⁷ $P3\ 2003/P3\ 1999 = 60.5\%$

* Източник НСИ – Статистическо бюро - Русе, 2004

5.1.2. ДИНАМИКА И СТРУКТУРА НА РАЗХОДИТЕ НА ДОМАКИНСТВОТА

Общият разход на домакинствата през 2003 г. за задоволяване на потребностите им в номинално изражение е с 42 % по-голям в сравнение с 1999 г.

Относителният дял на потребителския разход в общите разходи на домакинствата през 2003 г. за област Русе е 86,5%, толкова, колкото е и за България. Но за разлика от констатираната тенденция на увеличение за страната, на ниво област той пада с около 1-2% годишно през изследвания период.

Най-съществен дял както от потребителския разход, така и от общите разходи на домакинствата, заема разходът за храна, който през 2003г. достига 35,5% - най-ниската стойност за наблюдавания период. За сравнение - през 2000 г. той е бил 45% . Разходът на домакинствата за храна в област Русе намалява с по-бързи темпове в сравнение с тези за страната.

През анализирания период нараства дялът на разходите за жилища, вода, ел.енергия и горива за битови нужди, като през 2003 г. достига до 16% в сравнение с началото на периода, когато тези разходи са били 13,7%. Продължава да се увеличава дялът на разходите за здравеопазване от 2,9% през 1999 г. на 4,2% през 2003 г. Едновременно с това, намалява дялът на разходите за облекло и обувки (от 6,3% през 1999 г. на 3,6% през 2003г.). С около 0,5% се е увеличил дялът на разходите за жилищно обзавеждане и поддръжка на дома, обратно на тенденциите за страната, където този дял намалява.

Разходите за свободно време, култура и образование са с относително постоянна стойност за целият период и варират между 3,5-4% годишно.

Графика 12 Разпределение на общия разход на лице от домакинство по групи разходи

* Източник НСИ – Статистическо бюро - Русе, 2004

5.1.3. ПОТРЕБЛЕНИЕ НА ДОМАКИНСТВОТА

Въпреки относителното намаление на разходите за храна, потреблението на почти всички основни хранителни продукти в натура се запазило относително еднакво през периода 1998-2003г.

През 2003 г. се е увеличило потреблението на месо и плодове, а намалява потреблението на хляб и прясно мляко. Останалите продукти заемат относително постоянен дял в общите средномесечни разходи за храна, които разходват домакинствата в област Русе.

Трябва да се отбележи, че физиологичните норми на потребление се различават от фактическото потребление на домакинствата. Значително под физиологичните норми е потреблението на месо – с 26,3%, яйца – 41,5%, плодове – 2,6 пъти по-малко, зеленчуци – 45,8%.

Таблица 16 Средномесечно потребление на основни хранителни продукти, напитки и тютюн от домакинствата в област Русе

На лице от домакинството	1998	1999	2000	2001	2002	2003

Хляб и тестени изделия - кг	13,4	12,1	11,7	11,2	10,3	9,3
Месо - кг	1,5	1,8	1,8	1,7	1,7	1,9
Мляко прясно - л	2	1,8	1,6	1,9	1,7	1,4
Мляко кисело - кг	1,2	1,7	1,3	1,3	1	1,3
Сирене - кг	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
Яйца - бр.	10	9,7	10,2	11,1	10,7	10,6
Плодове - кг	3,4	3,9	2,7	2,2	3,2	3,5
Зеленчуци - кг	4,9	4,5	4,5	4,8	5,1	4,8
Картофи - кг	1,9	1,9	2	2,2	2,2	2,2
Фасул - кг	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Захар - кг	0,7	0,7	0,7	0,7	0,6	0,6
Олио	1,1	1,1	1	1	1	0,9

* Източник НСИ – Статистическо бюро - Русе,2004

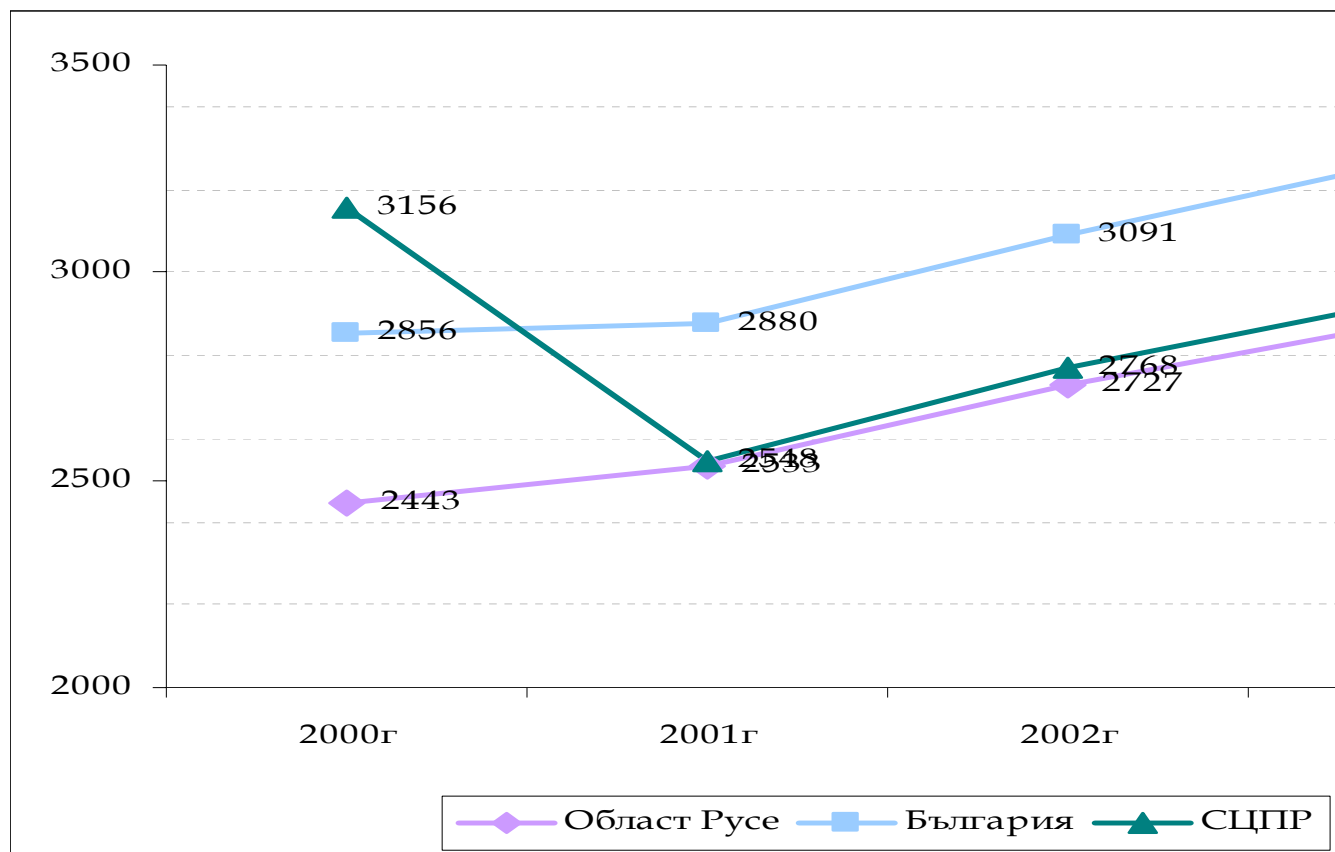
От изложените данни може да се направи изводът, че храненето на домакинствата в област Русе е далеч под границите на рационалното и здравословното.

5.2. РАБОТНА ЗАПЛАТА

Измененията на регионалния индикатор Средна работна заплата (СРЗ) през периода 1998 – 2004 г. сочат постоянни темпове на увеличение и следват плътно измененията на националния тренд.

Графика 13 Динамика на средната работна заплата (СРЗ)

* Източник НСИ – Статистическо бюро - Русе, 2004

Причината е в силното подобие на регионалното разпределение на заетите по отрасли, спрямо националното. Коефициентът на различието⁸ (Diversity Index) на заетите по отрасли за област Русе, спрямо средното за страната, е 0.95 (при максимум 1.00), т.е. разпределението на относителните дялове на заетите по отрасли за Русе следва плътно националното разпределение.

Същевременно, обаче, регионалната СРЗ бележи устойчива тенденция на изоставане, спрямо националната - с 12 - 15%.

С най-сериозно изоставане се откроява секторът “операции с недвижимо имущество и бизнес услуги”, където най-ниските стойности достигат едва 50% от средното за страната по последни данни¹, следван от сектор “финансово посредничество” - с около 80% от средната за страната. След тях се нареждат няколко сектора с приблизително еднакво поведение – транспорт и съобщения, хотели и ресторанти както и търговия и ремонт.

Регионалната СРЗ по сектори често реагира различно, спрямо колебанията на националната СРЗ в съответния сектор.

Факторите, които определят това различие, са много и разнообразни, но сред тях основно значение има производителността на труда. За русенската икономика, например, проблем не е ниското заплащане на труда в шивашките предприятия, а по скоро - ниската производителност на труда в бранша. Ниското заплащане на труда не е конкурентно предимство за нито една национална или регионална икономика. Догонването и ликвидирането на разликата между националната и регионална СРЗ

⁸ Индексът на различието (Diversity Index) измерва различията в относителните дялове на отделния регионален индикатор – заетост по отрасли спрямо националното разпределение по отрасли. Индексът може да заема стойности от 0 до 1. При 1 имаме пълно относително покритие и прилика между разпределението на регионалната и националната заетост по отрасли, а при 0 – никакво. Колкото е по-голям коефициентът на диверсификация за съответната област, толкова по-плътна ще реагира нейната СРЗ спрямо средната за страната.

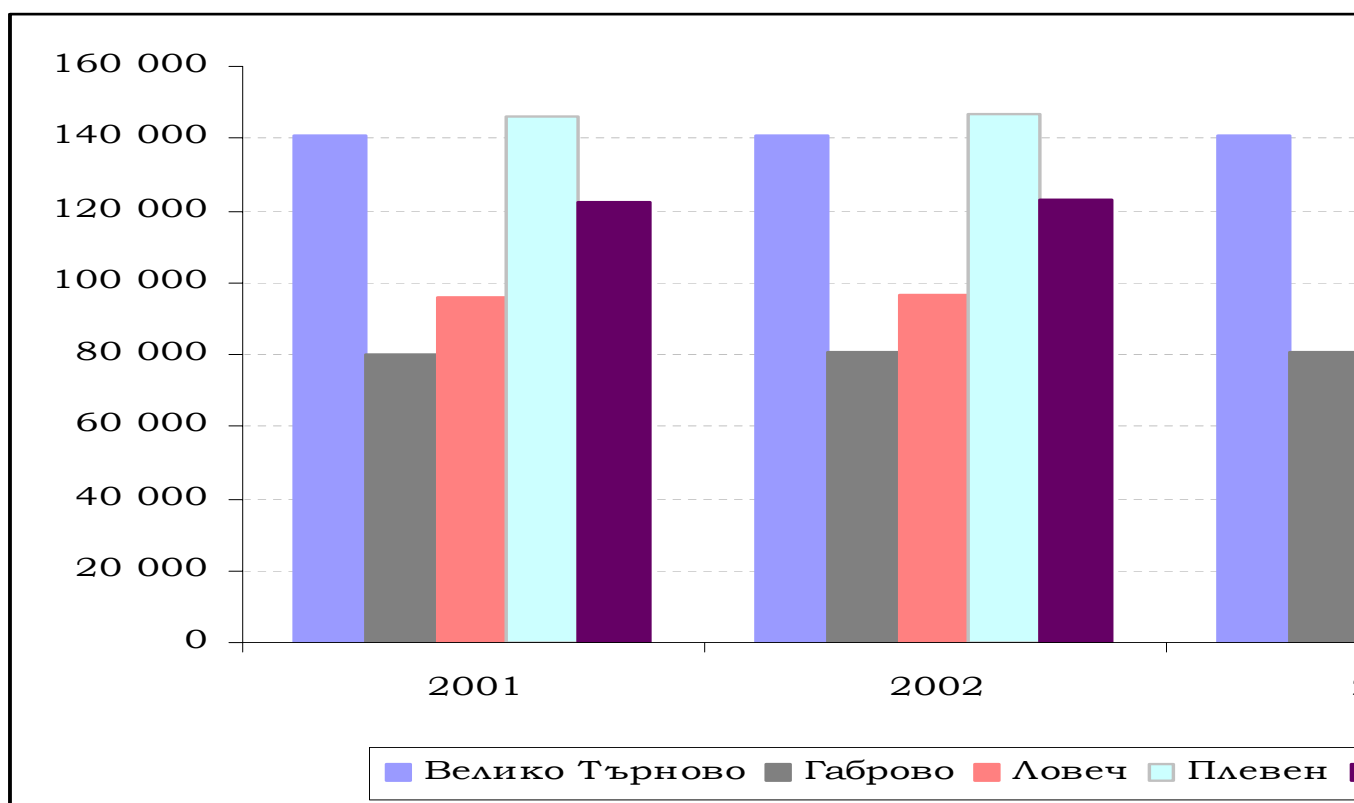
може да стане само и единствено на базата на повишаването на производителността на труда, т.е. на конкурентноспособността на производствата и дейностите от сферата на услугите.

5.3. ЖИЛИЩНА ПОЛИТИКА

Показателят “частна жилищна собственост” е специфичен за страната ни индикатор на жизнения стандарт, свързан българската традиция. Статистиката сочи, че 96,5% от жилищния фонд в страната е частна собственост, срещу едва 3,0% държавна и общинска собственост /по данни към края на 2002 г./. Веднага трябва да добавим, обаче, че над 50 на сто от жилищата в страната са на възраст от 30 до 80 години. Този сериозен проблем е в основата на неотдавна приетата Национална жилищна стратегия, чиито цели са насочени към спиране на процесите на влошаване на жилищния фонд чрез саниране и създаване на работещ механизъм за осигуряване на нови достъпни жилища чрез покупка или отдаване под наем. Тази стратегия ще рамкира и областната политика през периода до 2015 г. чрез разпределяне на отговорностите между държавата, областната и общинските власти, банковите институции и частните собственици.

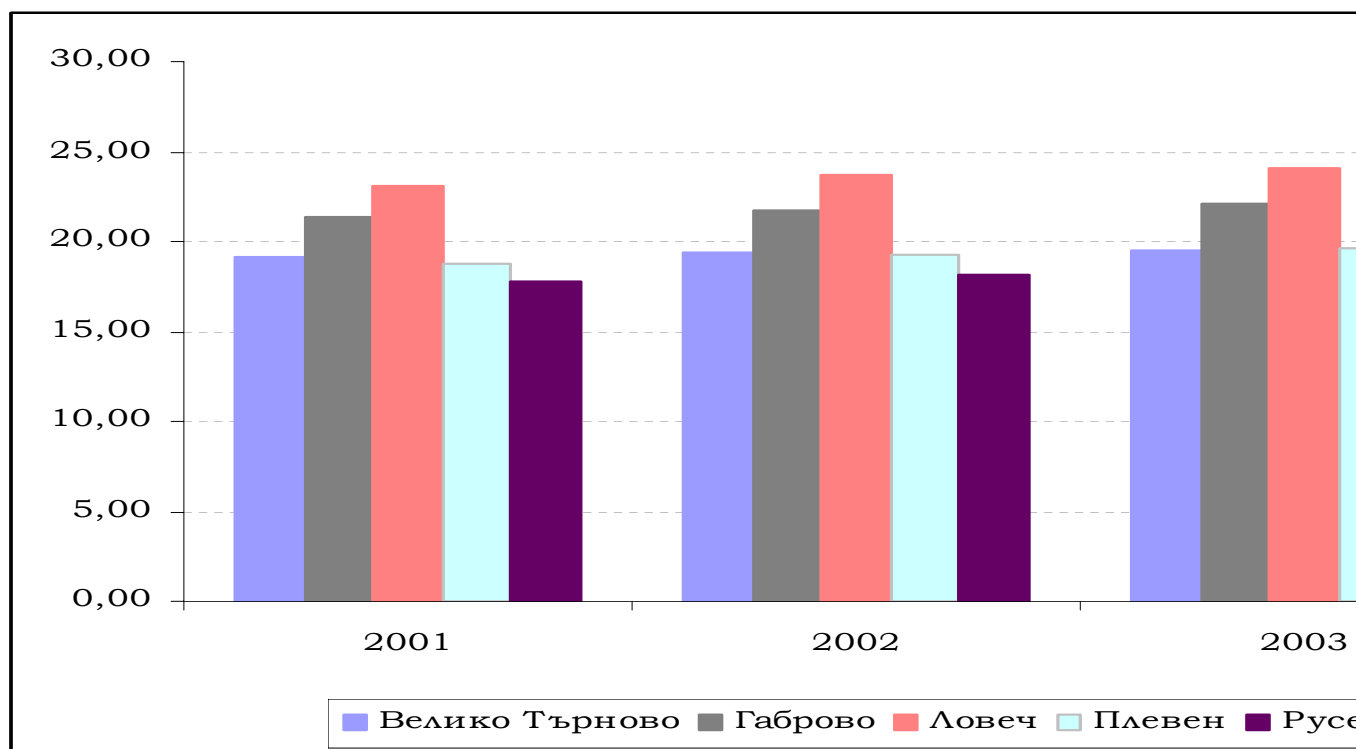
Данните на НСИ очертават следната динамика по отношение на жилищния фонд в област Русе, в сравнение с останалите области на СЦПР:

Графика 14 Жилища, бр.,към 31.12

* Източник НСИ – Статистическо бюро - Русе,2004

Графика 15 Жилищна площ на човек от населението, към 31. 12

* Източник НСИ – Статистическо бюро - Русе, 2004

В област Русе 4,9% от жилищата са стоманобетонни, при 6,0% средно за страната и 4,6% за СЦПР. Този тип жилища са преобладаващо в областните градове. Показателят е важен, пред вид големите проблеми които се очертават пред панелните жилища, 10 на сто от които по експертна оценка се нуждаят от неотложен ремонт на вътрешните инсталации и на покривната хидроизолация.

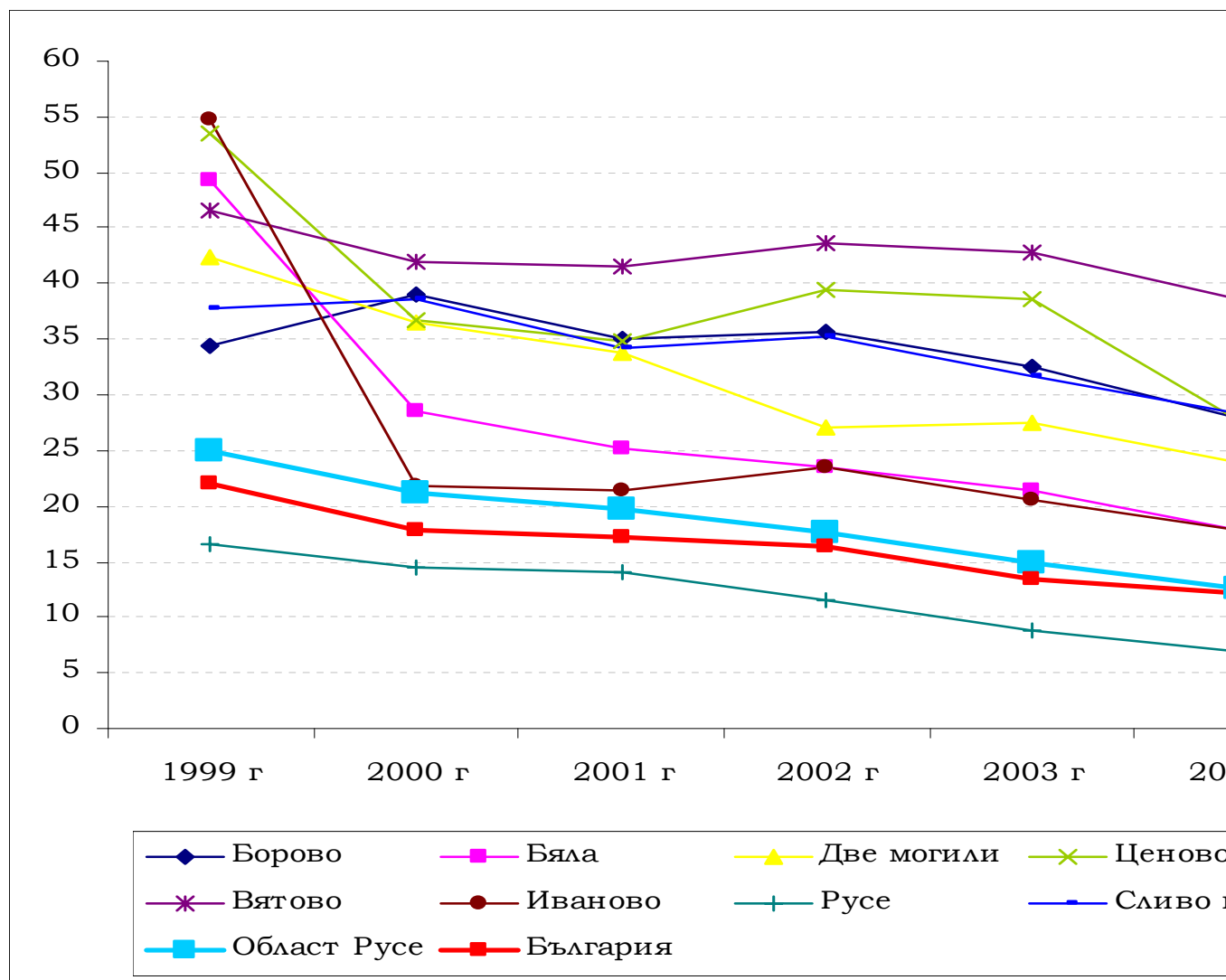
По достъпност на жилищата/баланс на пазарното търсене и предлагане, при който новото строителство е възможно/ област Русе не се отличава особено от други райони в страната, където платежоспособното търсене се покрива с потребностите от жилище само в 8-10% от случаите. **Индикациите, които дава пазарът на недвижими имоти /по данни на НСИ/ в последните две години нарежда областния център Русе на трето място по цени на кв.м жилищна площ в СЦПР след Плевен и Велико Търново.**

5.4. БЕЗРАБОТИЦА – ПАЗАР НА ТРУДА И ПОЛИТИКА ПО ЗАЕТОСТТА

5.4.1. ПАЗАР НА ТРУДА. ПРЕДЛАГАНЕ НА РАБОТНА СИЛА

Анализът на регистрираната безработица в област Русе през периода сочи трайна тенденция към намаляване на абсолютните ѝ стойности от 2001 до 2004 г. През периода се отчита двукратно намаление и при равнището на безработица. Динамиката на равнището на безработица през анализирания шестгодишен период сочи спад в края на 2004 г., спрямо 1999 г. възлизащ на 12,3 пункта. Към 31.12.2004 г. то достига най-ниската стойност - 12,6%, при 24,9% в края на 1999 г.

Графика 16 Динамика на равнището на безработица, %

Източник на данни: Административната статистика на Агенцията по заетостта.
 Равнището на безработица е изчислено на база икономически активно население.

В периода 1999 – 2004 г. регистрираната безработица в Северен Централен планов район бележи също трайна тенденция към намаление /-27 076 към края на периода спрямо началото/.

За същия период област Русе отчита най-голям спад в абсолютните стойности на безработицата /-9 190/ и в равнището на безработица /-12,3%/ в границите на СЦПР.

Наблюдението на този основен индикатор на пазара на труда показва трайната тенденция на намаляване на равнището на безработица в област Русе, но в селските общини то остава твърде високо и към края на 2004 година. За разглеждания шестгодишен период най-голямо е намалението на равнището на безработица в общини Иваново и Бяла, а най-малко – в общини Борово и Сливо поле.

Малките селски общини са по-уязвими по отношение на безработицата, поради:

❖ все още преобладаващия аграрния характер на икономиката и свързаните с него сезонна заетост и неритмичност на дейностите. Друга причина е устойчивата тенденция към намаляване на заетостта в аграрния сектор, поради процесите на реструктуриране на българското земеделие, възстановяването на обема на производството в условията на частна собственост и до известна степен с обновлението на съпътстващите го техника и технологии.

❖ ограничеността на реализираните инвестиционни проекти в по-малките общини от областта;

❖ ниските доходи на населението, ограничаващи развитието на сектора на услугите;

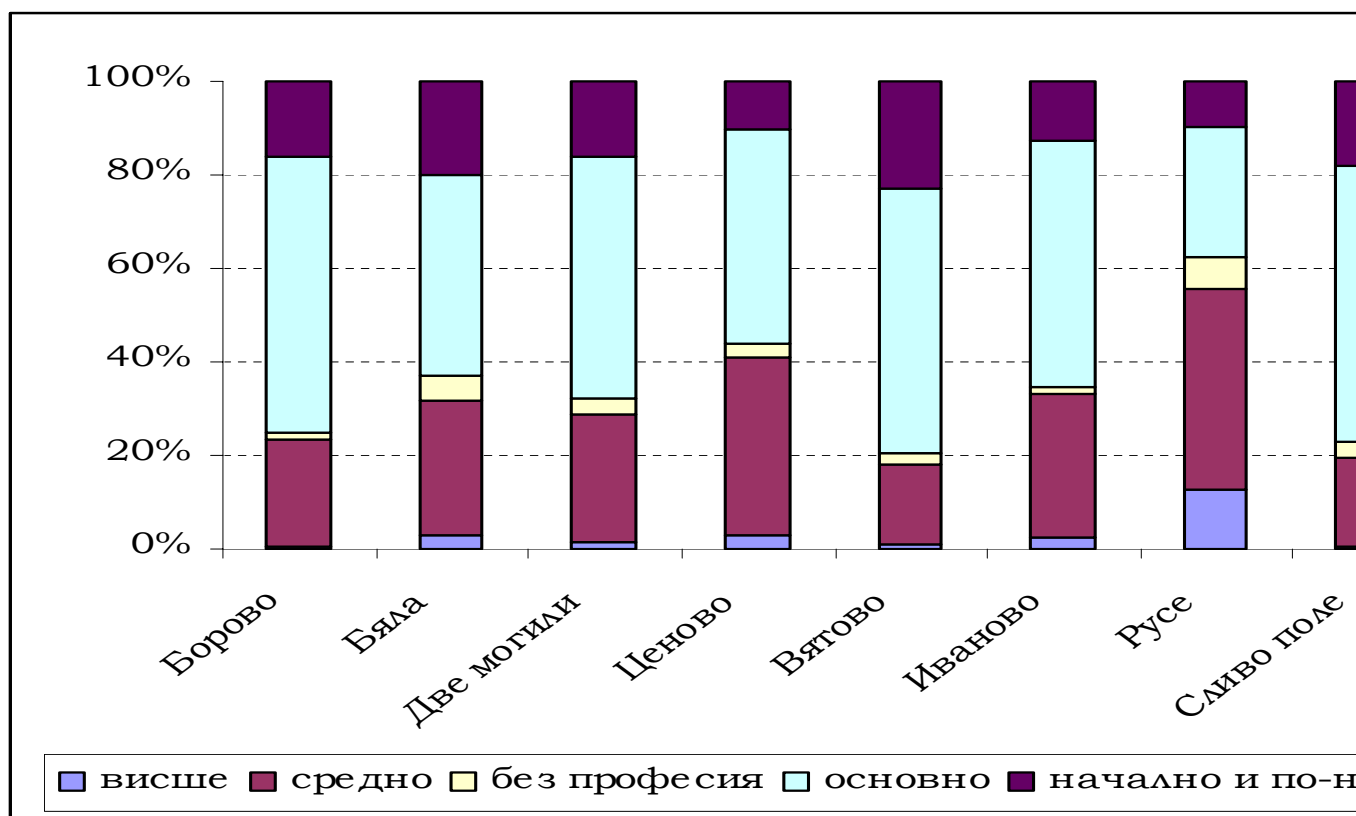
❖ ниската степен на пространствена, квалификационна и професионална мобилност на икономически активното население в по-малките общини.

Необходимо е спрямо общините с устойчиво високи равнища на безработица в областта да се приложат специализирани мерки и програми за въздействие на местните трудови пазари.

По отношение на структурата на безработицата и настъпилите изменения в нея през периода 1999 – 2004 г., данните на Регионалната служба по заетостта очертават следната картина:

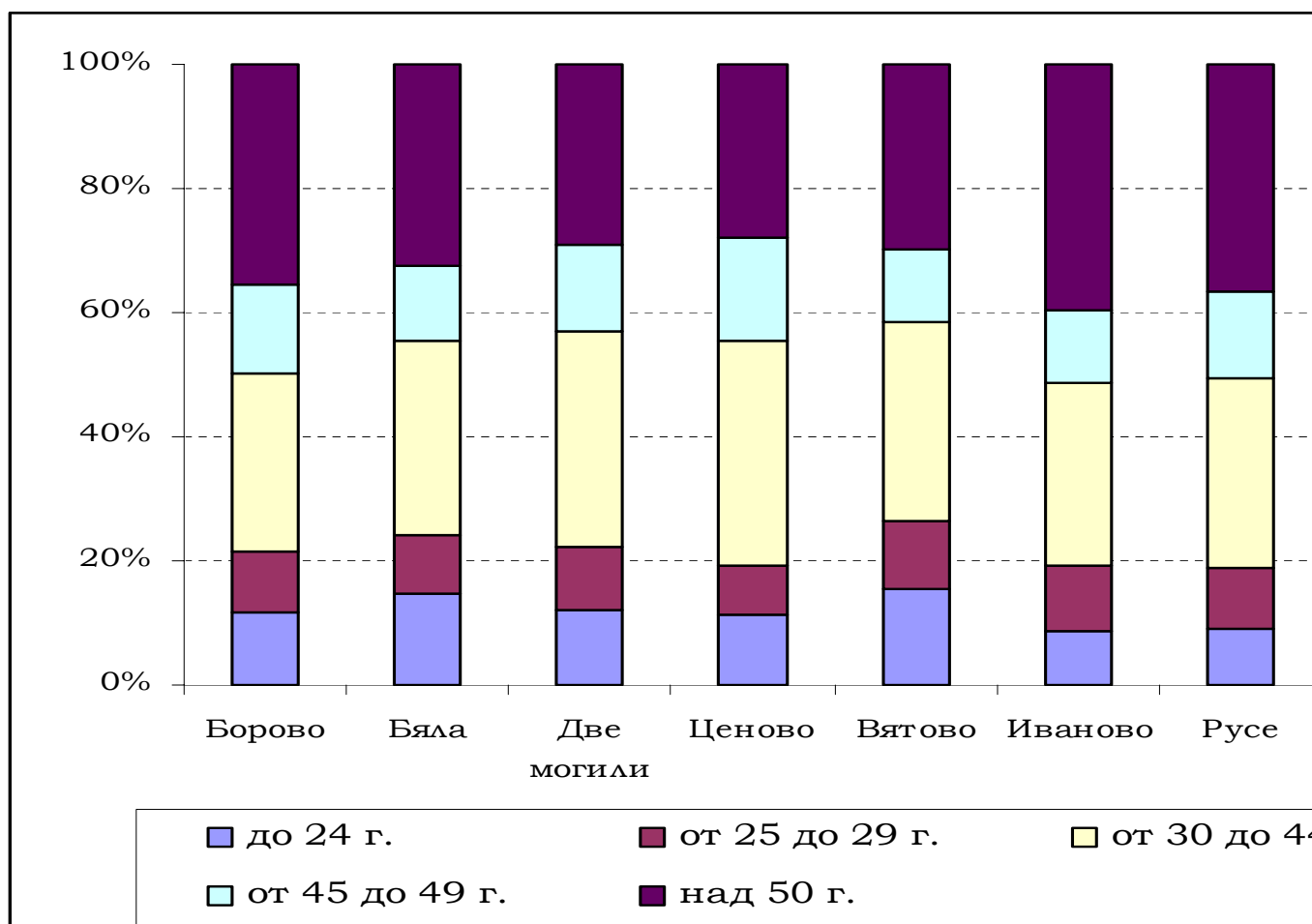
- ❖ Забелязва се намаление на абсолютните стойности от 2001 г., като в края на 2004 г. регистрираните без специалност са 9308, при 13 746 лица в края на 1999 г. или намалението им е 4438(32,3%). Делът им от общо регистрираните, обаче, нараства и се равнява на 61,3% и е с 4,9% по- висок спрямо 1999 г. **За СЦПР тенденцията е същата.**
- ❖ Безработните жени към края на 2004 г. са 7 822, при 12 772 към края на 1999 г. Броят им намалява с 4950 лица (38,9%) . Относителният им дял от общата съвкупност е 51% , като се запазва равнището от 2002 и 2003 г. **Тенденцията за СЦПР през периода е същата, но относителният дял към края на периода е малко по-висок /51,7 %/ за плановия район.**
- ❖ Безработните младежи до 29 г. са 3298, при 6934 лица за 1999 г. Спрямо края на 1999 година броят им намалява с 3636 лица (52,4%). Относителният им дял е 21,7% за 2004 г., при 28,4% в края на 1999 г. и бележи намаление с 6,7 пункта. **Спрямо СЦПР темпът на снижаване на младежката безработица в област Русе е по-нисък. В края на периода относителният ѝ дял е по-малък от този в СЦПР с 1,2%.**
- ❖ Продължително безработните лица с престой в бюрата по труда над 1 година са 4922, при 2172 за 1999 г. Числеността на тази група бележи чувствителното увеличение от 2750 души или с 126,61%. Относителният им дял нараства от 8,9% към 31 декември 1999 г. на 23,5% в края на 2004 г. или с 14,6 пункта. **В СЦПР продължително безработните лица също бележат увеличение с 10 465 /33,0%/.**

Графика 17 Образователната структура на регистрираните безработни по общини в област Русе към 31.12.2004 г.

* Източник НСИ – Статистическо бюро - Русе, 2004

Графика 18 Възрастова структура на регистрираните безработни по общини в област Русе към 31.12.2004 г.

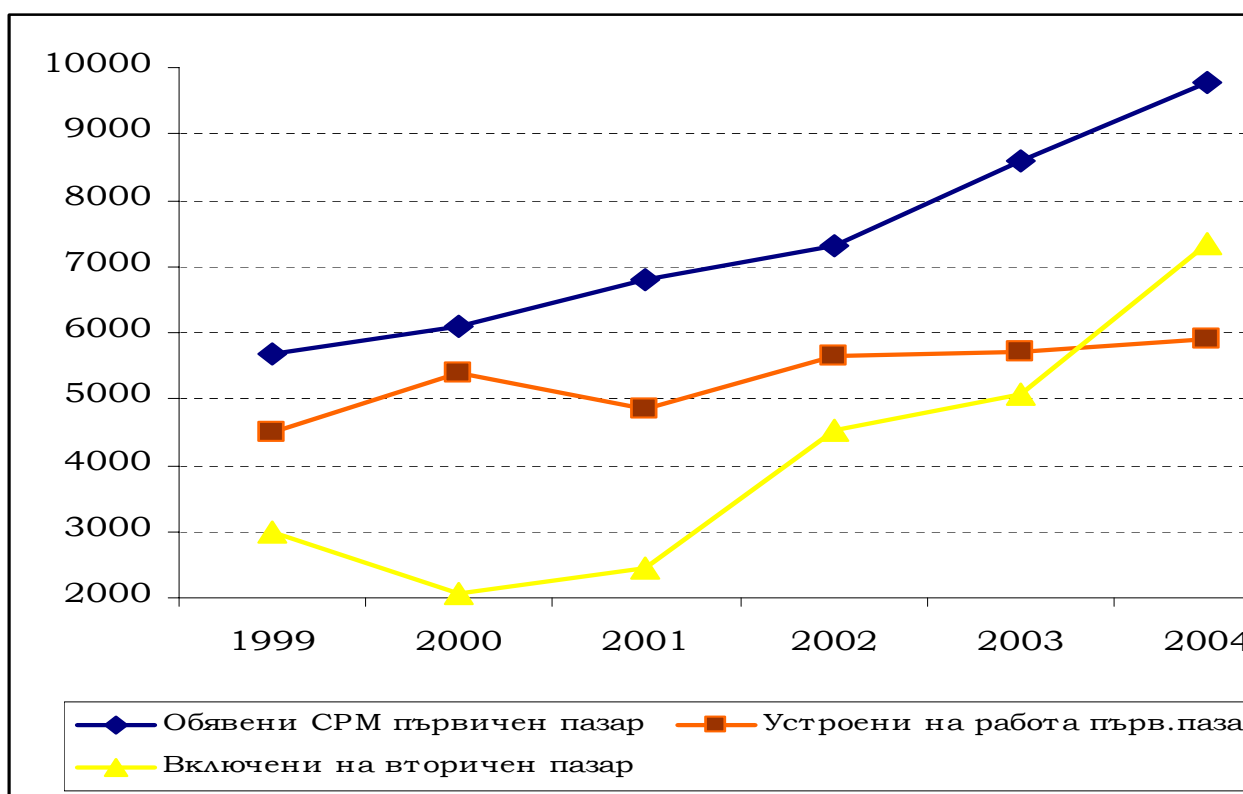
* Източник НСИ – Статистическо бюро - Русе, 2004

Анализът на динамиката на абсолютния брой и относителния дял на групите в неравностойно положение на пазара на труда сочи потребността от интервениране, както със средства от Държавния бюджет, така и със средства от други източници за финансиране на проекти с целева група “продължително безработни лица”.

5.4.2. ПАЗАР НА ТРУДА. ТЪРСЕНЕ НА РАБОТНА СИЛА

През наблюдавания период 1999 – 2004 г. изменението в структурата на обявените свободни работни места /СРМ/ в дирекциите “Бюра по труда” в Област Русе има следното изражение:

Графика 19 Динамика в структурата на обявените СРМ

* Източник НСИ – Статистическо бюро - Русе, 2004

При общо обявените през 2004 година свободни работни места на първичния трудов пазар¹ в област Русе са 9792, при 5668 за 1999 г. - абсолютното увеличение възлиза на 4124 обявени места, което без съмнение се дължи на икономическото оживление и на прилаганата политика по заетостта. Наблюдава се ежегодно нарастване на свободните работните места, обявени от работодателите в Бюрата по труда на област Русе. Тенденцията е валидна и за СЦПР.

По-голямо абсолютно увеличение /с 4368/ се наблюдава при включените безработни лица в програми или мерки за заетост по условията на Закона за насърчаване на заетостта –7348, при 2980 включени лица през 1999 г.

Структурата на търсенето на труд се определя от отрасловите характеристики на икономиката в региона, от ниския образователно-професионален ценз на търсещите работа лица и от сезонния характер на областния трудов пазар:

- ❖ на първичния трудов пазар превес продължава да има дялът на обявените работните места без изискване за специалност, спрямо този за работнически професии и специалисти.
- ❖ хуманитарно-педагогическите кадри са с най-голям дял в групата “обявени свободни работни места за специалисти”, поради спецификата на назначенията на кадрите за срок от 1 година, следвани от тези за инженерно-технически и икономическите.
- ❖ най-търсените професии от работодателите са: полевъди; механизатори; сезонни работници; шивачки; гладачки; работници на машина; общи работници и др.;
- ❖ по отношение на образователната структура – с най голям дял са работните места без изискване за образование или с нисък образователен ценз.

Към края на анализирания период общият профил на областния трудов пазар се характеризира с: водеща роля по отношение на генерирането на заетост на сектор “Индустрия”, следван от сектор “Услуги”; доминиращо значение за малките общини има аграрният сектор, отличаващ се със сезонност на трудово-пазарното търсене и ограничено търсене на работна сила, поради липса на подходящи условия за бизнес и предприемачество, недостатъчни инвестиции в заетостта; несъответствие между

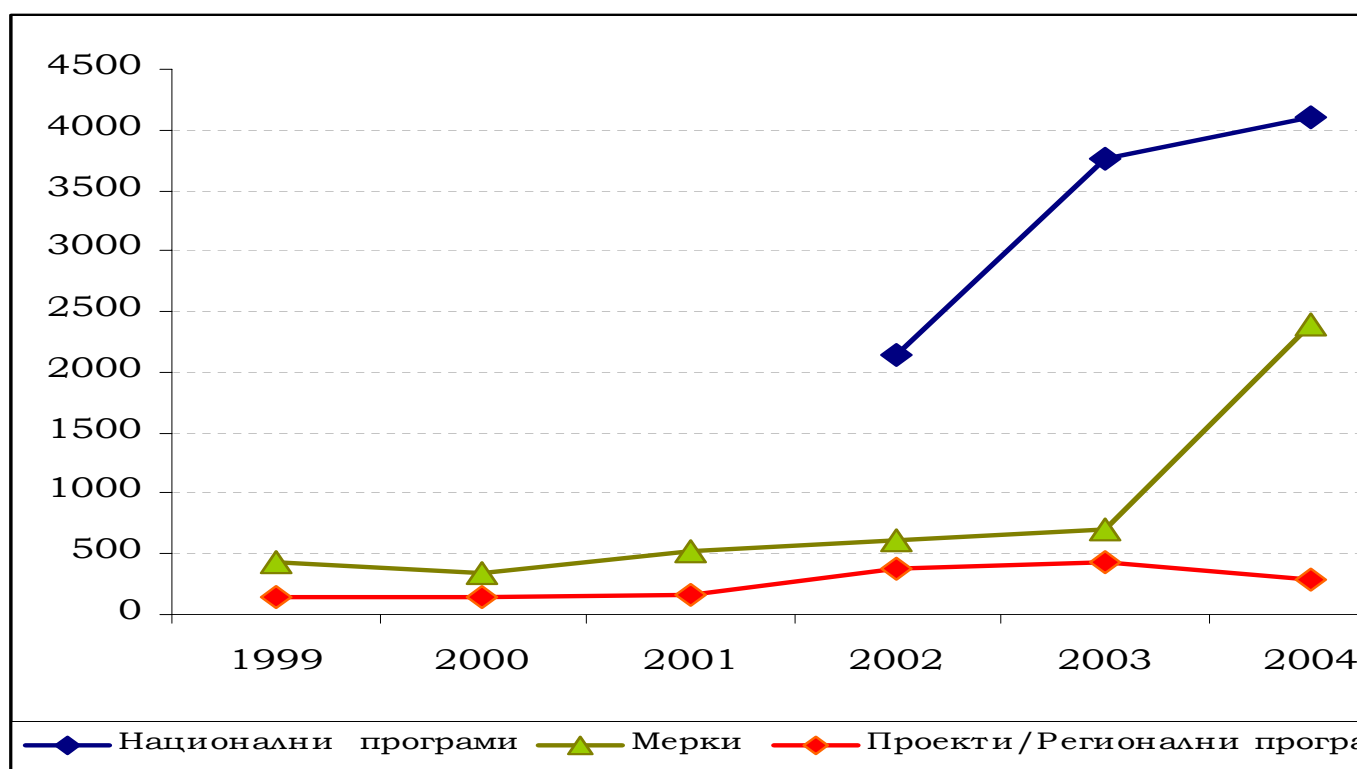
¹ първичен трудов пазар – формиран от търсенето и предлагането на работна сила в реалния икономически сектор

квалификацията и уменията на работната сила и потребностите на “новата” икономика; в трудово-пазарните отношения определяща е ролята на работодателите, поради свръхпредлагането на работна сила.

5.4.3. АКТИВНА ПОЛИТИКА ПО ЗАЕТОСТТА

През анализирания период прилаганата политика по заетостта се характеризира с твърде широк обхват и разнообразен инструментариум: на територията на областта са прилагани общо 5 национални програми, 5 проекта и 12 вида мерки по Закона за насърчаване на заетостта.

Графика 20 Динамика за обхвата на безработните от националните програми, мерките по Закона за насърчаване на заетостта и проекти

* Източник НСИ – Статистическо бюро - Русе, 2004

За отбелязване е, че в периода 2003-2004 г. на територията на областта за пръв път бяха приложени три грантови схеми на Националната програма ФАР – BG № 0102.05 “Инициативи на пазара на труда”, BG 0102.06 “Социална интеграция” и BG 0202.01 “Насърчаване на заетостта сред младежите”,

които финансираха общо 18 проекта на обща стойност 588 227,06 евро. Тези проекти подобриха шансовете на пазара на труда на рискови групи и групи в неравностойно положение – младежи, жени, дългосрочно безработни, малцинства и др., подкрепиха фирми, които желаят да квалифицират персонала си и да повишат нивото на фирмения мениджмънт.

Анализът на данните от пазара на труда и прилаганата политика през периода позволява да се направят следните **изводи**:

Ролята на политиката по заетостта е балансираща и неутрализира все още неблагоприятните условия на икономическата среда, особено в изостаналите селски райони и подобрява общите параметри на пазара на труда в Област Русе.

През периода се повишава активността на местните субекти на политиката по заетостта, което до голяма степен определя високата степен на усвояване на възможностите инструментариума на националната политика, за привличането на допълнителен ресурс за целите на регионалната политика по заетостта от програми и проекти на ЕС.

През периода се е повишил интересът на местните работодатели към преференциалните мерки и програми за наемане на рискови категории безработни - резултат от активния им диалог със субектите на политиката по заетостта и повишената атрактивност на преференциите.

5.5. ОБРАЗОВАНИЕ

Поради важната си роля в историческото и социално-икономическото развитие на България, град Русе е с богати традиции в образованието. През последните години потребностите на регионалната икономика и интересът на чуждестранните инвеститори все по-категорично влияят върху промените в характеристиките на образователния профил в областта.

Периодът 1998-2004 г. се характеризира с леко увеличение на броя на учащите в общообразователните училища и с повишен интерес към обучението в професионалните гимназии/техникуми, в контраст на явния отлив на ученици от СПТУ. На фона на демографската криза в България, това означава и повишаване на обхвата на децата в училищна възраст.

Друг извод, който може да се направи от приведените данни, е, че през периода се реформира структурата на образователните институции.

Таблица 17 Структура на образователните институции /брой/

Училище	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004
НУ, ОУ, СОУ, профилирани гимназии	78	77	76	71
Спортни	1	1	1	1
Специални училища	4	4	4	4
По изкуствата	1	1	1	1
Професионални гимназии	18	18	18	18
Общ брой педагогически персонал	2 801	2 789	2 750	2 720
Общ брой ученици	35 582	34 592	33 446	33 168
Общ брой паралелки	1 632	1 614	1 496	1 540

* Източник НСИ – Статистическо бюро - Русе, 2004

Най-голям е броят на учениците в Община Русе – 24 085 /76.7% от всички ученици в областта/, а най-малък-в общините Иваново и Ценово – 500 ученика (или 1.4%). В общините Бяла, Две могили, Ветово, Сливо поле те са между 1 000 и 1 900 (3% - 6%).

Тенденцията към намаление на общия брой на учениците в област Русе през периода 2002-2005 г. в еднаква степен засяга всичките осем общини на

областта и съответно рефлектира върху общия брой на педагогическия персонал и броя на паралелките.

Град Русе се явява притегателен образователен център за ученици, както от областта, така и извън нея. Съсредоточаването на областната образователна система в областния център, обаче, се отразява неблагоприятно върху потенциала за развитие на човешките ресурси в седемте селски общини в областта. Налице е приток към Русе на млади хора основно от Североизточна България - Силистра, Тутракан, Свищов, Разград и от всички селища от Русенска област.

През периода 1998 – 2004 г. се отчита и **ясно изразена тенденция към повишаване на потребностите от чуждоезиково обучение, на която системата на русенското образование все още не е в състояние да отговори с достатъчен брой висококвалифицирани кадри.** С оглед на предстоящото членството на България и Румъния в ЕС се повишава необходимостта и нараства интереса към румънския език в България и българския език в Румъния, което налага предприемането на стъпки пред МОН за утвърждаване на учебна програма по румънски език.

В професионалните гимназии (държавни училища) в Област Русе са застъпени общо 90 специалности от възможните 180, включени в класификатора на МОН.

Характерно за периода е, че приоритетите в социално-икономическото развитие на област Русе и настоящите потребности на пазара на труда все по-категорично определят създаването на нови специалности, основно в сферата на услугите и туризма.

В годините на прехода формата на **вечерното обучение** по ред обективни причини престана да функционира. В последните години, обаче, силно нараства потребността от възстановяване и развитие на тази форма на обучение. През учебната 2002/2003 г. бе разкрита една професионална паралелка в Професионалната гимназия по текстил. През 2003/2004 г. бяха разкрити още 2 паралелки в град Бяла и град Глоджево, за 2004/2005 г. се предвижда разкриването на общо 5 паралелки на територията на Област Русе. Нарастващият интерес се дължи на големия брой отпадащи от редовната форма на обучение в средния курс, които, по наблюдение на експертите от образованието, на след време проявяват желание да продължат образованието си. **Тенденцията е вечерната форма на обучение да продължи да се развива, съобразно увеличаване броя на ежегодно отпадащите от системата на образованието и техните потребности да продължат образованието си на един по-късен етап.**

В последните години се повишава интересът и към други съвременни форми на обучение – дистанционно, задочно и др.

На територията на областта има три **помощни училища** – две в град Русе (община Русе) и едно – в село Брестовица (община Борово). Две тенденции маркират големите промени в тях: все по-голямата им отвореност към деца със средна и по-тежка степен на увреждане, вкл. към деца с множество увреждания; постепенното им трансформиране в ресурсни центрове за обучение на деца със специални образователни потребности.

Графика 18

През обследвания период се наблюдава тенденция на намаляване на броя на децата, отглеждани в социалните институти, хармонична с националната политика за деинституционализация и “стесняване на входа” на тези социални институти.

Изпълнени и текущи проекти на НПО в област Русе през периода подобриха на качеството на живот на децата в тях: ремонти, оборудване на зали за мултисензорно стимулиране, битово оборудване/перални, сушилни, климатици/, обучаване на персонала, индивидуално планиране на работата с децата.

Функциониращите **частни училища** на територията на област Русе, създадени съгласно чл. 11 ал. 1 от ЗНП, са четири. През учебната 2005/2006 г. се очаква врати да отвори още едно средно частно училище в Русе – “Леонардо Да Винчи”. **Към момента може да се каже, че частният сектор в образованието не е развит, което се дължи на комплекс от социално-икономически причини, стесняващи пазара на този тип образователни услуги.** Част от тях са свързани със съсредоточаването на областната образователна система в областния център. Същевременно, обаче, през последните години се констатират потребности от детски заведения /целодневни детски градини и занимални/, които да осигуряват почасово отглеждане и възпитание на деца, чиито родители работят в събота, на смени или пък искат да ползват свободното си време. Очевидно е, че частният сектор би могъл да осигури предлагането на подобни услуги, а общините следва да подкрепят подобни начинания в интерес на населението.

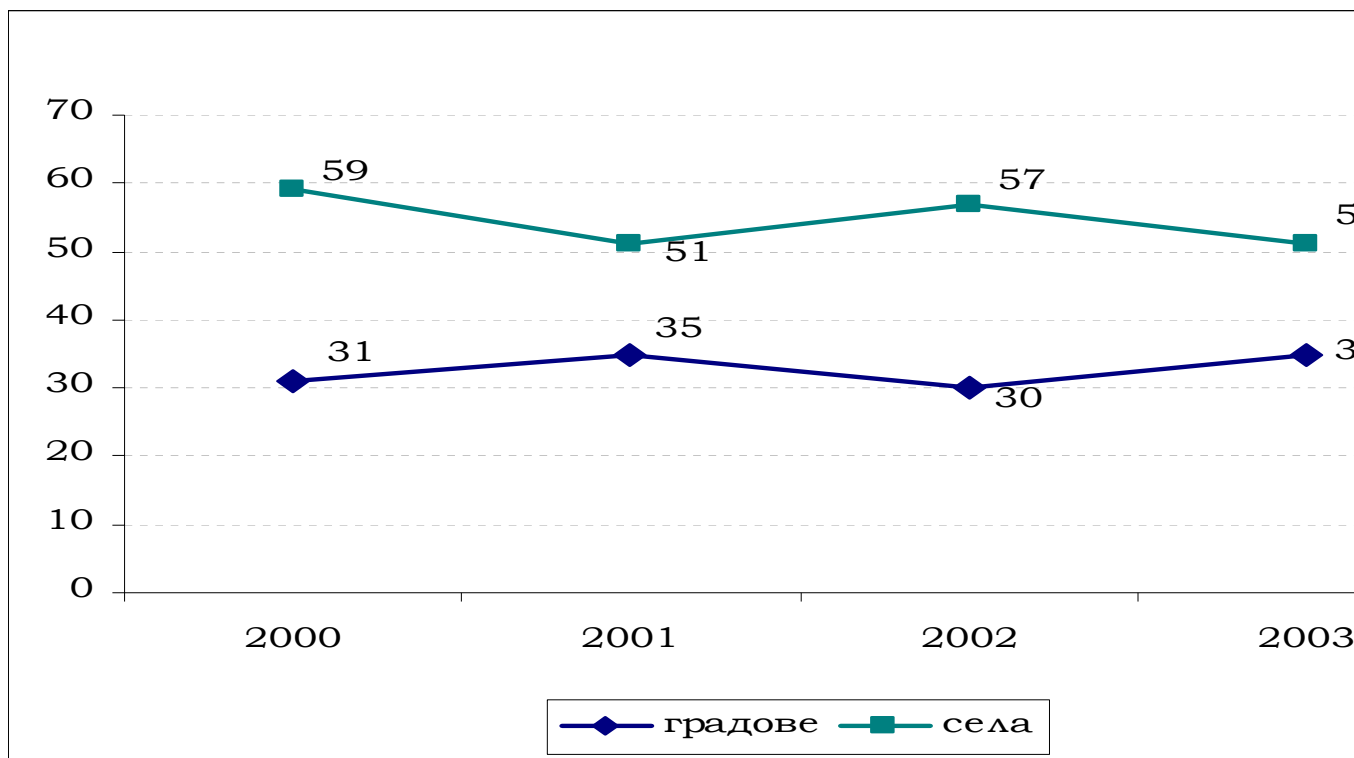
Таблица 21 Функциониращи частни учебни заведения област Русе

Учебно заведение	Брой ученици	Брой паралелки
Средно мюсюлманско училище	136	8
Частна професионална гимназия “Евроинтелект”	24	5
Частна езикова гимназия “Уилям Шекспир”	18	3
Частна езикова гимназия – град Гложево, община Ветово	83	5
Общо	261	21

**източник: РИО на МОН – Русе*

По отношение на **предучилищното образование**, данните за периода дават основание да се отчете следната динамика по отношение на обхвата на децата:

Графика 19 Детски градини в област Русе, брой

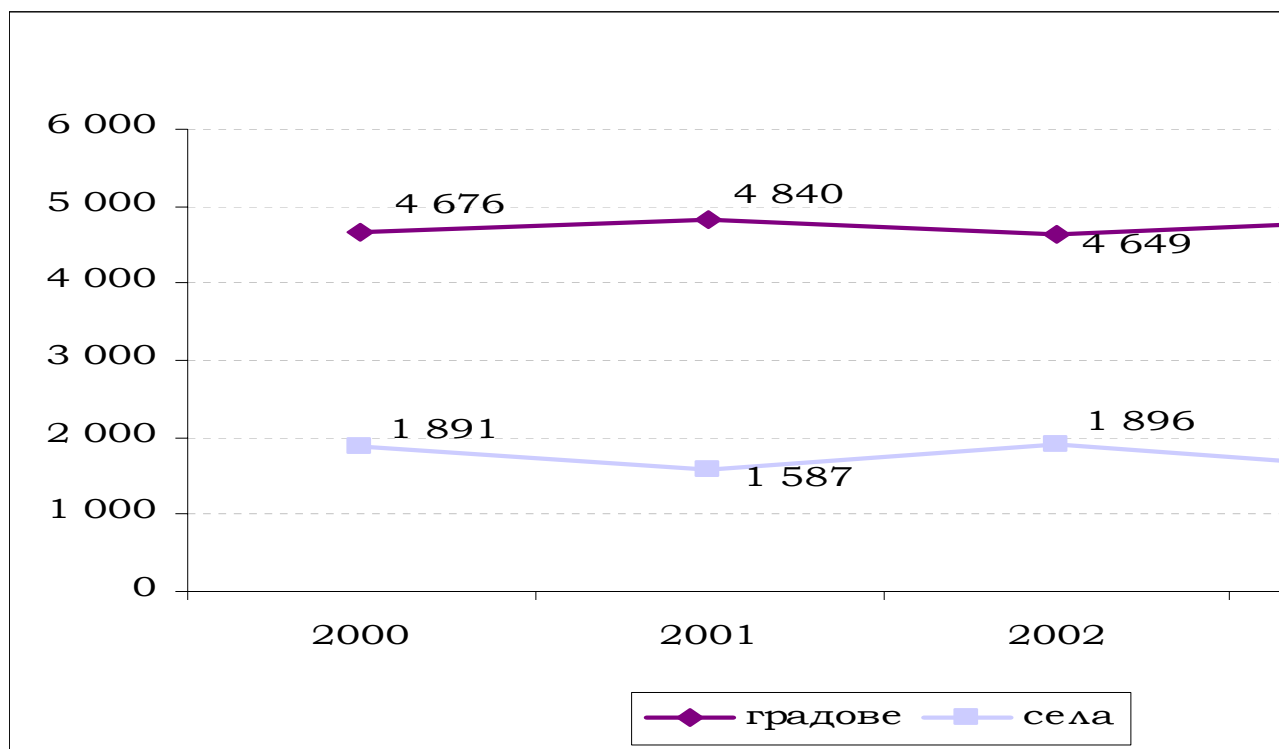

* Източник НСИ – Статистическо бюро - Русе, 2004

Очевидна е тенденцията на относителна стабилност през периода по отношение на обхвата на децата, броя на обслужващия ги персонал, както и по отношение на общия брой на детските заведения в област Русе.

Констатираното общото намаление на децата в края на периода е свързано с демографските процеси, както и с негативното им влияние върху малките населени места, където се отчита и съответстващо намаляване на броя на детските заведения.

Графика 20 Брой деца в детските градини в област Русе

* Източник НСИ – Статистическо бюро - Русе, 2004

Извънучилищните звена в системата на русенското образование имат следната структура и характеристики:

Дейността на Центъра за ученическо, техническо и научно творчество предлага разнообразни занимания на учениците за осмисляне на свободното им време и за развитие на индивидуалните им възможности и интереси. Центърът развива дейността си на принципите за свободен избор и доброволно участие.

Центърът действа на територията на Община Русе и осъществява държавната и общинска политика в областта на извънучилищната дейност по научно-техническите, фундаментални и приложно-технически дисциплини. **В последните години нараства обхватът на децата от Русе от това звено за извънучилищна дейност.**

Дейността на Ученическа спортна школа е насочена към усъвършенстване на физическата подготовка на учениците. Тя се явява естествено звено между масовия спорт, упражняван в училищата и високото спортно майсторство, което се развива в Спортното училище и спортните клубове. Чрез средствата и формите на физическата подготовка в УСШ се решават специфични задачи: качествена подборка с цел издирване на перспективни деца и включването им в организирани форми; насочване на талантливите деца към подходящи за техните качества спортове; прилага се съвременен тренировъчен процес; провежда се подготовка на представителните отбори на УСШ за състезания; съчетава се тренировъчния процес с възпитателна работа за по-пълноценно развитие на младата личност.

През учебната 2004/2005 г. броят на включените в спортната школа деца е 941 /с 22.2% повече от предходната година/. **И тук, в последните години се отчита увеличаване обхвата на децата от Русе от това звено за извънучилищна дейност.**

Междуучилищният център за трудово-политехническо обучение в Русе осигурява преподаватели и учебна база за обучението на ученици от ОУ и СОУ по технологии и техника, където липсва такава материална база.

През 2004/2005 г. обхванатите от дейностите на Центъра деца са 3 896 /с 32.7% по-малко спрямо предходната учебна година/. **Чувствителното намаляване на броя на изучаваните дисциплини и ученици налага промяна в предназначението и съдържанието на дейностите на Центъра.**

Общата констатация, която може да се направи по отношение на извънучилищните звена, че и те са концентрирани в областния център, за сметка на малките селски общини на област Русе.

В град Русе има 7 **общезития за средношколци** с капацитет 1 500 ученици и 1 общезитие в град Две могили, с капацитет 70 ученици.

Функционирането на общезитията осигурява обучението в градска среда на децата от съседните села и по-малки градове, особено на произхождащите от семейства с нисък социален статус. **Следва да се отбележи, че броят на общезитията е крайно недостатъчен за нуждите на учащите. Факт е, че нито една от сградите не предлага достатъчно добри условия за живот – всички те са амортизирани, с остаряло обзавеждане и инвентар.**

Важен проблем на българското образование през годините на прехода са **децата, които не посещават училище** – непостъпили, отпаднали или заминали за чужбина (по данни на НСИ – 2003 г. демографското влияние върху общото намаление на учениците е 24.4%). **В това отношение област Русе е на сравнително добри позиции в сравнение със средните показатели за страната.** За групите на “непостъпили” и “заминали в чужбина” данните са непълни. Въпреки това, по експертна оценка, тенденцията е устойчива и в това отношение данните за 2004/2005 г. са показателни за процеса:

Таблица 22 Общ брой отпаднали ученици в края на I срок за учебната 2004/2005 година в област Русе

Област Русе		Брой ученици
I. В началото на срока		31 101
II. В края на срока		30 693
1. Преместени по тяхно желание		332
2. Преместени по чл.139 ал.1 т.3 от ППЗНП		18
3. Придошли по тяхно желание		542
III. Преминали в друга форма на обучение		140
IV. Пътуващи		1 822
V. Настанени в общезитие		1 050
Отпаднали поради:	отсъствия	104
	слаб успех	2
	болест	14
	семејни причини	158
	социални причини	101
	заминаване в чужбина	81
Общо отпаднали:		460

* Източник: РИО на МОН - Русе, 2004

Пряка е връзката между отпадането на децата и младежите от училище с динамиката и структурата на престъпността сред малолетните и непълнолетните. През периода 2002 - 2004 г. по данни на РДВР и инспекторите на ДПС на отчет са водени между 553 и 682 деца.

От данните е видно, че **през периода 2000 – 2004 г. има постепенно увеличаване на противообществените прояви и стъпления, извършени от малолетни и непълнолетни, като по-голям е относителният дял на престъпленията в общата съвкупност.** Процентът на престъпления, извършени от деца е близо 17.5 % от всички регистрирани за 2002 г. престъпни деяния. 42 % от всички улични грабежи в Русе са извършени от непълнолетни, двама от всички разследвани за изнасилване са под 18 год. Данните показват, че децата най-често извършват кражби, грабежи, умишлено нанасяне на телесни повреди, блудство.

Анализите сочат като първопричина социално-икономическите ограничения – болшинството от извършителите са от социално слаби семейства. **Друг ключов**

фактор, характерен за годините на прехода, е неграмотността - увеличение бележи броят на неграмотните деца-извършители, а най-многочислена е групата на децата-извършители с начално образование.

В Русе съществува контингент от постоянно пребиваващи на улицата /бездомни/ деца, от които са регистрирани 12 - всички малолетни и без родители. Те са обект на грижи от страна на Местната комисия за борба с противобществените прояви на малолетни и непълнолетни , полицията, инспекторите Детска педагогическа стая , “Каритас”, Приюта за безпризорни деца на БЧК и др. Броят на регистрираните като проституиращи деца е 13, всички момичета на възраст от 14 до 17 години.

Рязко се увеличава и броят на децата, употребяващи алкохол и наркотици: от 34 през 2002 и 88 през 2004 година. Това явление е тревожно, както за Русе, така и за страната. За тази цел е създадена Комисия по наркотичните зависимости, открит е Информационен център по наркоманиите в община Русе.

И през този период продължава тенденцията родителите да оставят децата си на роднини и да заминават на работа в чужбина. В Русе за периода 2001 - 2004 г. има няколко случая, когато при живи родители, роднини и близки децата са настанени в Домове за отглеждане и възпитание на деца лишени от родителска грижа (ДОВДАРГ).

През изтеклия период са констатирани случаи на нарушаване на правата на децата съгласно Конвенцията на ООН и Закона за закрила на детето. Децата са принуждавани от родителите си да просят, били са малтретирани в семейството си или са били обект вътрешен трафик.

Според психолози, обществени възпитатели, педагози и други специалисти, основните причини за нарастващата детска престъпност в региона са: високото равнище на безработица сред населението; незаинтересоваността на родителите от проблемите на децата, поради кризата в семейството; невъзможността на училището да задържи децата; липсата на достатъчно извънкласни форми за ангажиране на децата със спортно – туристическа или художествено – творческа дейност; слаба координация между институциите и НПО, занимаващи се с деца и младежи; забавяне или неразрешаване на проблемите на децата, което води до загуба на вяра в справедливото възмездие и поражда чувство на безнаказаност у малолетните; липсата на релевантност между отделните закони, визиращи детето, неговото развитие, благосъстояние, права и задълженията му.

РЕСУРСИ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СИСТЕМА В ОБЛАСТ РУСЕ

КАДРОВИ ПОТЕНЦИАЛ

Учителите са най-важният фактор за състоянието и развитието на образователната система. От тяхната квалификация и мотивация за промени зависи в най-голяма степен модернизацията на българското, в частност на русенското образование.

През периода 2000-2004 г. се наблюдава известен спад в числеността на преподавателите в системата на основното и средно образование, което се мотивира с последствията от спада в раждаемостта от началото на прехода. Съответно, през намалява и относителният дял на непедagogическия персонал, обслужващ русенската образователна система.

Като **силни страни на кадрите**, работещи в системата на русенското образование могат да бъдат посочени следните характеристики:

- ❖ Образователният ценз на русенските учители показва доминиращо присъствие на учители с висше образование – 1 341, или 82% от общия брой, както и висока степен на квалификация – 36% от всички учители са защитили професионално-квалификационни степени (от I до V). Най-многобройна е групата на носителите на най-високите професионално-квалификационни степени – I и II – 64% от всички учители с такава степен. За сравнение – средните показатели за страната са следните: 73% от учителите са с висше образование, 20% са с полувисше, а 21% от общия брой са с професионални квалификационни степени (доклад “Образованието в България”, 2003 г., НСИ).
- ❖ Висока степен на образование на административно-помощния персонал: 78% са със средно образование, 8% са с висше образование и 14% - с основно.

- ❖ Позитивен факт е и възможността за качествен подбор на учители, поради наличието на голям брой кандидати за 1 работно място по предучилищна и начална педагогика, за българска и френска филология, история и география.

Що се отнася до **слабите страни** на кадровия потенциал, работещи в русенските образователни институции, могат да се посочат:

- ❖ Делът на учителите, които владеят чужди езици – 20.3%, при 10% за страната, а имащи компютърна квалификация – 12 %, при 6% за страната. (данните се отнасят за учителите в средното образование и са предоставени от РИО и от доклад “Образованието в България – 2003” – НСИ).
- ❖ Учителската професия и в Община Русе е силно феминизирана – 88 % от работещите са жени и 12 % - мъже.
- ❖ Русенските учители имат добър опит и в прилагане на традиционната методика на обучение и възпитание, но в недостатъчна степен познават и използват съвременните интерактивни методи на обучение и способи за активен диалог с днешните ученици.
- ❖ Учителската заплата е 82% от средната годишна заплата за страната за сектора. Тя има по-бърз темп на нарастване, в сравнение с останалите в общественния сектор, но ниският ѝ размер влияе негативно върху мотивацията за качествена работа, принуждава част от учителите да допълват доходите си чрез частни уроци или други дейности, които отнемат голяма част от времето и силите им, които следва да отделят за самоподготовка, повишаване на квалификацията и усъвършенстване на познанията и уменията си.
- ❖ Слаба вътрешноучилищна квалификационна дейност.
- ❖ Липса на личностна мотивация за повишаване на квалификацията, както и на държавни изисквания за непрекъсната квалификация.

МАТЕРИАЛНА БАЗА

С оглед на състоянието на сградния фонд в количествено и качествено отношение през разглеждания период, следва да се отбележат като неотложни следните мерки:

- ❖ Построяване на нова учебна сграда за Професионалната гимназия по туризъм.
- ❖ Наличният брой паралелки, нарастващият интерес към туризма и услугите и потребностите на регионалната икономика от квалифицирани кадри в този сектор изискват наличието собствена сграда с добре уредена съвременна материално техническа база.
- ❖ Необходимо е по-рационално да се използва и поддържа училищна площ в извънучебно време – чрез използване на базата за извънкласни форми и спортни занимания в свободното време на учениците;
- ❖ Общините не ползват целесъобразно освободения сграден фонд на закритите училища и детски градини;
- ❖ Остра е нуждата на всички училища в областта от нови физкултурни салони, спортни площадки, модернизирани санитарните възли, съвременно оборудване на задължителните кабинети, класните стаи и помещенията за хранене.
- ❖ Необходимо е изграждането на рампи и санитарни възли за деца със специфични образователни изисквания.
- ❖ Налага се активна работа за решаване на проблема с отоплението на учебните заведения, там където не е решен.

КАЧЕСТВО НА ОБУЧЕНИЕТО

В България няма действаща система за оценка на качеството на обучението. В този смисъл, **проблемите на националната политика на образованието рефлексират негативно и върху качеството на образованието в русенската образователна система**, възпрепятстват формулирането на адекватна на потребностите на региона образователна политика.

СЪСТОЯНИЕ, ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВИ НА ВИШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ В ОБЛАСТ РУСЕ

Обществено политическите трансформации и преходът към пазарна икономика дадоха силно отражение и върху системата на висшето образование. Висшите училища придобиват все по-регионален характер, в резултат на бързото обедняване на по-голяма част от населението на страната. **От своя страна регионализацията предизвика сериозна диверсификация на специалностите с естествени последици – ограничен хабилизиран състав в новите специалности на извънстоличните университети.** Формира се нарастващ отлив на студентски интерес от инженерните специалности за сметка на хуманитарните, обществените и икономическите. **Започна систематично относително намаляване на държавната субсидия за висшите училища, което най-силно засегна основната част от извънстоличните ВУЗ.**

Появиха се редица възможности за различни форми на сътрудничество предимно с европейските университети. Някогашната тясна обвързаност с висшите училища от бившия Съветски съюз вече не съществува, за сметка на нови сътрудничества, предимно със страни от ЕС, САЩ и др.

Законовата база и подзаконовите документи, регламентиращи висшето образование в страната, започнаха бавно и тромаво да се променят в посока приближаване към европейските. Много от промените преследват цели, които се различават от общоприетите в европейските страни.

Висшите училища в Област Русе реагират своевременно на тези основни тенденции, чрез развитието на неинженерните области на образованието.

МАТЕРИАЛНА БАЗА И РЕСУРСИ НА ВИШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ

❖ **Русенски университет “Ангел Кънчев”**

Общата застроена площ на Русенския университет “Ангел Кънчев” е около 3 500 кв.км., която включва учебните корпуси, спортните съоръжения и обслужващата инфраструктура. Общежитията, с общо 2 400 легла, са разположени близо до учебните корпуси

❖ **Медицински колеж “Ив. П. Павлов”- Русе**

Медицинският колеж също разполага със собствен сграден фонд. Сега неговата дейност е разгърната на 3 942 кв. м. площ. Сградният фонд включва аула, 9 аудитории, 5 учебно-практически специализирани кабинети, 3 лаборатории: клинична, микробиологична и по фото и аудиовизуална техника, както и кабинети по фармакология, анатомия физиология, зала за обучение по информатика и тестови контрол, оборудван със съвременна компютърна техника и зала за обучение по машинопис.

❖ **Висше училище “Земеделски колеж” – Русе**

Земеделският колеж – Русе е също разполага със сграда. На базата на споразумения и сключени договори, колежът има достъп до материалната база на РУ “Ангел Кънчев” и др., където студентите провеждат своите практики.

КАДРИ РАБОТЕЩИ В СИСТЕМАТА НА ВИШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ

❖ **Русенски университет “Ангел Кънчев”**

Към края на периода, през 2004/2005 г., в Русенския университет, включително и в звената извън Русе, работят общо 821 преподаватели и служители. На основен трудов договор, съгласно изискванията на чл. 54 от Закона за висшето образование са назначени общо 495 преподаватели, от които 203 са хабилизирани (професори и доценти), с научна степен “Доктор на науките” – 3, с образователна и научна степен “Доктор” – 242. Административен персонал: 229.

Недостатъчно висок е относителен дял на професорите (4,1%); преобладават главните асистенти (41,45%), докато асистентите са едва (4,3%), а преподавателите и старшите преподаватели са 6,7%; Образователна и научна степен “Доктор” има почти половината от академичния състав (48,9%), но степента “Доктор на науките” притежават само 3 преподаватели (0,61 %).

Разпределението по възраст на академичния състав на основен трудов договор в Русенския университет в края на 2004 г. на хабилизираните и нехабилизираните преподаватели е както следва:

Графика 21

* Източник РУ - Русе, 2004

Анализът на данните сочи “застаряване” на академичния състав, обусловено от забавения приток на млади кадри.

Хабилитираният състав на основен трудов договор в Русенския университет е със средна възраст 55,97 години, а нехабилитираният състав – 44,91 години. Висока е и средната възраст на състава в някои факултети. Най-възрастни са хабилитираните преподаватели на МТФ и нехабилитираните преподаватели на АТФ. Средната възраст на всички преподаватели е 50,44 години. За сравнение - през 1998 г. тази възраст е била 46,13 години.

За подмладяване на академичния състав и повишаване на научната му квалификация Русенски университет провежда политика за обявяване на конкурси за придобиване на по-високи научни звания и степени, но динамиката на процесите подсказва, че мерките не са достатъчно активни.

❖ **Медицински колеж “Ив. Павлов”- Русе**

Практическото обучение, което е 50 % от общият хорариум, се провежда от щатни преподаватели с образователна степен бакалавър “Здравни грижи”, а теоретичните дисциплини - от преподаватели на модулен принцип или от щатни и хонорувани от Висшия медицински институт – Плевен. Общият брой на преподавателите през учебната 2004/2004 г. е 20, срещу 14 през 2001/2002 г.

❖ **Висше училище “Земеделски колеж” – Русе**

Общият брой на преподавателите в ВУЗК е 32, от които 7 професори, 15 – доценти и 10 – асистенти. От учебната 2005/2006 година се предвижда броят на професорите, преподаващи в колежа да се увеличи двойно.

УЧЕБНА ДЕЙНОСТ

❖ **Русенски университет “Ангел Кънчев”**

През 1945 г. в Русе се създава Висше техническо училище, което съществува до 1948 г. Девет години по-късно, с указ на Народното събрание Факултетът по

механизация и електрификация на селското стопанство към Селскостопанската академия се обособява в самостоятелно висше учебно заведение – Институт по механизация и електрификация на селското стопанство.

През 1966 г. Висшият институт по механизация и електрификация на селското стопанство (ВИМЕС) е преименуван във Висш институт по машиностроене, механизация и електрификация на селското стопанство (ВИММЕС). През този период ВИММЕС е един от десетте най-големи университета в България с 9 факултета, 2 колежа.

През 1981 г. ВИММЕС е преименуван във Висше техническо училище “Ангел Кънчев”, а през 1994 г. Полувисшият педагогически институт – Русе се преобразува в Педагогически факултет на Висшето техническо училище – Русе. Една година по-късно, с Решение на Народното събрание Висше техническо училище “Ангел Кънчев” се преобразува в Русенски университет “Ангел Кънчев”. В структурата на РУ “Ангел Кънчев” през 1997 г. са включени съответно Филиал със седалище гр. Силистра (в състава на Филиала - Педагогически факултет и Технически колеж) и Технологичен колеж - Разград.

Днес Русенският университет “Ангел Кънчев” е единственият университет в областите Русе, Разград и Силистра, в съответствие с международно установения показател “ едно висше училище на около един милион население”.

Университетът е редовен член на Асоциацията на Европейските университети и на Асоциацията на университетите на Дунавските страни. Той е държавно, автономно и самоуправляващо се висше училище, осъществяващо дейността си в тясно взаимодействие и координация с МОН, с Българската академия на науките, с висшите училища, учебните и научните организации в страната, в сътрудничество със стопански, обществени и благотворителни организации и съюзи от региона, страната и чужбина.

В резултат на добра стратегия за развитие и активно участие във всички национални кандидат-студентски борси, се отчита сравнително стабилен интерес на кандидатите за обучение, особено през последната кандидатстудентска кампания, което компенсира намалението на кандидат-студентите през предходните две години.

От всички подали документи за прием в Русенски университет, през 2004 година, 81.02% са от Североизточния регион на страната.

Нарастването на регионалното значение на Русенския университет предполага по-тясното обвързване на научно-образователната политика на университета с потребностите на регионалните икономики.

През последните три години най-голям е интересът към специалностите “Маркетинг”; “Компютърни системи и технологии”; “Стопанско управление”. Увеличават се усилията за привличане на чуждестранни студенти. Към настоящия момент в университета се обучават общо 268 чуждестранни студенти от 11 страни (Турция, Сирия, Гърция, Израел, Йемен, Нигерия, Македония, Молдова, Украйна, Румъния, Албания).

През учебната 2004/2005 година, съвместно със Сдружение “Балкански университет” започна подготовката по приемането на чуждестранни студенти, чието обучение в специалностите “Компютърни системи и технологии” и “Стопанско управление” ще се провежда само на английски език.

През учебната 2004/2005 година е организиран и прием на студенти за обучение в Русенския университет, които са завършили колеж. Формата на обучение е само задочна и се извършва по индивидуален учебен план, който се съставя на базата на по-рано проведеното в колежа обучение. От общо кандидатствалите 284 са приети само 240.

В Русенския университет се обучават студенти за придобиване на образователно-квалификационните степени “специалист”, “бакалавър”, “магистър” и “доктор”.

Най-много български студенти са записани в специалностите (образователни области): Право – 399 / 6%/, Компютърни системи и технологии – 372 /5.6%/; Машиностроителна техника и технологии – 4.1%, Стопанско управление – 4.1%, Земеделска техника и технологии – 3.9%, Транспортна техника и технологии – 3.2% и т.н.

По форма на обучение студентите – български и чуждестранни граждани се разпределят по следния начин: редовно обучение – 4 180, или 63.5% от общия брой, задочно обучение – 2 420, или 36.5%.

РУ "Ангел Кънчев" е и ресурсен център за повишаване на квалификацията и преквалификация на кадри с висше и средно образование чрез различни видове следдипломно обучение, допълнително обучение, съпътстващо основното (в съответствие с чл. 6, ал. 2 от ЗВО). Формите на обучение в са редовна, задочна и дистанционна. Тази дейност е възложена на Центъра за повишаване на квалификацията и допълнителното обучение (ЦПКДО).

През отчетния период в курсовете за повишаване на квалификацията към ЦПКДО са обучавани 916 курсисти. Центърът продължава активно да си сътрудничи с голям брой външни организации. За различни възложители през 2004 г. са организирани 72 групи и 12 курса. Освен за външни потребители ЦПКДО се грижи и за повишаване на квалификацията на академичния състав и на служителите.

Университетската библиотека поддържа контакти с Международната книжна къща "Балтимор", с фондациите "Отворено общество", "Сорос", "Еврика", "Сейбър" и др.

Активни са и международните и книгообмените връзки с различни университетски библиотеки в Англия, Германия, Полша, Русия, Унгария, Франция, Чехия и др. Сдружението "Студентски културни клубове" организира и ръководи формите на самодейно изкуство в университета.

❖ **Медицински колеж "Ив. П. Павлов"- Русе**

Медицинският колеж-Русе е приемник на разкрития през 1951 г. Медицински техникум за фелдшери, прераснал през 1990 г. в Полувисш медицински институт.

През периода 1951/1997 г. училището претърпява различни преобразувания, като от еднопрофилно се превръща в многопрофилно учебно заведение. През периода са подготвени общо 7 439 средни и полувисши медицински кадри, от които 2 899 медицински фелдшери, 2 198 медицински сестри – общ профил, 1 263 медицински сестри – детски профил, 303 акушерки и 1 044 медицински лаборанти.

През 1997 г. Полувисшият медицински институт се преобразува в Медицински колеж в структурата на ВМИ – Плевен със статут на юридическо лице. Колежът подготвя кадри с образователно – квалификационна степен "специалист" – редовно, със срок на обучение 3 години, притежаващи професионални знания и умения за изпълнение на дейности в различни области на здравеопазването. **Колежът задоволява потребностите на Североизточна България от специалисти, които могат да продължат висшето си образование във факултет "Здравни грижи".** Обучението се провежда по нови учебни планове и програми, разработени по препоръка на Съвета на Европа в съвместен проект по Програма ФАР от специалисти на МЗ, консултанти от Франция и Белгия, както и водещи хабилитирани преподаватели от страната, което осигурява легитимността на дипломираните се и тяхната реализация в България и в страните на ЕС. Обучението по разкритите в Колежа специалности включва задължителни, избираеми и факултативни дисциплини.

Медицински колеж – Русе приема и чуждестранни студенти, предимно македонци, бесарабски българи и др.

Предвижда се в бъдеще, в съответствие със специалностите в РУ "Ангел Кънчев" и с нуждите на здравеопазването в Област Руссе, да бъдат разкри 2 нови специалности: "Рехабилитатори", която ще надгради специалността "Кинезитерапия" на РУ и "Рентгенови лаборанти" .

❖ **Висше училище "Земеделски колеж" – Русе**

Земеделският колеж-Русе е създаден през 2003 г., като филиал на Висше училище "Земеделски колеж" – Пловдив. Той дава реален шанс на младите специалисти да бъдат конкурентноспособни на трудовия пазар чрез обучение, отговарящо на европейските академични стандарти, чрез обединяване на националните традиции в частното земеделие с постиженията на водещите европейски страни.

Висше училище "Земеделски колеж" – Русе е единственото частно висше учебно заведение в Област Руссе. Формите на обучение в колежа са редовна – 3 години, задочна – 3.5 г. и дистанционна. През 2005/2006 г. Акредитационната агенция на Обединеното Кралство (ВТЕС) избира за национален партньор колежа.

В "Земеделски колеж" – Русе се обучават студенти по 3 специалности: "Фермерство", "Стопанско управление" и "Аграрна икономика". От учебната 2005/2006 година се предвижда да се въведе нова специалност "Технологии по градинарство и винарство", чиито дипломирани специалисти ще се реализират, като мениджъри и технолози в български и европейски фирми. **През 2005/2006 година в колежа ще**

се въвеждат европейските дипломни постижения, системата от кредити за международен трансфер на образователно съдържание и др. Четат се дисциплини, а свързани както с аграрния сектор, така и с общите икономически познания.

След завършването на колежа, студентите имат право да кандидатстват без конкурс в университетите в Пловдив, Русе, Стара Загора, Русе и Велико Търново.

В момента в “Земеделски колеж” – Русе е обучават 602 души, от които 420 са задочно и 182 – редовно. **Над 80% от задочниците работят в сферата на селското стопанство, което има изключително важно значение за развитието на човешките ресурси в аграрния сектор на област Русе.** Премества се през следващата учебна година да се приемат около 350 студента.

НАУЧНА ДЕЙНОСТ

❖ Русенски университет “Ангел Кънчев”

Научно-изследователският сектор (НИС) към Русенския университет "Ангел Кънчев" е създаден през 1965 г. Понастоящем НИС е основно звено за делови контакти на Университета с държавни и частни организации и фирми. В рамките на НИС колективи от висококвалифицирани преподаватели, докторанти, студенти и техници извършват на договорна основа както фундаментални научни изследвания, така и развойна, внедрителска и консултантска дейност. Конкретните резултати от работата на тези научни колективи са намерили приложение в почти цяла България, а също и в редица други страни като Германия, Унгария, Чехия, Русия, Беларус, Латвия и др.

Наред със създаването на нови научни знания, научно-приложни продукти и прототипи, основна цел при осъществяването на изследователската и производствената дейност е да се постигне научно израстване на кадрите, осъвременяване на учебния процес и обновяване на използваната материално-техническа база така, че да се гарантира по-високо качество на учебните занятия, а практическото обучение да се обвърже с реални научно-приложни, експертно-консултантски и художествено-творчески дейности, лечебни услуги и други подобни дейности.

Цялата дейност на НИС се извършва на принципа на самофинансирането и самоиздръжката при пълна финансова и щатна самостоятелност, като финансирането се осъществява: от приходи от договори, от продажба на научноизследователски продукти, услуги, от банкови кредити и лихви, от безвъзмездни финансови постъпления и целево финансиране и други.

В края на календарната 2004 г. е получена допълнителна субсидия в размер на 86 312 лева, с която по решение на Академичния съвет се финансира създаването на специализирани акредитирани лаборатории и се стимулират научните изяви на академичния състав.

Таблица 23 Брой на работилите по договорите по години

Състав на участниците в разработките	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Преподаватели на ОТД	48	31	35	41	45	37
Служители на ОТД	55	32	39	31	25	28
Докторанти	6	8	4	6	6	8
Студенти	5	6	8	18	25	33
Сътрудници по НИС	19	16	16	13	11	12
Външни	35	28	18	17	7	10
Всичко	168	121	120	126	119	128

* **Източник:** Русенски университет

От данните в таблицата прави впечатление, че много малка част – само 7.5% от академичният състав участва в договори по НИС.

Динамиката на финансовите резултати от научно-изследователската дейност в периода 1999 – 2004 г. отчита устойчив спад, който може да бъде обяснен най-вече с отдалечаване на научните изследвания от реалните нужди на икономиката.

Основна част от договорите по НИД са сключени от инженерните факултети: “Машинотехнологичен”- 54 295 лв., “Електротехника, електроника и автоматизация”- 43 899, “Механизация на селското стопанство” – 34 716 и АТФ – 21 596.

През 2004 г. Русенският университет участва на национално ниво само с 1 проект, финансиран по национална програма “Научни изследвания” (НФНИ), отнасящ се до изграждане на център за мобилност на учените в Северния регион на страната.

❖ **Висше училище “Земеделски колеж” – Русе**

В бъдеще работата на колежа ще бъде насочена към осъществяване на научноприложни разработки, с акцент върху решаването на регионални и национални проблеми за модернизацията и европеизацията на аграрния сектор.

МЕЖДУНАРОДНО СЪТРУДНИЧЕСТВО

❖ **Русенски университет “Ангел Кънчев”**

Русенският университет “Ангел Кънчев” развива международно сътрудничество, чрез:

- ❖ Участие в програмите на ЕС за научно сътрудничество: INCO/COPERNICUS Петата рамкова програма (участие в изпълнението на 5 научноизследователски проекта, на обща стойност 123 919 евро)
- ❖ Участие в програмите за стимулиране и развитие на висшето образование: Темпус, Сократ/Еразъм, Леонардо да Винчи и SEEPUS
- ❖ Участие в двегодишно сътрудничество с традиционни и нови партньори

Програмата Темпус се откроява в международната дейност в университета. През 2001 г. са изпълнени 5 съвместни проекта на обща стойност 125 088 евро. Благодарение на дългогодишните си традиции и подкрепата на Европейския съюз чрез програмата Темпус съществуващите технически специалности са обновени и разширени. Въведени са и широк спектър нови технически, хуманитарни, управленски и икономически специалности.

Програмата Сократ/Еразъм за академичната 2000 г. включва студентски и преподавателски обмен по 3 проекта за 86 612 евро, за програмата Леонардо да Винчи – 3 проекта на обща стойност 6 619 евро. Русенският университет се включва в програмата Сократ през месец юли, 1999 г. с един от първите финансирани за България договори.

През 2004 г. университетът участва в четири международни проекта по европейски програми за научни изследвания. Общата стойност на финансовия принос по тези проекти е 36 680 евро.

Русенският университет осъществява и двустранно сътрудничество чрез изпълнението на договори с университети от Германия, Гърция, Литва, Молдова, Полша, Португалия, Румъния, Русия, САЩ, Турция, Украйна, Югославия.

Паралелно с това, РУ участва в 20 многостранни образователни договора за сътрудничество и в един Институционален контракт, в който университетът е партньор в 40 двустранни споразумения с европейски университети по Програмата Сократ/Еразъм. Университетът успешно приключи функциите си на Координатор в Тематична мрежа за европейско обучение по компютинг. Нова Европейска тематична мрежа за обучение на докторанти в областта на компютинга стартира през 2004 г. с над 100 партньора, отново с координатор Русенският университет.

Международното сътрудничество на РУ бе успешно разширено с подписването на двустранен договор за сътрудничество с Тараклийския университет в – Молдова, който основно ще се изпълнява в Педагогическия факултет на Университета.

През 2004 г. стартира контрактът на РУ с университета Корнел, окръг Итака, щат Ню Йорк, финансиран от Държавния департамент на САЩ, въз основа на който през 2005/2006 г. стартира нова магистърска програма „Управление на регионалното развитие“ и Сертификатна програма по същата специалност. Стартира и двустранен договор на РУ с Шилеровия международен университет - САЩ.

По линия на **Програмата Еразъм** за периода от 2001/2005 година общо 873 преподаватели, 304 студенти и 67 докторанти са специализирали в университети на ЕС.

От анализа на тенденциите в изменението на студентската и преподавателската мобилност за периода от 2001/2005 година се откроява и фактът, че се разширява “географията” на мобилността, т.е. увеличава се броят на сключените двустранни споразумения и броят на университетите, партньори на Русенския университет.

Таблица 24 Установни партньорства по Програма “Еразъм”

Година	1999/2000	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004
Държави - членки на ЕС	6	6	6	9	13
Университети - партньори	10	9	17	21	35
Сключени двустранни споразумения.	10	10	18	25	40

* **Източник:** Русенски университет

Сътрудничеството с **СЕЕРУС** също е сред приоритетите на международната дейност на Русенски университет.

Русенският университет е сред избраните от Европейската комисия 18 университета от 11 централноевропейски страни, постигнали най-добри резултати в преустройството на висшето образование. Националното и международното призвание е потвърждение, че той се изгражда и развива като съвременен университет с европейско ниво на обучение. През 1999 г. Русенски Университет "Ангел Кънчев" е акредитиран от НАОА с много висока оценка.

Общият обем на научноизследователските проекти по линия на международното сътрудничество за периода 1999/2004 г. възлиза на 1 336 302 евро, от които за последната 2004 година е 36 680 евро .

Въпреки сложността за включване и работата по научни проекти на рамкови програми на ЕС, **Русенският университет, единствен от страната, за следващите 4 години успешно е включен в международен научен проект по приоритета “Подобряване на управлението на риска” от Шестата рамкова програма.** Чрез проекта ще се разработва мобилен робот, който ще замества спасителите на Гражданска защита в операции потенциално опасни за техния живот и здраве. Общата стойност на проекта е 2 500 000 евро, от които 2 млн. евро са финансирани от ЕС а останалите 500 000 евро са съфинансирани от консорциума от 9 партньора - Будапещенски Технологично-Икономически Университет - Унгария, Университета на Уелс в Кардиф - Великобритания, Тракийският Университет в Ксанти - Гърция, Университета на Генуа - Италия, три фирми - TCI от Италия, ROBOTNIK - Испания - и Португалия - DUVIDEO и Държавна агенция “Гражданска защита”- България.

След конкурс на МОН и включване в работата на **Проекта ERA-MORE** Русенският университет стана Център за мобилност на учените за Северна България. Предстоят поредица инициативи за учени от Плевен, Велико Търново, Габрово, Разград, Силистра, Свищов и др.

Общият финансов принос за РУ “А. Кънчев” по линия на международното сътрудничество възлиза на 276 777.24 евро и 28 906 долара.

❖ **Българо-румънски интеруниверситетски Европа център (БРИЕ)**

Българо-румънският интеруниверситетски Европа център (БРИЕ) е инициран в края на 2000 г. от Конференцията на германските ректори (КГР), като проект в рамките на Пакта на Стабилност за Югоизточна Европа. БРИЕ се създава в духа на Споразумението между Правителството на Република България и Правителството на Република Румъния за сътрудничество в областта на образованието, науката и културата. Административната структура на БРИЕ се урежда от двустранен договор между румънското и българското висши училища-партньори.

Създаването на БРИЕ става възможно благодарение на финансовата подкрепа на редица държавни и частни институции: Конференцията на германските ректори, Фондация Херти (Франкфурт на Майн), различни германски университети, Румъния (община Гюргево, Стопанската академия – Букурещ и Стопански колеж - Гюргево), МОН на Република България, Русенски университет “Ангел Кънчев” (организира цялостното функциониране на БРИЕ - Русе), Областна администрация – Русе, Европейският институт за висше образование към ЮНЕСКО (UNESCO – CEPES, Букурещ) и др.

БРИЕ са обединени академичните усилия на РУ“Ангел Кънчев” и Стопанската академия – Букурещ, както и на техните германски и бъдещи международни партньори. **Той носи потенциал и импулс за развитие на икономическия и културен просперитет на трансграничния Еврогегион Русе-Гюргево.**

Главните цели на БРИЕ са: подкрепа на европейската интеграция и на регионалното трансгранично сътрудничество в Европа; съдействие за сближаване между народите на Югоизточна Европа и България и Румъния в духа на Пакта на Стабилност за Югоизточна Европа; принос към сътрудничеството между европейските висши училища въз основа на документите от Болонския процес за създаване на европейско образователно пространство;

Двата офиса в Русе, съответно в Букурещ, управляват местните дейности. Офисът в Русе и 11-те учебни зали на магистърската програма по Европейстика и библиотеката се помещават в подходяща сграда в центъра на Русе. Ремонтирани са и са оборудвани с техника 2 офиса, конферентна зала и компютърна зала с 15 работни места, зала за информационни ресурси с библиотечен фонд, санитарни помещения. Учебният център и специализираната библиотеката по Бизнес информатика се помещават в Гюргево.

Под виртуалния покрив на БРИЕ от 14.10.2002 г. се предлагат двугодишни магистърски програми по Европейстика (в Русе) и Бизнес информатика (в Гюргево) за студенти от всички страни от Югоизточна Европа.

Във всяка една от двете предлагани програми от октомври 2002 има по 30 студентски места. Обучението се води на немски и английски език от български, румънски и немски преподаватели. За учебната 2002/2003 година са приети за обучение 50 студенти от България, Румъния, Албания, Сърбия и Черна гора и от Русия. От основаването на БРИЕ до момента общо 90 студента са се записали в магистърските програми.

Очакванията са БРИЕ да се превърне в комуникационен, научно-изследователски и консултантски център, свързан с развитието на трансграничния еврорегион Русе-Гюргево, като: генерира и разработва научно-обособени идеи за проекти, които имат отношение и към останалите сектори на обществения живот; консултира представители на публичния, частния и третичен сектор по проблеми на европейската интеграция и предлага решения в духа на общите политики на ЕС; подпомага преодоляването на езиковата бариера – един от основните проблеми на еврорегионите; провокира инвестиционен интерес към региона с наличието на обучавани по европейски програми кадри ма магистърско равнище; действа като модел за успешно трансгранично сътрудничеството в Югоизточна Европа, който се възприема и от други потенциални партньори от трансгранични територии.

❖ **Медицински колеж “Ив. Павлов”- Русе**

Медицинският колеж – Русе участва в проект по програмата “Драйфус”, в международни студентски сесии и др.

❖ **Висше училище “Земеделски колеж” – Русе**

Международното сътрудничество е една от силно развитите дейности на ВУ “Земеделски колеж”, насочена към студентите. Всяка година в колежа постъпват

стотици хиляди евро от европейски проекти. Последните години постоянни партньори на Земеделския колеж са Аристотелския университет – Солун, Международния колеж – Ларенщайн, Холандия, колежи и университети от Дания, Англия, Ирландия, Испания, Италия и др. **Студентите от всички специалности имат възможност да кандидатстват за стаж (около 30 души/годишно) в ЕС и САЩ.**

Приоритет на международната дейност е сътрудничеството със сродни висши училища от ЕС в областите: съпоставимост на учебните планове; обмен и специализации на преподаватели и студенти; повишаване на качеството на образованието, научноизследователската и приложна дейност.

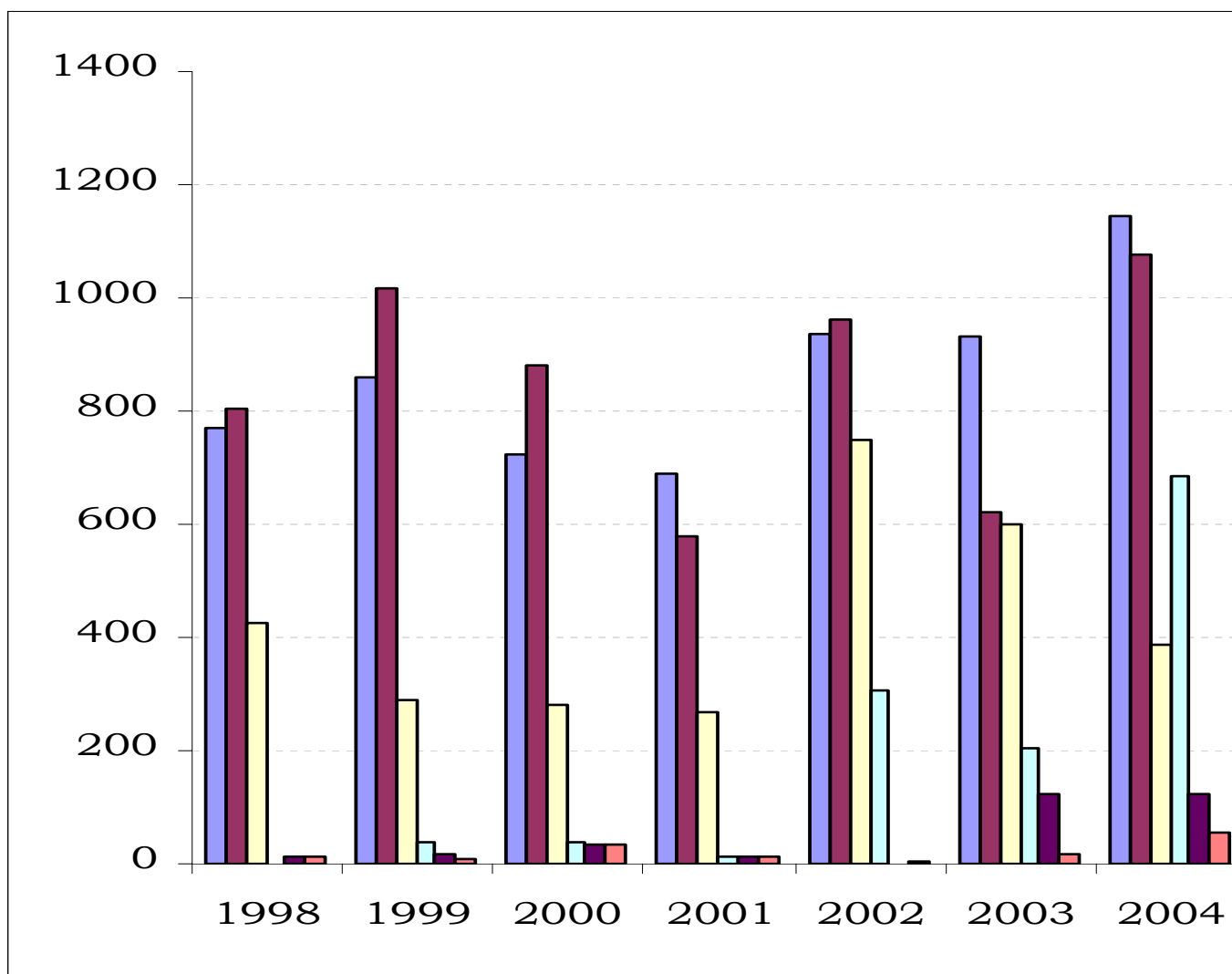
Прегледът на състоянието на висшето образование дава възможност да се направят следните **изводи**:

Основни предимства на висшето образование в област Русе са: наличието на дългогодишни традиции и привличането на висококвалифицирани преподаватели от страната и чужбина; отвореността към програми и проекти на ЕС в областта на висшето образование и научната дейност; институционалната подкрепа от местните и регионалните власти. Същевременно, констатираните слабости са свързани с: недостатъчното субсидиране за обновяване и модернизирание на базата и оборудването в учебните заведения; недостатъчното използване на компютърните технологии в учебния процес и недостатъчната подготовка на преподавателите за работа с тях; ниска степен на обвързаност на учебния процес с реалната икономика; липсата на ангажираност на работодателите с подготовката на кадрите. Възможностите, които съществуват пред висшите училища в област Русе са големи. Те са свързани с: интензифициране на контактите и сътрудничеството с университети от ЕС за повишаване на качеството на учебния процес и научната работа; превръщането на висшите училища в областта в ресурсен център за подготовка на кадри за непосредствените и стратегическите потребности на регионалната икономика и за научноприложни разработки, необходими за социално-икономическото развитие на региона.

5.5 ПРОФЕСИОНАЛНО ОБУЧЕНИЕ

Формите за повишаване на професионалната пригодност на работната сила имат широк обхват в област Русе и придобиват все по-голямо значение, което логично се обяснява с измененията в количествените и качествени параметри на трудовия пазар, с потребностите на новата икономика. Резултатите от приложението на мерките по Закона за насърчаване на заетостта и програмите на МТСП през периода 1998 – 2004 г. са представени в следната таблица:

Графика 22 Професионална квалификация на безработни и заети по ЗЗБНЗ/ ЗНЗ

През периода се наблюдава относително устойчива тенденция в обхвата на безработните, започнали обучение чрез системата по заетостта. По-значително увеличение се забелязва през последните три години /2002 г. – 2004 г./, което се дължи на промяната в нормативната уредба – новият Закон за насърчаване на заетостта постави непрекъснатото обучение през целия живот като един от основните стълбове в дейността на системата по заетостта, според изискванията на ЕС. Законът оптимизира организацията на обучението чрез системата по заетостта – нормативно, организационно и като финансово осигуряване.

Обвързването на обучението със задължително стажуване при работодател до 6 месеца за 70 % от обучените безработни лица, дава възможност за повишаване на компетенциите, придобити по време на обучението. Определени очаквания по отношение на ефективността са свързани с въвеждането на степенното обучение, което ще повиши и възможностите на обучаемите за по-добра реализация на пазара на труда.

Значителен през периода е и обхватът на безработните лица, подбрани, консултирани, мотивирани и насочени чрез бюрата по труда за включване в проекти, финансирани от програми на ЕС.

Очевидна през периода е и тенденцията към разширяване на обхвата на квалификационните мерки по отношение на заетите в русенската икономика, въпреки минималните стойности, с които се измерва все още тази дейност.

Независимо от изключителната значимост на непрекъснатото професионално развитие на фирмения персонал - фактор за повишаване конкурентноспособността на работната сила, респ. на българската икономика в навечерието на присъединяването на страната към ЕС - работодателите все още са ограничени от липсата на достатъчно средства и на непосредствени потребности. Друга съществена причина е, че

въвеждането на нови производства и технологии в реалния сектор е бавен процес и не налага като приоритет на фирмената политика развитието на човешките ресурси.

5.6. ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ

Здравеопазването в област Русе е част от социалната инфраструктура на областта - то е система от обекти с регионално и междурегионално значение за осигуряване на общественото обслужване, гарантирано от държавата.

Възникналите и съществуващите все още през 2004 г. проблеми в извънболничната сфера на медицинско обслужване в Област Русе не се отличават от тези в национален мащаб, а именно: значително занижаване на реализирания обем първична медицинска помощ за малките населени места и отдалечените села; затруднен достъп на населението от тези райони до специализирана извънболнична помощ; неправомерно пренасочване на пациентите към ЦСМП в нощните часове и почивни дни; изключване на здравнонеосигурените лица от пациентските листи на общопрактикуващите лекари след 01.10.2004 г.

Структурата на здравеопазването в област Русе, според основния финансиращ орган към 01.12.2004 г., има следния вид:

От Държавния бюджет (чрез Министерството на здравеопазването – МЗ): Районен център по здравеопазване – Русе; Хигиенно-епидемиологична инспекция – Русе, Център по спешна медицинска помощ – Русе; Държавна психиатрична болница – Бяла; “Многопрофилна болница за активно лечение – Русе” АД и “Многопрофилна болница за активно лечение “Юлия Вревска” – Бяла” ЕООД – по договор с МЗ, съгласно Методика за субсидиране на преобразуваните лечебни заведения за болнична помощ с държавно и с общинско участие през 2004 г.; Дом за медико-социални грижи за деца – Русе

От общински бюджет се финансират: “Областен диспансер за пневмофтизиатрични заболявания със стационар – Русе” ЕООД; “Междубластен диспансер по онкологични заболявания със стационар – Русе” ЕООД; “Областен диспансер за психични заболявания със стационар – Русе” ЕООД; “Областен диспансер по кожно-венерологични заболявания със стационар – Русе” ЕООД; Детски ясли в област Русе – 11 броя; “Медицински център по рехабилитация и спортна медицина 1 – Русе” ЕООД е лечебно заведение на общинско подчинение, което се финансира от собствени приходи, вкл. и от РЗОК.

От Националната здравноосигурителна каса се финансират: “Диагностично-консултативен център 1 – Русе” ЕООД; “Диагностично-консултативен център 2 – Русе” ЕООД; “Транспортен ДКЦ 1 – Русе” ЕООД; “Медицински център 1 – Русе” ЕООД, “МЦ 1 – Бяла” ЕООД, МЦ “Пиротска” ООД, МЦ “Ендо-консулт” ООД, МЦ “Русе” ЕООД; “Стоматологичен център 1 – Русе” ЕООД; 127 амбулатории за първична извънболнична медицинска помощ - индивидуална практика, 6 амбулатории за първична извънболнична медицинска помощ – груповая практика; 65 амбулатории за специализирана извънболнична медицинска помощ - индивидуална практика; 3 амбулатории за специализирана извънболнична медицинска помощ - груповая практика; 144 амбулатории за първична стоматологична помощ - индивидуална практика; 5 амбулатории за първична стоматологична помощ - груповая практика; 1 амбулатория за специализирана стоматологична помощ - индивидуална практика; 9 медико-диагностични лаборатории;

Частично финансирани от НЗОК са: МБАЛ – Русе и Бяла; ОДПФЗС, МДОЗС, ОДКВЗС, “Специализирана хирургична болница за активно лечение “Медикус” – Русе” ООД, “Специализирана хирургична болница за активно лечение “Ескулап-Норд” ООД и “Специализирана болница за активно лечение по акушерство и гинекология – “Ескулап – 97” – Русе” ООД по договори за високоспециализирани дейности и клинични пътеки.

Частни заведения и частно практикуващи медицински специалисти, регистрирани по ЗЛЗ и работещи са: СХБАЛ “Медикус” ООД; СБАЛАГ “Ескулап 97” ООД; СХБАЛ “Ескулап-Норд” ООД; 27 медико-технически лаборатории; 4 медико-диагностични лаборатории; 3 хосписа; 17 амбулатории за първична извънболнична медицинска помощ - индивидуална практика; 1 амбулатория за първична извънболнична медицинска помощ - груповая практика; 114 амбулатории за специализирана извънболнична медицинска помощ - индивидуална практика; 55

амбулатории за първична стоматологична помощ - индивидуална практика; 2 амбулатории за специализирана стоматологична помощ - индивидуална практика.

Налични производствени ресурси на здравеопазването в областта включват **персонал**, който към 01.12.2004 г. обхваща 794 специалисти в заведенията, финансирани от общинските бюджети. По категории разпределението им е следното: висш медицински персонал – 75,00 души; висш немедицински персонал – 25,50 души; полувисш медицински персонал – 444,00 души; друг персонал – 249,50 души.

В заведенията, финансирани от Министерство на здравеопазването, работят общо 1705 души, в това число: 302,25 са висш медицински персонал; 58,50 са висш немедицински персонал; 766,50 са полувисш медицински персонал ; 577,75 са друг персонал.

Таблица 25 Осигуреност на населението с медицински персонал /на 10 000 човека/

	1998г.	1999г.	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.
Лекари	20,7	21,8	24,3	24,0	25,2	25,3
Стоматолози	3,9	3,3	5,9	4,9	5,0	6,2
Среден медицински персонал	61,2	60,7	51,5	48,2	47,8	47,3

* Източник НСИ – Статистическо бюро - Русе,2004

Като цяло за периода 1998-2003 г. се наблюдава тенденция към увеличаване на броя лекарите, обслужващи 10 000 души от населението на област Русе (от 1998 г. до 2003 г. увеличението е с 22,2%) и постепенно намаляване на осигуреността на населението със среден медицински персонал (за целия разглеждан период снижението е с 22,7%).

Таблица 26 Брой медицински кадри в страната, СЦРП и област Русе

	Лекари			Стоматолози			Друг персонал ⁹		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002	2000	2001	2002
България	27 526	27 186	27 688	6 778	6 482	6 144	49 840	46 423	45 604
СЦРП	3 909	3 673	3 729	774	766	753	7 408	6 780	6 513
Област Русе	666	649	667	161	131	132	1 412	1 301	1264
Област Русе/България	2,42%	2,39%	2,41%	2,38%	2,02%	2,15%	2,83%	2,80%	2,77%
Област Русе/СЦРП	17,04%	17,67%	17,89%	20,80%	17,10%	17,53%	19,06%	19,19%	19,41%

* Източник НСИ – Статистическо бюро - Русе,2004

Изводът, който може да се направи, е че **в област Русе изпреварващо се увеличава на делът на лекарите и на персонала със средно медицинско образование, в сравнение с осреднените данни за плановия район.** Независимо от това обаче, броят на персонала със средно медицинско образование в област Русе намалява с 10,48% (от 1412 за 2000 г. на 1264 души за 2002 г.)

По регистрирани заболявания от злокачествени новообразувания област Русе е с най-висок коефициент, а по регистрирани заболявания от сифилис с най-малък коефициент на заболяемост от областите в СЦРП.

⁹ персонал със средно специално медицинско образование и със степен “специалист”, завършили медицински колеж

На фона на общата тенденция за повишаване на **общата смъртност** в България, през 2003 г. за Област Русе тя е 14.78 ‰, при 14.34‰ средно за страната през 2002 г.

От общия брой починали – 3924, **най-голям процент заемат починалите от VII група заболявания по Международна класификация на болестите – “Болести на органите на кръвообръщението” – 67.46%**. На второ място са починалите от групата “Новообразувания”- 15.45%, следвани от групата “Симптоми, признаци и недобре определени състояния” - 5.91%, и “Травми и отравяния “ - 3.38%.

От групата на “Болестите на органите на кръвообръщението” най-голям дял имат починалите от “Мозъчно-съдова болест” - 25.95% и на “Други болести на органите на кръвообръщението” - 21.85%. От общия брой починали от тази група 89,90% са на възраст над 60 години..

Общата смъртност се увеличава и в селата, и в градовете, и при мъжете, и при жените, но темпът на нарастване е по-силно изразен при селското население и при мъжете /т.нар. “мъжка свръхсмъртност”/. Тя е най-силно изразена при мъжете между 50 и 60 годишна възраст. Забелязва се и т.нар. подмладяване на някои заболявания, водещи до увеличаване на смъртността - исхемична болест на сърцето и мозъчно-съдова болест.

По причини на умирацията водят болестите на органите на кръвообръщението . С най-голяма честота сред тези болести са умираанията от исхемична болест на сърцето и мозъчно-съдова болест, което наложи разработване на Национална и областна програма за борба с тях.

На второ място по интензитет са умираанията от новообразувания с постоянна тенденция към покачване.

По отношение на **рисквите фактори и групи**, могат да се направят следните констатации: Климатът на област Русе е умерено-континентален, с чести промени на времето. Температурни инверсии се наблюдават през зимно-пролетния сезон, когато неблагоприятно се съчетават температурни колебания, висока влажност и силни ветрове. Преобладаващи ветрове са североизточните, в комбинация с мъгли. Лятото е сухо и горещо. **Климатичните условия влияят неблагоприятно върху заболяемостта на населението**, при риск от простудни заболявания през пролетно-зимния сезон и сърдечно-съдови от прегряващия микроклимат през лятото. Към това следва да се прибави и замърсяването на околната среда.

Геополититическото разположение на област Русе и ролята ѝ на гранична зона и транспортно разпределителен център създава **възможност за пренасяне на заболявания от съседни страни на територията на област Русе.**

Психичното здраве на населението в област Русе през периода се характеризира със следните особености:

Към ОДПЗС – Русе функционира отделение за зависимости, в което се лекуват хора с алкохолни, наркоманни и други зависимости. Данните за преминалите през това отделение пациенти сочат следните **тенденции**:

- ❖ Увеличава се броят на хората с алкохолна и наркоманна зависимости;
- ❖ Снижава се възрастовата граница на хора с алкохолни и наркоманни зависимости;
- ❖ Алкохолната болест преобладава при млади жени между 25 и 35 години и мъже между 50 и 60 годишна възраст;
- ❖ Броят на наркоманно зависимите лица е еднакъв при мъже и жени (юноши);
- ❖ Изключителни затруднения при лечението на хора със зависимости, допълнителни усложнения като хепатит и СПИН.

От 2004 г. към Община Русе функционира Превантивно информационен център (ПИЦ), където по договор за съвместна дейност работят психиатри и психолози от ОДПЗС – Русе ЕООД. Основната дейност на центъра е работа с лица с наркотична зависимост. Посещенията в центъра през 2004 г. са 800. Активна системна работа се извършва със 102 наркотично зависими лица – предимно младежи между 15 и 22 годишна възраст.

Числовото изражение на броя на употребяващите наркотици в област Русе е следното: 2 250 души със зависимост към психоактивни вещества, като 1 200 от тях са под 19 години; 60% инжекционна употреба; 688 лекувани през 2003 година, 269 от тях за първи път; 23 души на опиятна субституция (MST и Substitol); 45% от венозно употребяващите – с хепатит.

Нарастващият брой на венозно инжектиращите се е сериозен признак за тревога. Иглите и спринцовките, които използват наркотично зависимите лица, често пъти са замърсени и това води до заразяване с хепатит.

Основните причини за увеличението на употребата на наркотици сред учащите в област Русе, според направени проучвания, са: рисковото географско положение на град Русе и на областта на пътя на дрогата; социалните проблеми и семейната среда – голяма част от употребяващите наркотици живеят в семейства, където един, а често пъти и двамата родители са безработни; психични и соматични заболявания; приятелската среда – много от учениците опитват наркотици за първи път в кръга приятели, с които общуват ежедневно.

При анализа на заболяемостта и болестността се открояват следните особености: **В относителен дял заболяемостта спада, но нараства броят на пациентите с наркоманни и алкохолни психози, синдром на алкохолна зависимост, шизофрения, маниакално-депресивна психоза, остри реакции на стрес, адапционно-депресивни и панически разстройства. Същевременно се увеличават психичните разстройства, водещи до трайна загуба на работоспособност – в област Русе те заемат 14,78% от случаите на инвалидизация.**

Единственото място в България, където успешно функционира **трудовата рехабилитация**, е ОДПЗС – Русе ЕООД, което се дължи на изключителния принос местните власти. През 2004 година се работи по 4 програми, даващи възможност за финансиране на материалите, с които се работи и за заплащане труда на участниците. От края на годината се работи и по мерки за насърчаване на заетостта на лица в неравностойно положение – психични инвалиди с над 50% инвалидизация.

Друг аспект на рехабилитацията са арт- и музикотерапията. Изграден е хор на психично болни лица, който през 2004 г. участва в международния фестивал на психиатричните хорове в гр. Целере – Италия, където спечели първо място и е поканен да участва и през 2005г.

През 2004г. ОДПЗС – Русе ЕООД е поканен и е приет за член на SEFEC – Европейска асоциация на социалните фирми, кооперативи и инициативи, изградени за хора с ментални увреждания. Това му дава възможност за включване в различни програми и проекти, финансирани от Европейския съюз и други международни финансиращи програми и фондове.

5.7 КУЛТУРА И КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

Успешното развитие на културния процес при прилагане на целенасочена регионална политика за управление на този процес, е от изключителна важност за област Русе – едно от всепризнатите средища на културен живот и традиции, сложили отпечатък върху формирането на националното културно наследство и на съвременния духовен живот на България. Очакванията са през следващите години русенската култура да навлезе в друг, съществено различен етап от периода на оцеляване – потенциалът ѝ да започне да генерира принадлежна стойност за областната икономика.

5.8.1. МАТЕРИАЛНА БАЗА

Така или иначе, недоброто състояние на материалната база и липсата на достатъчно средства за нейното поддържане продължават да бъдат основни проблеми в периода.

Много от използваните помещения не отговарят на функционалните потребности на културните институти, а в някои случаи представляват и пречка за нормалното осъществяване дейностите им.

За читалищата този проблем е още по-болезнен - 85% от сградния фонд не е ремонтиран от 1980 година досега.

Що се отнася до творческите обединения, Дружеството на писателите и Дружеството на художниците, изобщо не разполагат с помещения, което сериозно затруднява дейността на двете организации.

През периода културните институти функционират в изключително тясна бюджетна рамка за осигуряване на дейностите: Бюджетът отпускан за развитие на сектор “Култура” в община Русе за годините 2001, 2002 и 2003 е съответно: 2,74%, 2,54% и 3,04%, като нарастването на относителния дял от общия бюджет се дължи на увеличението на ФРЗ.

Становище на държавните културни институти е, че собствените приходи трябва да бъдат използвани за художествена дейност, а не за покриване на разходите за издръжка културния институт или на учебния процес. За съжаление, до момента поради недостатъчния размер на субсидията отпускана на институтите, не е било възможно изпълнението на тази идея. Издръжката на сградите се осигурява предимно от собствени приходи, което налага въвеждането на строги лимити от страна на културните институти - за отопление, електричество и други разходи. Рестриктивното лимитиране на присъщите разходи, обаче влияе негативно върху основните функции на културните институти – по тази причина, например, посещаемостта в Русенската художествена галерия през зимните месеци рязко спада. Отрицателните температури оказват негативно влияние и върху състоянието на фондовите единици - съхранението им изисква поддържането на постоянна температура.

Материално-техническото оборудване в повечето случаи е морално остаряло, компютърна техника е недостатъчна, което ограничава дейността на културните институти и възможностите им за получаване на актуална информация и за участие в различни проекти и програми. **Такива ограничения имат повечето от читалищата в областта, но и представителен културен институт с разностранна активна дейност като Клуба на дейците на културата-Русе. Липсата на достатъчно средства възпрепятства обновяването и обогатяването на техните фондове.**

5.8.2. КАДРОВИ ПОТЕНЦИАЛ НА КУЛТУРНИТЕ ИНСТИТУТИ

Общата констатация, която може да се направи по отношение на кадровия потенциал на културните институти е, че той и количествено, и качествено /за определени институти/ не е на необходимото равнище.

Щатът на служителите на читалищата е сведен до функционалния минимум. Средната численост на заетите е 5 души в читалище, но читалищата на малките общини имат една или половин бройка. Това обстоятелство ограничава осъществяването на комплексните им функции на единствени културни институти в малките населени места.

От друга страна квалификацията на кадрите, работещи в читалищата, не съответства на новите предизвикателства, свързани с тяхното оцеляване – търсене на алтернативни източници за финансиране, развитие на нови дейности. Липсата на достатъчно подготвени специалисти, които да трансформират значимите местни проблеми в проекти с държавното финансиране, не позволява развитието на читалищата като модерни културни институти.

Към момента, сред работещите в културните институти са рядкост квалифицираните в областта на арт мениджмънта и маркетинга на културните продукти.

За периода продължават да са характерни онаследените проблеми, свързани с привличането на стойностни нови кадри за творческите състави, поради затруднения със социално-битовото им устройване.

Безспорен ресурсен източник за кадрите на русенската култура е Националното училище по изкуствата “Проф. Веселин Стоянов”, правопреемник на разкритото през 1959 г. Средно музикално училище. За постиженията на неговите преподаватели и възпитаници през годините и приноса му за развитието на българската култура то придоби статута на държавен културен институт през 2004 г.

В годините на преход в Русе динамично се развиваше медийната среда. Появяваха се редица електронни и печатни медии, част от които успяха да се утвърдят и да запазят позициите си на пазара. Днес те са преобладаващо частни /общо 12 радиостанции, 3 кабелни телевизии, 1 частна ефирна, Регионален телевизионен център – част от системата на БНТ, 2 всекидневника – единият с месечен подлистник за култура, 1 ежеседмичник, месечно списание за култура/ и в различна степен отразяват в програмите и изданията си културните събития в града и региона. Част от тях създават специални медийни продукти за представяне на култура, което е неизползван

алтернативен ресурс, особено като потенциал за партньорство в съвместно продуциране на културни проекти.

Част от електронните медии работят в авторитетни международни информационни мрежи – факт, който предоставя допълнителни възможности за маркетинг на културния продукт в рамките на Югоизточна Европа. Електронните и печатните медии, Регионалният телевизионен център /БНТ/ с отворена към проблемите на културата програмна политика, представляват допълнителен за развитието на културния процес ресурс.

Безспорна перспектива на регионалната политика за развитие на културата в област Русе е насърчаване на взаимодействието с НПО-сектора. Изграждането на партньорства ще активира гражданския сектор в полза на творческия капацитет на културните институти и многообразието на културната среда, ще стимулира културното предприемачество и създаването на подходяща бизнес среда за развитие на културните индустрии, културния туризъм и специфичните услуги в сектора.

5.8.3. ПОЛИТИКА НА КУЛТУРНИТЕ ИНСТИТУТИ

В периода 1998-2004 г. културните институти функционираха в условията на реструктуриране на сектора. Особено затруднена бе художествената и стопанската дейност на държавните културни институти през 2000 година, поради неизпълнените ангажименти на община Русе по договореното с Министерството на културата смесено финансиране.

След проведените конкурси в Държавния куклен театър(2003), Драматичния театър “С. Огнянов”(2002), Оперно-филахармоничното дружество (2002) за назначаването на нови ръководства и след нормализиране на финансирането /изплащане на субсидиите без забавяне през 2003 година /, започва и стабилизиране на творческите процеси.

През периода се проявява тенденция за формиране на своеобразна интеркултурна среда в комплекса “Доходно здание” чрез осъществяване на съвместни проекти между Драматичния театър “Сава Огнянов”, Държавния куклен театър и Регионалния исторически музей-Русе. Свързано с нея е и констатираното търсене на нови форми за представяне на културния продукт. Пример за това са финансираните проекти от Програмата за подкрепа на проекти в областта на изкуството и културата на община Русе: “Опера на площада” през 2003 година: две представления на операта “Аида” от Джузепе Верди на площада пред сградата на Оперно-филахармоничното дружество в град Русе; “Лятна сцена “Сексагинта приста” през 2004 година: Представяне на седем културни събития под откритото небе на Експозиция на открито Римска крепост Сексагинта Приста.

Много от културните институти започнаха да се ориентират към търсене на алтернативни източници за финансиране на проекти, което е и смисълът на провежданата политика за отпускане на средства за подкрепа на оригинални творчески проекти на принципа на равен достъп и в условията на конкуренция. Това важи предимно за Драматичния театър “Сава Огнянов”, който успява да създаде контакти с чуждестранни театри (румънски и турски), с други културни институти и НПО-та работещи в сферата, да получи финансиране по програмата на Австрийското министерство на културата и да бъде партньор в трансграничен проект, за да реализира творческите си проекти.

Оперно-филахармоничното дружество намира друг подход в решаването на проблема с финансирането. Чрез контакти с чужди импресарии и подготовка на спектакли по тяхна заявка с осигурено финансиране, успява да реализира нови творчески проекти и приходи за дружеството.

5.8.4. ТВОРЧЕСКИ ПОСТИЖЕНИЯ

Творческите постижения на културните институти през периода са потвърдени от отличия и положителни рецензии на критиката. Такива са призове от 2003 и 2004 г. “Кристална лира” на Съюза на музикантите и танцовите дейци в България съответно за балета, диригента /директор на ОФД/ и оркестъра на Оперно-филахармоничното дружество, наградите за постановките на Кукления театър на фестивалите в страната.

Впечатляващо беше и участието на Регионалния исторически музей в представянето на България в “Европалия” през 2002 г. в Брюксел.

5.8.5. ПОТРЕБЛЕНИЕ НА КУЛТУРНИЯ ПРОДУКТ

Културните институти ежегодно отчитат динамиката на **посещаемостта**, вкл. и от гостуванията на изложби /РИМ/ или турнетата в чужбина /ОФД/. Тези данни оказват влияние върху репертоарната политика.

Данните от продажбите на билети през анализирания период 1998 – 2004 г. отчитат сериозното намаление на посещаемостта на Държавния куклен театър с 49,9% при съответно намаление на броя играни представления и спад на средния брой посетители с около 30% .

Концертната дейност на Оперно-филхармоничното дружество в Русе има постоянна тенденция на повишаване, което се дължи на активното участие на дружеството в Коледния и Фестивала Мартенски музикални дни, организирани от Община Русе. Оперната и балетната дейност се реализират предимно пред чужда публика.

През периода Драматичния театър “Сава Огнянов” успява да регистрира слабо увеличение на посещаемостта, при значително увеличение на броя на играните театрални постановки.

През периода Регионалният исторически музей бележи впечатляваща динамика на посещаемостта, която достига увеличението с 85% през 2004 г., спрямо предходната 2003 г.

Статистическата информация за периода 1998 – 2004 г. илюстрира намаляването на читателите и посещенията на Регионалната библиотека “Л.Каравелов”. Основна причина за тенденцията са финансовите ограничения, които не позволяват обогатяването на фонда ѝ, неудобството на режима за ползване и достъп до него, в резултат на което посетителският поток се пренасочва към други информационни източници

5.8.6. СЪБИТИЯ В КУЛТУРНИЯ КАЛЕНДАР НА ОБЛАСТ РУСЕ

Събития с международно значение

Международният фестивал “Мартенски музикални дни” е основан през 1961 г. като най-значимият международен форум в България за симфонична и кантатно-ораториална музика, с период на провеждане между 17 и 31 март. Домакин и организатор на фестивала е Община Русе, под патронажа на Министерството на културата. От 1992 г. за провеждането на фестивала са ангажирани ресурсно голям кръг от партньори, сред които Министерство на културата; Национален център за музика и танц; различни чужди културни институти като Британски съвет, Гьоте институт, Френски културен институт; Фондация “Отворено общество” – Русе; Център за изкуства “Сорос”; “Про Хелвеция”; Фондация “Гаудеамус” (Холандия) и др. Широката институционална мрежа осигурява необходимата среда за развитието на фестивала като престижна за Русе и България традиция, със собствен принос в националната музикална култура, разпространението на българското композиторско творчество и международния авторитет на България в областта на музикалното изкуство.

Фестивалът се развива като динамична и отворена форма на културата, с широк спектър от дейности: концерти (симфонична, ораториална, камерна музика), Музикална академия за усъвършенстване на млади музиканти, семинари, конференции, образователни програми, изложби и др.

Събитието се ориентира към актуални тенденции в развитието на европейската фестивална практика, свързани с осмислянето на фестивалната дейност като общокултурен продукт - процес, демократично отворен към различните пластове и форми на съвременната култура, създаващ възможности за разширяване и обогатяване на художествения профил, социалната и икономическа ефективност на фестивала. **Тази тенденция води до чувствително стабилизиране на дейността в програмно и икономическо отношение, като привлича редица нови и надеждни партньори за нейното ресурсно ѝ осигуряване.** Това е една от основните причини през последните няколко години фестивалът да развие сравнително устойчив и ефективен модел на финансиране, в който външното (извънбюджетно) финансиране достига над 60 % от бюджета на фестивала.

Фестивал “Театрален пристан на голямата река”: През периода стартира и идеята за превръщането на Русе в център на международни театрални и културни форуми, която успешно експлоатира геополитическите и културно-исторически дадености на града, свързан с р. Дунав - символ на движението и връзката с Европа.

Фестивалът “Театрален пристан на голямата река” е организиран от Драматичния театър за пръв път през 1996 - 1997 г. Възстановен е след прекъсване през 2002 г., по случай 100-годишнината на Доходното здание. **Появява се стремежът той да се превърне в международна среща на театралните творци, предимно от дунавските страни.** Чрез него Русе се отваря не само към международните музикални явления, но и към съвременния европейски театрален живот. Дейността на фестивала е релевантна с поставения национален приоритет за създаване на партньорски мрежи с европейски и балкански културни институти-театри.

Събития с национално значение

BlueZZ Fest е спонтанна гражданска инициатива, чиято първа проява бе през есента на 2004 г. в рамките на “Есенни дни на изкуството и културата”, организирани от Община Русе. Фестивалът е вече институционализиран и подготвя второто си издание. **Амбицията на инициаторите и спонсорите е BlueZZ Fest също да се отвори към външни участия на утвърдени блус музиканти, но и да дава шанс на нови български имена в жанра.** Този форум е наследник на провеждания двадесет и седем сезона “Джаз форум-Русе”, който правеше Русе, наред със София и Пловдив, една от българските столици на джаза.

Ежегодно провеждани прояви: Поетичен конкурс «Камен Алипиев» - гр. Бяла, Поетичен конкурс “Светлоструй” - с. Щръклево, клавирен конкурс за млади пианисти “Франц Шуберт” са прояви с вече утвърдени традиции, които имат значение като стимул за развитието на културния живот не само в областта, но и в страната.

Събития с местно значение

Прояви, организирани от Клуба на дейците на културата /дейност на Община Русе/: тематични цикли: “Слово и музика”, “Нови книги на русенски автори”, “Творчески срещи”, “Театър на маса”, “Юбилейни годишнини”, Студио “Планета” – за съвременни и класически преводни творби, “Джаз в петък вечер”.

Събития от традиционния културен календар на осемте общини в област Русе. Сред събитията се открояват възстановените Русенски карнавали за Сирни заговезни и Еньовден с активното сътрудничество между сдружение “Св. Димитър Басарбовски” и Регионален музей Русе.

Фолклорен празник „Златната гъдулка”, който се провежда ежегодно на открити сцени при хижа „Приста”. Този фестивал е своеобразна проверка на нивото на самодейните групи от областта, тъй като с него се подбират участниците за фолклорния фестивал в Копривщица.

„Международен кинофестивал за алтернативно кино”, който се организира ежегодно през есента от Федерацията за алтернативно кино и Община Русе-Отдел „Култура”.

5.8.7. ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА НА КУЛТУРНИЯ ПРОЦЕС

През периода 1998-2004 г., като резултат от националната структурна реформа бяха извършени промени в статута на областните културни институти, по-важни от които бяха: сливането на Държавната опера и Русенската филхармония през 1999 г. и формирането на Оперно-Филхармонично дружество/ОФД/ – Русе, при смесена форма на финансиране по схемата 60 : 40 (Министерство на културата и Община Русе); през 1997 г. ДТ “Сава Огнянов”- Русе и Кукленият театър получиха статут “Държавен репертоарен театър със смесено финансиране” / Министерството на културата и Община Русе/, осигуряващ им финансирането на възнагражденията на колективите в съотношение приблизително 50 : 50 от МК и община Русе, предоговорено ежегодно; статут на регионални културни институти през 2000 г. получиха Регионалния исторически музей – Русе с обхват област Русе, Разград и Силистра и Регионалната библиотека “А. Каравелов” с обхват област Русе, Плевен и община Свищов;

Радиоцентър-Русе и Клубът на дейците на културата станаха самостоятелни юридически лица, но продължават да се финансират от Община Русе.

Основна слабост на периода е липсата на постоянно действащ държавно-обществен консултативен орган в областта на културното развитие на областта. Отсъствието на такъв орган за формулиране, наблюдение и оценка на прилаганата политика за развитие на културата от една страна възпрепятства обективния анализ на съществуващите проблеми, а от друга – не създава условия за обединяването на експертните усилия на представителите на културните институти и НПО за създаването на единна стратегия за развитието на културната среда в област Русе.

През периода е осезаема липсата на стратегия за развитие на културната среда, която да осигури взаимодействието между съществуващите “два типа култура”, за да бъде преодоляна изолацията и маргинализацията на малките общини. Подобен документ е и необходимата основа, интегрираща конкретни мерки и подходи, които да осигурят действието на принципите на конкурентност и многообразие, партньорство и диалогичност, децентрализация и равнопоставеност на достъпа. Наличието на такъв стратегически документ би улеснило постигането на ефективност в дейността на културните институти и въвеждането на маркетинговия подход при планиране на дейностите. Единствено изключение в този смисъл е изработената, но неприета от общинския съвет Стратегия за развитие на културата на община Русе.

6. ТЕХНИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА

Транспортната инфраструктура в област Русе е сравнително добре развита. Изградени са съоръжения за осъществяване на всички видове транспорт – автомобилен, железопътен, речен и въздушен.

6.1 ВОДОСТОПАНСКА ИНФРАСТРУКТУРА

Област Русе разполага с добри в количествено и качествено отношение водоизточници. На територията на областта **всички 83 населени места (100 %) са водоснабдени**, като дължината на водопреносната мрежа е 3 178 км и покрива над 98 % от уличната мрежа.

Канализационна мрежа е изградена само в градовете Бяла (40%) и Русе (80%). Общата ѝ дължина е 306 км. Частично е изградена канализационна мрежа в общинските центрове - гр. Борово и гр. Две могили, която не е предадена на “ВиК” ООД – Русе и се стопанисва от общините. В останалите населени места се използват септични ями и попивни кладенци, което влошава качеството на подземните води. Липсват пречиствателни съоръжения на отпадните води - причина за неконтролируемото замърсяване на водните басейни на територията на региона.

Хидромелиоративните съоръжения в областта са изградени изцяло на помпажен принцип, като основните водоизточници са реките Дунав и Русенски Лом.

За периода са подменени 112 км водопроводна мрежа, 250 м канали за отвеждане на отпадъчни води и 178 км връзки на водопроводите, от “ВиК”ООД – Русе. Изградени са 8 зони за управление (за контролиране и регулиране на загубите на вода), подменени са 54 бр. помпени агрегати, доставено е оборудване за екипиране на аварийните екипи и за прослушване на течовете, като са екипирани звена от всички общини. По отношение на тежката механизация са монтирани две вакуум-канални машини, доставени са два багера и генератори, заваръчни агрегати. Монтирани са 7600 водомери.

Със средства от Министерство на земеделието и горите е извършен ремонт на част от отводнителните помпени станции и техните съоръжения. За периода 2001-2004г. са ремонтирани общо 8 хидромелиоративни обекти: “НС – Русе: канали Р-2 и М-3 и ВКМ НП “Ястребово 1”, “Подстанция “Красен””, “ОПС “Батин – Кривина”, “Корекция р. Баниски Лом”, “Възстановяване бента на р. Янтра при с. Долна Студена” и “НОС “Бръшлен” община Сливо поле”.

6.2 ТРАНСПОРТНА ИНФРАСТРУКТУРА

Географското разположение на област Русе я характеризира като важен републикански транспортен кръстопът. На територията ѝ се пресичат два от основните Пан-европейски транспортни коридора – транспортен коридор № VII и транспортен коридор № IX, допълнени от коридора ТРАСЕКА: Европа – Кавказ - Азия. Преминават и следните важни международни пътища: Е 70, Е 83 и Е 85.

Пътната мрежа е добре развита и равномерно разпределена по цялата територия на областта. Гъстотата е близо 0,370 км на кв. км и е значително по-висока от средната за страната (0,333км/кв.км).

Основните товаропотоци, обслужвани от товарния автомобилен транспорт, са с направление:

- ❖ Украйна, Русия, Беларус и Молдова;
- ❖ Полша, Унгария и Словакия;
- ❖ Гърция, Македония, Албания и Сърбия;
- ❖ Турция, Иран и Армения.

Общата дължина на републиканската пътна мрежа за област Русе е 496,6 км, от които 109,5 км пътища от първи клас, 140,1 км втори клас и 247,0 км трети клас.

Най-високото ниво на транспортно обслужване в областта се извършва по първокласните пътища I-3 (Е-83) Русе – Бяла – Плевен – София; I-5 (Е-85) Русе – Бяла – Велико Търново; I-2 (Е-70) Русе – Разград – Варна и път II-21 Русе – Тутракан – Силистра.

Достъпът до общинските центрове от гр. Русе се осъществява по републикански пътища, което е важна предпоставка за доброто функциониране на транспортните връзки и стимул за социално-икономическото развитие на областта.

Таблица 27 Състояние на републиканската пътна мрежа на територията на област Русе към 31.12.2004г.

Клас на пътищата	Обща дължина (км)	Състояние на настилката (км)		
		добро	средно	лошо
I-ви	109,500	65,100	10,800	33,600
II-ри	140,100	49,800	35,100	55,200
III-ти	247,000	73,100	94,600	79,300
Общо:	496,600	188,000	140,500	168,100

МЕСТНИ ПЪТИЩА

Общата дължина на местните общински пътища на територията на областта е 569,05 км, от които 450,7 км – бивши четвъртокласни пътища и 118,35 км – местни пътища. Всички общински центрове са достъпни от областния център гр. Русе в рамките на едночасовия изохрон. **По-голямата част от пътната мрежа е с трайна настилка, но тя е износена и наличните габарити, укрепителни и защитни съоръжения в**

повечето случаи не отговарят на съвременните изисквания. Маркировката и съоръжеността с пътни знаци по тези пътища са занемарени и затрудняват движението и ориентацията.

Таблица 28 Състояние на общинската пътна мрежа към 31.12.2004г.

Клас на пътищата	Обща дължина (км)	Състояние на настилката (км)		
		добро	средно	лошо
Бивши IV-ти	450,700	110,700	200,000	140,000
Местни	118,350	12,05	40,300	66,000
Общо:	569,050	122,750	240,300	206,000

Разпределението на пътната мрежа по общини показва висок относителен дял на бившите IV-ти клас пътищата, което не стимулира транзитният трафик и междуселищните връзки.

Таблица 29 Пътна мрежа по общини към 2004г.

Община	Отн. дял на бивши IV-ти клас от общата пътна мрежа	Отн. дял на местните пътища от общата пътна мрежа
Борово	85,8%	14,2%
Бяла	83,0%	17,0%
Ветово	60,6%	39,4%
Две могили	100,0%	0,0%
Иваново	89,1%	10,9%
Русе	90,8%	9,2%
Сливо поле	50,8%	49,2%
Ценово	72,4%	27,6%

ЖЕЛЕЗОПЪТЕН ТРАНСПОРТ

На територията на Област Русе съществува изградена и добре развита железопътна инфраструктура. Текущият железен път е с дължина 146,100 км – 2,25 % от общата дължина на ж. п. мрежата в страната. В областта са изградени 19 бр. гари, 151 бр. гарови коловози, 36 бр. перони и 16 бр. рампи с площ 28,91 дка. Най-важно стопанско значение имат жп линиите Русе – Горна Оряховица и Русе – Варна. Ж.п.гара – Русе е с важно стратегическо значение за осъществяване на комбинирани превози по транспортните коридори VII и IX.

Наличният железен път е част от IV-та и IX-та ж.п. линии. Средната скорост на движение на влаковете по ж.п. участъците от IV-та ж.п. линия между отделните гари е 65 км/ ч., а по ж.п. участъците от IX-та ж.п. линия е 70 км/ ч.

Железопътният участък от гара Борово до гара Бяла, част от Общоевропейски транспортен коридор № IX, е с криви линии с малки радиуси от 280 м до 350 м, което е предпоставка за влошаване на техническото и експлоатационното му състояние, както и за ниската скорост на движение на влаковете – 55 км/ ч.

Необходимо е да се извърши ремонт на железния път с реконструкция на проблемните железопътни участъци, с оглед повишаване на пропускателната им способност и подобряване на транспортното обслужване на пътници и товари.

ВОДЕН (РЕЧЕН) ТРАНСПОРТ

Град Русе е разположен на км 489 на р. Дунав и е важен мултимодален възел, намиращ се на Общоевропейските транспортни коридори VII и IX. Той е най-голямото българско речно пристанище и е важен търговско-промишлен и транспортен център.

Пристанище Русе включва пристанищата Русе-Изток, Русе-Център, Русе-Запад, Свищов, Сомовит, Тутракан и Силистра.

Пристанище Русе-Изток е разположено на площ от 803 дка. Кейовите стени са с обща дължина от 1 618 м, на които са разположени 14 корабни места. Дълбочината пред корабните места е от 2.4 до 2.6 м. Пристанището е предназначено за обработка на генерални, насипни товари и контейнери. Разполага с открити и закрити складови площи – съответно 148.2 дка и 15.8 дка. В пристанище Русе-Изток е изграден фериботен комплекс за обработка на колесна техника, с паркинг на 32.3 дка.

Пристанище Русе-Запад е разположено върху площ от 118.4 дка и има 11 корабни места. Общата дължина на кейовата линия е 1 310 м. Предназначено е за извършване на обработка на генерални и насипни товари. Разполага с открити и закрити складови площи – съответно 27.6 дка и 9 дка. Дълбочината пред корабните места е 3 м, при кота нула.

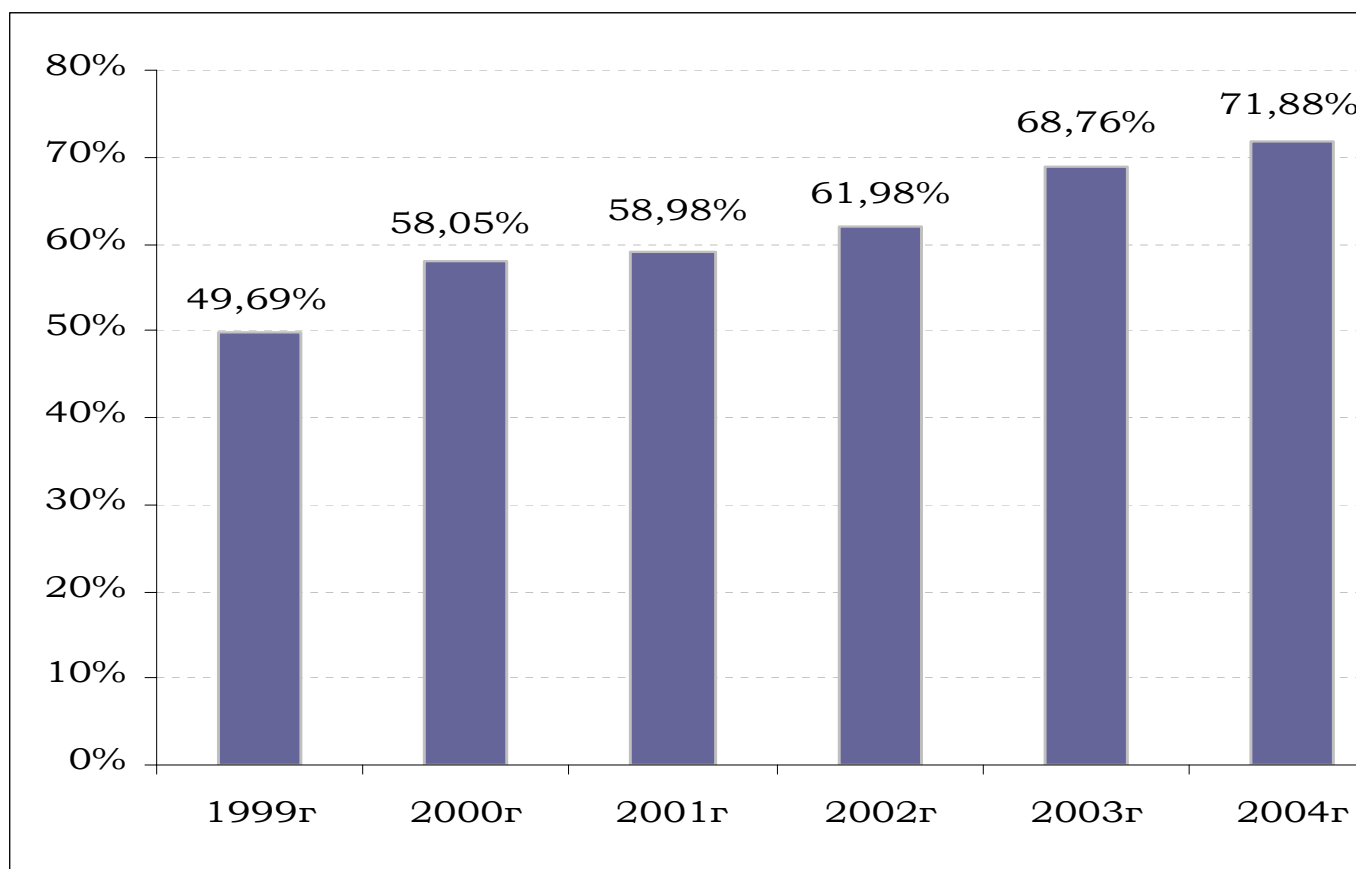
Пристанище Русе е едно от трите пристанища с национално значение на р. Дунав, освен Видин и Лом. Разпределението на обработените товари между трите пристанища е както следва – Русе – 61,5%, Лом – 30,1%, Видин – 8,4%.

Таблица 30 Обработени товари по речните пристанища, в хил. тона

	1999г	2000г	2001г	2002г	2003г	2004г
общо	2725	2267	2755	3175	3118	3268
пристанище Русе	1354	1316	1625	1968	2144	2349

По данните за периода 1999 - 2004г може да се направи извода, че пристанище Русе отчита най-голям товарооборот, който бележи тенденция на устойчиво нарастване.

Графика 23 % на обработените товари от пристанище Русе

Пътническото пристанище Русе-Център разполага с 10 понтона, с обща дължина 1860 м и дълбочина пред корабните места – 2.6 м.

Предстои учредяването на сдружение с нестопанска цел - Българска асоциация "Транзит", която ще съдейства за рекламиране и развитие на транзитните товаропотоци и нови транспортни технологии през територията на Р България и установяване на международно икономическо сътрудничество.

В страната има регистрирани 53 собственици на големи речни кораби, от които "Параходство Българско речно плаване" АД - Русе е най-големият. За разлика от "Параходство БМФ" ЕАД, 30% от капитала на "Параходство БРП" АД са продадени публично на Българската фондова борса, а останалите 70% са държавна собственост.

Параходството разполага с два типа кораби: самоходни (18 броя към края на 2003 г.) и несамоходни (124 броя). И при този оператор остро стои въпросът за застаряването на флота (над 21 г. средна възраст). Развитието му е в застои от 1997 г., като след 1993 г. в експлоатация влизат пет новопостроени, безекипажни, несамоходни секции и два танкера – тип "Европа", които не отговарят на изискванията на Дунавската комисия. През 1999 г. е закупен един тласкач.

В източно направление основни конкуренти на "Параходство БРП" АД са големите украински превозвачи Укречфлот и УДП. Двете компании са утвърдени на пазара и разполагат със значителен флот. Освен това, те имат и изградени сериозни връзки с големите производители на въглища и руда в Украйна, което им осигурява сериозно предимство пред "Параходство БРП". От 2002 г. в превозите на руда и кокс за Лом и Смедерево се включват българските приватизирани ДДФ Русе и ДДФ Силистра, които предлагат по-ниски навла за превозите по посочените релации.

По западното направление нараства броят на малките гъвкави частни превозвачи. В общия случай те оперират със самоходни кораби, което им позволява да предлагат кратки срокове на доставка и възможност за товарене, както на големи, така и на малки партии частичен товар (150-300 тона).

ВЪЗДУШЕН ТРАНСПОРТ

През периода 1999-2004 г. бяха предприети действия за запазване на инфраструктурата на Летищен комплекс Щръклево и за възстановяване и развитие на дейността му.

6.3. ЕНЕРГИЙНА ИНФРАСТРУКТУРА

Енергийната инфраструктура в област Русе е добре развита и има капацитетни възможности да поеме големи натоварвания, което би стимулирало бъдещи мощности за икономическо развитие и трансгранично сътрудничество. Техническото състояние на използваните съоръжения е добро. Електрифицирани са 80 населени места. Дължината на електроразпределителната мрежа е както следва: 2745 км – СрН и 2231 км - НН. Намаленото енергийно потребление е в резултат на икономическата стагнация и закриването на големи консуматори на територията на областта. Електроразпределителната и електропреностамрежа се нуждае от доизграждане и реконструкция.

На територията на област Русе функционират енергийните структури предприятие “Мрежи високо напрежение” – “Електропреносен район” – Русе, “Електроразпределение – Горна Оряховица” ЕАД – Клон Русе, “Топлофикация – Русе” ЕАД, “Булгаргаз” ЕАД – Поделение Русе и “Газоснабдяване – Русе” ЕАД. В гр. Русе работят регионален енергиен център и сдружение “Общинска енергийна агенция” – Русе.

“Електропреносен район” Русе е производствено звено от структурата на Предприятие “Мрежи високо напрежение” при НЕК ЕАД – София. Стопанисва електропроводи 220 kV, 110 kV и 6 броя подстанции на територията на Област Русе. Предметът на дейност на Предприятие “Мрежи високо напрежение” е пренос на електрическа енергия на ниво високо напрежение. От създаването му до момента през съоръженията на предприятието е пренасяна средногодишна електрическа енергия 850 хил. MWh. През отчетния период е извършена рехабилитация на електрическите подстанции, въздушни електропроводни линии 110 kV и е изградена обслужващо-ремонтна база на бул. “Липник” № 62. Само през 2004г. са усвоени общо 1 252 000 лв., като е извършен ремонт на ЕП 110 kV, изградена е техническа база и е изготвен цифров кадастрален план на електропроводи (ЕП) високо напрежение (ВН).

“Топлофикация – Русе” ЕАД обхваща три структурни звена – ТЕЦ “Русе Изток”, ТЕЦ “Русе Запад” и градска топлоеносна мрежа за промишлена пара и битово горещо водоснабдяване. *ТЕЦ “Русе Изток”* е предназначена за комбинирано производство на електроенергия и топлоенергия. Централата е свързана към електроенергийната система с четири електропровода с напрежение 110 kV, а също така захранва и местни промишлени консуматори с напрежение 20 kV и 6,3 kV. *ТЕЦ “Русе Запад”* също има възможност за комбинирано производство на електроенергия и топлоенергия. От 1999г. обаче работи само като отоплителна централа, поради ниските топлинни товари. *Топлоеносната мрежа* обхваща парни магистрали, водни магистрали за гореща вода и дворни мрежи. Част от мрежата са и индивидуалните групови абонатни станции и една изнесена бойлерна уредба.

Основните дейности на “Топлофикация – Русе” ЕАД са производството на топлоенергия и електроенергия, преносът на промишлена пара и битово горещо водоснабдяване.

Производството на електроенергия за Националната енергийна система се извършва основно в ТЕЦ “Русе Изток”.

Производството на топлоенергия се извършва в ТЕЦ “Русе Изток” и в ТЕЦ “Русе Запад”, като основната част от топлината се доставя от ТЕЦ “Русе Изток”. Наличието на двете топлоелектроцентрали и на големи консуматори в гр. Русе е осигурило възможност големи квартали да бъдат топлофицирани. Това допринася за подобряване на екологичната среда, елементите на въздуха и комфорта на живот на населението.

Относителният дял на топлофицираните жилища в областта е 12,3%. Топлофицирани са 519 сгради и 14 477 бр. жилища, като дължината на топлоеносната мрежа е 86,392 км.

Пренасянето на произведената енергия до консуматорите се извършва чрез четири парни магистрали (Северна, Директна, Южна и Западна) и две водни магистрали (Северна и Южна).

Разширена бе топлопреносната мрежа с 5 392 м през 2004г., топлофицирани бяха 727 бр. жилища и 25 бр. институции и предприятия. Плануваните обекти бяха присъединени към топлопреносната мрежа, с обща присъединена мощност 7,9 МВт.

По проект на “Топлофикация – Русе” ЕАД - “Подмяна на електрофилтри в “Топлофикация – Русе ЕАД /ТЕЦ “Изток” – Русе/” през 2001г. се извърши подмяна на електрофилтър № 5. Финансирането в размер на 3,5 млн. USD бе осигурено от Националния доверителен екофонд, Датската агенция “ДЕПА” и МОСВ. Обектът беше завършен в предвидения срок - 31.11.2001г. Реализиран е проект “Изграждане на електрофилтър на блок № 4”, като обектът е пред пускане в експлоатация – извършват се 72 часови проби. Финализиран е проект “Стгуроотвал – северен сектор, изграждане на секция “А”, като обектът е пред пускане в експлоатация. Изградена е Система за собствени непрекъснати измервания с мониторинг на емисиите в атмосферния въздух. Пуснат е експлоатация е обект “ГТЦ – сборка 0,4 kV (проектиране, доставка и монтаж) част “ЕЛ” и “КИП и А””. За рехабилитация и изграждане на топлопреносната и топлофикационната мрежи и за ограничаване на замърсяване на околната среда и мониторинг са усвоени 14 465 219 лв. само за 2004г.

През 2004 г. са намалени 10 пъти вредните емисии, отделяни в атмосферата от съоръженията на ТЕЦ Русе – Изток към “Топлофикация – Русе” ЕАД.

Газоснабдителната мрежа в областта е добре развита. Природен газ се консумира в гр. Русе, гр. Бяла и гр. Сеново. Изграден е газопровод за високо налягане (5,5 МРа) Ф 530, с дължина 70 км, който захранва Русе с природен газ чрез две автоматични газоразпределителни станции (АГРС). Газопроводът и двете АГРС не се експлоатират пълноценно, поради ниската консумация на природен газ от изоставащата битова газификация. На Община Русе е определена от “Булгаргаз” ЕАД квота от 43 000 м³/ч. за ползване на природен газ.

Промишлената газификация се развива успешно в Русе. От 1989г. до сега към газоразпределителната мрежа на гр. Русе са включени 56 юридически единици, които са или са били клиенти на “Булгаргаз” ЕАД. От тях 10 обекта в момента не консумират природен газ временно или трайно, по различни причини.

В регион “Дунав” за разпределение на природен газ са включени общините Борово, Бяла, Ветово, Две могили, Иваново и Русе от Област Русе. Предстои към територията на Регион “Дунав” да бъдат включени общините Ценово и Сливо поле.

Понастоящем за Област Русе има издадена само една лицензия за разпределение на природен газ – за територията на Община Русе. Титуляр на лицензията е “Газоснабдяване – Русе” АД, като дружеството ще изгражда и развива газаразпределителна мрежа на територията на общината.

Все още не е приключил обявеният от ДКЕР търг за газаразпределителен регион “Дунав”, касаещ общините Борово, Бяла, Ветово, Две могили и Иваново.

През 2004г. “Газоснабдяване – Русе” ЕАД е изградило 22 000 м разпределителни газопроводи на територията на Община Русе, за която притежава лицензия за разпределение и обществено снабдяване с природен газ. Финансирането на обща стойност 3 500 000 лв. е осигурено от “Овергаз Инк” АД – София. **Основните проблеми са свързани с противоречие в нормативните актове, касаещи работата с природен газ и Закона за енергетиката.**

Снабдяването на Област Русе с природен газ се осъществява от “Булгаргаз” ЕАД – София, с райони в гр. Вълчи дол и в гр. Ботевград.

За развитието на газоснабдяването в гр. Русе са предложени следните дейности: да се изгради затворена (кръгова) схема за газоснабдяване на Русе; неработещи или ненаатоварени енергийни обекти да се оборудват като районни отоплителни централи (РОЦ); да се газифицира кв. Образцов чифлик, като се осигури газ от газопровода на Прицекомбината; да се извърши унифициране на разходомерите за природен газ, с възможност за прилагане на модерни технологии за инкасиране и контрол; подбор на инвеститор за сервизно обслужване на газовата техника; подготовка на средни технически кадри за експлоатация, поддръжане и ремонт на газовата техника (оператори, огняри, специалисти по КИП и А и др.); разработване на пълен и точен кадастър на всички газопроводи и газови съоръжения в Русе и областта, изградени до сега и предстоящи за изграждане; планиране на инвестиции за газифициране на

обекти от техническата инфраструктура при ново строителство, ремонт и реконструкция – пристанище, зимовник за кораби, летище и др.; създаване на Единен аварийно-диспечерски център за инженерната инфраструктура на Русе и областта, свързан с Гражданска защита, РДВР, ПАБ и бърза медицинска помощ.

През периода бе **допълнена и обновена Регионалната програма по ВЕИ на Област Русе**, като част от Национална програма по ВЕИ. Регионалната програма по ВЕИ съдържа общо 48 бр. инвестиционни проекти. Шест от проектите са включени в Националната годишна програма по ВЕИ в Република България 2003-2010г.

В Регионалния екологичен център за Централна и Източна Европа-България бяха представени проектите: “Вакуумна сушилня на слънчева енергия за плодове и зеленчуци в с. Голямо Враново, Община Сливо поле” и “Малко предприятие за производство на брикети от биомаса в с. Голямо Враново, Община Сливо поле”. Към тези два проекта бе проявен интерес от швейцарски инвеститори.

Разработени са областна целева и краткосрочна програми по енергийна ефективност, съответно за 2005г. и за периода 2005-2007г., както и областна целева и краткосрочна програми по устойчиво използване на възобновяеми енергийни източници, съответно за 2005г. и за периода 2005-2007г.

Разработен е и Пилотен проект “Енергийна ефективност в държавни и обществени сгради – здравеопазване, образование, култура” на Международен фонд “Козлодуй”, администриран от ЕБВР, бе включен и се финансира проектът на Професионална гимназия по строителство, архитектура и геодезия “Пеньо Пенев” гр. Русе за енергийна ефективност на сградата – учебен корпус “А” и административен корпус “Б”, на стойност 115 000 Евро.

В процес на изпълнение е и Проект за присъединяване на сградата на ПГСАГ “Пеньо Пенев” гр. Русе към централната топлофикационна мрежа на “Топлофикация – Русе” ЕАД и мерки по енергийна ефективност на корпуси “В”, “Г” и “Д”. Проектът се финансира от Програмата за целево финансиране на енергоефективна реконструкция за 2004г. на Министерство на образованието и науката.

Проектът “Развитие на централното топлоснабдяване по бул. “Скобелев”, разработен от Общинска енергийна агенция – Русе, е спечелил финансиране от Регионалния център за защита и опазване на околната среда за страните от Югоизточна Европа със седалище Будапеща за разработване на предпроектните проучвания.

Изводи за състоянието на енергийната инфраструктура в областта:

- ❖ Енергийната система на областта е добре развита и оразмерена да поеме по-голямо натоварване, което може да стимулира бъдещо икономическо развитие и трансгранично сътрудничество.
- ❖ Техническото състояние на използваните съоръжения е добро
- ❖ Намаленото енергийно потребление е в резултат на икономическата стагнация и закриването на големи консуматори.
- ❖ Електроразпределителната, електропреносната и топлопреносната мрежи се нуждаят от доизграждане и реконструкция.
- ❖ Газопреносната мрежа разполага с големи мощности, които не са натоварени поради изоставането на битовата газификация и ниската консумация на природен газ.
- ❖ Газоразпределителната мрежа е недостатъчно развита и се нуждае от доизграждане.

6.4. СЪОБЩИТЕЛНА ИНФРАСТРУКТУРА

Телекомуникационната инфраструктура в областта е добре развита. Качеството на връзките са на сравнително добро ниво. Телефонната плътност за областта е 38 телефонни поста на 100 жители, което е по-висок показател от средния за страната – 30,3 ТП/100 жители. Голям е и броят на населените места, включени в националната система за автоматично набирание. Преструктурирането на териториалната мрежа започна с изграждането и включване на телефонни абонати в цифрова централа, която постоянно се разширява с оглед качествено и бързо осъществяване на телефонните връзки както в региона, така и в републикански мащаб. На дневен ред е

проектирането и изграждането на оптически преносни мрежи, които ще обслужват и трансграничния трафик.

Регионално управление “Далекосъобщения” – Русе разполага с 20 самостоятелни и 55 в съсобственост производствено-технически сгради в 69 селища на територията на областта. Монтирани са 66 бр. аналогови АТЦ с общ капацитет 110 300 поста. В гр. Русе работи една цифрова АТЦ с монтиран капацитет 9 110 поста. Изградена е оптична кабелна магистрала с обща дължина 12,5 км, която оформя оптичен пръстен на територията на града. Пуснати са в експлоатация и оптични кабелни магистрали Русе – Силистра – Добрич и Русе – кв. Средна кула, които осигуряват възможност за цифровизация на телекомуникационните услуги и доставка на бърз Интернет в малките населени места и общини.

ТП “Български пощи” – Русе - поделение към “Български пощи” – ЕАД е основен пощенски оператор за територията на област Русе. Поделението има 103 пощенски станции (ПС) и едно агентство, като от тях 29 ПС са в градовете. Общо обслужваните селища от пощенски станции и агентства са 83 броя. Обслужваното население е 274 111 жители на областта като от една ПС се обслужват 2 661 жители. Общо обслужваната територия е 2 797 кв. км., като от една ПС се обслужват 26,33 кв. км. Общият брой на пощенските гишета е 158 броя. Пощенската дейност се обслужва от 17 вътрешно-районни и градски маршрути /трактове/ с обща дължина 1882 км. Функционират 138 броя пощенски кутии за събиране на препоръчани кореспондентски пратки и 2 327 абонаментни пощенски кутии.

Териториално поделение “Български пощи” – Русе задоволява потребностите на обществото от **универсални пощенски услуги** с определено качество и на цени, достъпни за всички потребители. Универсалната пощенска услуга включва както вътрешни, така и международни пощенски услуги. Освен предоставяне на универсални пощенски услуги се осъществяват и т.н. **неуниверсални пощенски услуги**.

Територията на областта е покрита от три мобилни телефонни оператори: “Мобилтел” АД, “Глобул” и “Мобиком”.

Общият брой на абонатите на “Мобилтел” в област Русе е 120 700. Разпределението на броя на абонатите по общини към 31.12.2004г. е следното:

- Община Русе:	100 300
- Община Иваново:	2 250
- Община Бяла:	4 700
- Община Сливо поле:	4 700
- Община Две могили:	2 900
- Община Ветово:	3 300
- Община Ценово:	1 450
- Община Борово:	1 100

През 2002г. бе изграден оптичен кабел Русе – Силистра – Добрич, с който се подобри качеството на междуселищните телефонни връзки.

През 2003 г. бе разширена Цифровата автоматични телефонна централа-Русе с 32 000 поста, изграден бе Център за операторски услуги, разширена бе телефонната мрежа Русе-Център с 4 000 чифта и бе подменена Автоматичната телефонна централа – с.Семерджиево с нова цифрова АТС. **Усвоените средства по четирите проекта са в размер на 4 180 000 лв.** Изграден бе цифров капацитет от 1 500 поста в гр. Бяла, с предоставяне на всички телекомуникационни услуги.

През 2004 г. бе подменена АТС – с. Червена вода с ЦАТС, като са усвоени 180 000 лв. От есента на 2004г. функционира мрежа за високоскоростен Интернет, изградена от РУД – Русе.

Изводи за състоянието на телекомуникационната инфраструктура в областта:

- ❖ Развитието на системата и качеството на връзките са на относително добро равнище. Телефонната плътност за Русенска област е 38 ТП/ 100 жители, което е по-висок показател от този средно за страната - 30,3 ТП/ 100 жители;
- ❖ Почти всички населени места в областта са включени в националната система за автоматично телефонно избиране.
- ❖ Територията на областта е покрита от 3 мобилни оператори – Мобилтел, Глобул и Мобиком.
- ❖ Съществуват проблеми с навременните пощенски услуги в някои от по-малките населени места.
- ❖ Не всички населени места са покрити с качествен радио-телевизионен сигнал.

- ❖ Съществува възможност за реструктуриране на териториалните мрежи и внедряване на цифрова техника;
- ❖ На дневен ред е проектирането и изграждането на оптически преносни мрежи, които ще обслужват и трансграничния трафик.
- ❖ Обезпечеността на областта с услуги, свързани със съвременните информационни технологии (Интернет), като цяло може да се окачестви като добра – чрез националния номер 0134200 жителите на областта могат да се свържат директно с цифровата централа и да използват Интернет.

8. СЪСТОЯНИЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА

8.1 ЕКОЛОГИЧНО СЪСТОЯНИЕ И ВЪЗДУХ

Екологичната политика е система от конкретни дейности и мероприятия, специализирани методи, подходи и средства на изпълнителните, законодателните, съдебните и обществените органи при решаването на екологични проблеми и оптимизирането на отношенията между обществото и природата.

Особено важен за област Русе се явява регионалният подход, при който се отчитат специфичните особености на природните ресурси, тяхното съвременно състояние, възможностите за възпроизводство, опазване и икономически възможности за трайно устойчиво развитие на региона.

Опазването, съхраняването и възпроизводството на природните богатства на област Русе е сред приоритетните задачи в социален, икономически и политически аспект, с цел осигуряване на здравословна жизнена среда за жителите на областта.

8.1.1. СЪСТОЯНИЕ НА АТМОСФЕРНИЯ ВЪЗДУХ

Масовите замърсители на въздуха са: серен двуокис, азотен двуокис, въглеродни окиси, сажди, прах, различни видове въглеводороди, аерозоли на киселини и основи, вредности в димните газове. По-ограничено проявление имат емисиите на: диоктилфталат, хлороводород, органични разтворители, амоняк, фенол, бензол, толуол, кислород, стирол и хлор.

Природни фактори, оказващи влияние върху разпространението на атмосферните замърсители:

Географските особености на територията – съседството суша с голяма водна площ и релефът на терена, както и характерните климатични особености – преобладаващите североизточни и югозападни ветрове, температурните инверсии и др. са явления, влошаващи допълнително качеството на въздуха. Особено силно е тяхното влияние през зимните месеци, когато към целогодишно действащите източници се прибавя и емитирането на замърсители от комунално-битовото отопление.

Имисионни концентрации (измервани в пунктовете за наблюдение):

Анализът на динамиката на замърсяването мотивира извода, че с изключение на данните по показателя “прах”, съществува тенденция за подобряване на качествата на атмосферния въздух и намаляване на степента на превишаване на нормите. През разглеждания период, обаче концентрациите на прах са повишени, като достигат почти до 1.5 пъти средногодишната норма. Устойчиво е присъствието на сероводорода, както и на оловните аерозоли, които в различна степен превишават ПДК.

Териториално зонироване в зависимост от състоянието на атмосферния въздух:

Въз основа на комплексна оценка на състоянието на атмосферния въздух, територията на общината е разделена на 6 хомогенни зони – 4 на територията на град Русе и 2 извън нея. За всяка от зоните са определящи следните характеристики:

- ❖ състояние на атмосферния въздух;
- ❖ параметри на атмосферния въздух, играещи роля на санитарно-хигиенни ограничители относно определени видове функционално използване на зоната;
- ❖ влошени параметри на атмосферния въздух, подлежащи на планомерно възстановяване;
- ❖ прогнозна оценка относно вероятната степен на възстановяване на увредените параметри през следващите 10-15 години;
- ❖ прогнозна оценка относно параметрите на въздуха, които се очаква да играят роля на санитарно-хигиенни ограничители през следващите 10-15 години;
- ❖ препоръки относно възможните компенсационни мероприятия за възстановяване на увредените параметри на атмосферния въздух през следващите 10-15 години.

Зонироването показва, че **проблеми със замърсяване на въздуха има само в град Русе** и то основно в зони 1 и 2. В тях утежненото състояние на атмосферния въздух се обуславя от почти постоянното наднормено съдържание на прах, въглеводороди, сероводород, азотни и серни окиси и аерозоли. Причини за това са натовареният автомобилен трафик и влиянието на Източната и Западната

промишлени зони. Основен източник на замърсители през зимния период е битовото отопление с твърдо гориво, тъй като значителна част от територията на зоните 1 и 2 е без централно отопление (виж схемата).

В 3-та зона само през отделни дни се регистрират наднормени концентрации на сероводород под въздействието на промишлени източници, разположени в Западната и Централната промишлени зони, а някои и в самата зона.

В зона 4 състоянието на атмосферния въздух се определя като много добро, с изключение на участъците, които граничат с натоварените бул. “Хр. Ботев”, “Гоце Делчев” и ул. “В. Левски”.

Зони 5 и 6 обхващат извънградската територия на общината. Като цяло, в нея състоянието на атмосферния въздух е много добро. Локално замърсяване има в населените места, пресичани от натоварени пътища в прилежащите им квартали, както и в района на с. Мартен под въздействието на производствена зона, която се формира на територията на бившия комбинат за тежко машиностроене.

В Област Русе до голяма степен са решени проблемите със замърсяването на въздуха, характерни за края на 90-те години, познати сред населението като “обгазявания”. Въпреки, че основните предприятия-замърсители в края на обследвания период са или закрити, или работят с намален капацитет, не може да се твърди, че качеството на атмосферния въздух е в рамките на нормите, тъй като:

- ❖ Износването на съществуващите пречиствателни съоръжения в работещите фирми влошава качеството на въздуха.
- ❖ На територията на Община Русе има две ТЕЦ и редица промишлени предприятия, чиито технологични пещи работят на твърдо и течно гориво.
- ❖ Стартират дейност нови фирми с неизправни пречиствателни съоръжения.
- ❖ Сериозен фактор за замърсяването на атмосферния въздух е експлоатацията на голям брой стари автомобили, камиони и автобуси, които изхвърлят в атмосферата големи количества вредни съединения. Около 45% от замърсяването на въздуха е следствие на автомобилния трафик.
- ❖ С централно отопление разполага малка част от населението, локалните отоплителни инсталации с твърдо гориво са основен източник на комунално-битово замърсяване на въздуха със серен диоксид и прах.

Определено **замърсяване на въздуха с прахови частици се забелязва в община Ветово.**

Основният източник на вредни емисии, разположен извън територията на община Русе, но оказващ въздействие върху качеството на атмосферния въздух в общината, е Промисленият комплекс на румънския град Гюргево.

Таблица 31 Основни източници на замърсяване на атмосферния въздух, видове замърсители.

Източник	Замърсители
“Топлофикация-Русе”ЕАД – клон ТЕЦ Изток	прах, серен диоксид, азотен диоксид, въглероден оксид
“Топлофикация-Русе”ЕАД – клон ТЕЦ Запад	серен диоксид, азотен диоксид, въглероден оксид
“Н. Киров”АД	прах, хлороводород, аерозоли на сярна киселина, серен диоксид, азотен диоксид
“П. Караминчев”АД	хлороводород, диоктифталат, летливи органични съеди
“Жити”АД	прах, серен диоксид, азотен диоксид, въглероден оксид, хлороводород
“Русенска корабостроителниц	прах
“Лубрика”ООД	прах, серен диоксид, азотен диоксид, въглероден оксид, аерозоли на сярна киселина
“Оргахим”АД	прах, серен диоксид, азотен диоксид, въглероден оксид, летливи органични съединения
“Спарки”АД	прах, общи въглеводороди
ТПК”Електрометал”	прах, хлороводород

“Мегахим”АД	летливи органични съединения
“Изкуство - ДВ”ООД	прах
“Руболт”АД	хлороводород
“Пътинженеринг”ООД, асфалтова база- кв. Средна кула	прах
СД”ПРСТ”	прах, серен диоксид, азотен диоксид, въглероден оксид
“ММВЗ”ЕООД	серен диоксид, азотен диоксид, въглероден оксид

8.1.2. ЗАМЪРСЯВАНИЯ ПО СЕКТОРИ

Промисленост

В промишлен район Русе, фирмите “Петър Караминчев”, “Оргахим” замърсяват въздуха с органични разтворители и диоктилфталат. Цехът за производство на дунапрен в община Две могили замърсява въздуха около с.Батишница и гр.Две могили с амоняк.

Транспорт

Замърсяването на въздуха от автомобилния транспорт е проблем, преди всичко на град Русе. Емитираните вредни вещества се дължат изключително на изгарянето на различни видове горива.

Енергетика

В област Русе има две ТЕЦ и редица промишлени предприятия, чиито технологични пещи работят на твърдо и течно гориво. Влиянието, което оказват върху атмосферния въздух е негативно.

Строителство

Фирма “Каолин” АД, производител на строителни материали, продължава да бъде един от най-големите замърсители на атмосферния въздух с прахови частици в района на община Ветово.

Селско стопанство

Основните замърсители на атмосферата при животновъдството са газовете при изгарянето на селскостопански отпадъци и стърнища, отделяният амоняк от оборския тор и метанът, отделян от преживните животни.

Динамиката на стойностите, с които се измерва замърсяването на атмосферния въздух през обследвания период, позволява да се направи констатацията, че качеството му се доближава до рамките на нормите, в сравнение с предходните години.

За подобряване качеството на атмосферния въздух през периода 1997 – 2004г са предприети следните мерки:

1) Повишаване на превантивния и текущ контрол в обекти с неподвижни източници на емисии в атмосферния въздух с оглед повишаване ефективността на работа на пречиствателните съоръжения.

2) Повишаване качеството на атмосферния въздух, чрез поэтапна подмяна на електрофилтрите към Котли № 4 и № 5 в Тец Изток в изпълнение Прилагаща програма към Директива 20081/ Изготвяне и приемане на комплексни разрешителни на «Оргахим»АД и «Топлофикация-Русе»ЕАД клон Тец Изток с цел достигане НДЕ в съответствие с европейското законодателство.

3) Изработване и приемане на общински програми за намаляване нивата на замърсителите и достигане на установените норми за качество на атмосферния въздух в района на гр.Русе и изпълнение на мерките в краткосрочен и дългосрочен план.

8.2. ВОДИ

Поздемните води в област Русе по показателите разтворени вещества, неразтворени вещества, амоний, нитрити, детергенти, съдържание на метали от вида: Ni, Zn, Cu, Cd, Pb, Cr, As и нефтопродукти, нямат отклонения от екологичния праг.

По отношение на биогенните замърсявания във всички пунктове, след превишения на екологичните прагове през първите години на периода 1993-2003 г., през следващите години се забелязва намаляване на концентрацията. Съдържанието на желязо показва превишаване на екологичния праг само в периода 1995 – 2001 г.

Повърхностни води

Данните за р. Русенски Лом и р. Янтра (приемник III категория) в обхвата на областта показват, че не са превишени нормите по отношение на киселинните и окислителните условия. Неразтворените вещества, обаче, са над ПДК, а съдържанието на желязо е с тенденция на все по-значително превишаване на ПДК. Съдържанието на амониев и нитратен азот и фосфати е с тенденция на постоянно намаление.

По течението на река Янтра са построени многобройни животновъдни ферми, които изхвърлят безразборно всички отпадъчни продукти в реката. В крайречните селищни системи няма изградени пречиствателни станции за отпадни води.

Преобладаващата част от малките агломерации няма изградени канализационни мрежи, отпадните води най-често се отвеждат в земните пластове. Определена степен на пречистване на отпадните води се постига от локалните пречиствателни съоръжения, като септични ями, биофилтри, мазниноуловители, каломаслозадържатели и заводски пречиствателни станции за битово-фекални и химически замърсени води.

Питейните води по количество и качество задоволяват напълно потребностите на областта, но водопроводната система е остаряла и амортизирана. Спешни са нуждите за гр. Русе.

- ❖ Изградената водоснабдителна инфраструктура на града датира от 1911г., поради което е в значителна степен морално и физически остаряла. От общата дължина на водопроводната мрежа в града, 83% е от етернитови тръби с физически остарели уплътнители, предизвикващи чести аварии, силно корозирали стоманени и поцинковани тръби на отклоненията, които планирано е да се подменят със съвременни и надеждни тръби. Общата стойност за подмяната на етернитовите тръби възлиза на 42 млн.лв.
- ❖ Необходимо е обновяване и доизграждане на главни водопроводни клонове, вкл. и преминаващите през частни имоти. Сключване на водопроводната мрежа за жилищни и индустриални райони

По данни на Басейновата дирекция с център гр. Плевен за р. Дунав (приемник III категория) не се превишават нормите на киселинните и окислителните условия. ХЕИ констатира, че водите на река Дунав не отговарят на санитарно-хигиенните изисквания по микробиологични и физико-химични качества.

Анализите на Регионална Лаборатория – Русе показват, че няма съществена промяна в състоянието на река Дунав като водоприемник III-та категория. Благодарение на самопречиствателната способност на реката и прекратената дейност на някои предприятия, не са констатирани съществени отклонения от показателите за съответната категория водоприемник.

В резултат на трайното замърсяване на водите на реките по определени показатели над допустимите норми и свързаната с това невъзможност речните води да бъдат използвани за къпане, сериозно намалява и потенциалът за рекреационен туризъм и водни спортове на общината Русе.

По-значими пречиствателни станции за производствени отпадни води са изградени в следните промишлени обекти: "ЖИТИ" АД - град Русе, "ЕЛПРОМ - Н. КИРОВ" - град Русе, "ИРИС" - град Русе, "СЕТ" АД – Русе, "ЕЛЕКТРОМЕТАЛ" - град Русе, "ИЗКУСТВО - ДВ" - град Русе, "ДУНАРИТ" АД - град Русе.

Голям проблем, оказващ влияние върху качеството на повърхностните водни обекти, представлява и органичното замърсяване от изградените на територията на Област Русе свинекомплекси и животновъдни ферми. Върху

състоянието на реките оказват влияние честите зауствания, без преминаването на отпадните води през пречиствателни съоръжения. Такъв е проблемът с отпадните, органично замърсени води от “ХЛЕБНА МАЯ”АД, която до настоящия момент няма изградена пречиствателна станция, в резултат на което замърсява локално на р. Дунав.

Отпадни води

Към настоящия момент всички битово-фекални и производствени отпадни води, чрез градската канализация се заустват директно в реките Русенски Лом и Дунав. Това замърсява бреговата ивица, включително крайбрежната зона в централната част на града, която носи висок туристически потенциал. Създава се екологична бариера за риборазвъждането в устието на р. Русенски Лом.

Строителството на Главния събирателен колектор, наречен “Крайбрежен колектор”, е започнало. Изградени са отделни участъци от него, но този начин на строителство го е направило негоден за въвеждане в експлоатация в обозримо бъдеще. Така например, завършено е строителството на Канална помпена станция /КПС/ “Кея”, но не са изградени преливниците и отливните канали на канализационните колектори, заустващи в този участък на “Крайбрежния колектор”, което прави невъзможно включването им. Изградена е кейова стена в отделни участъци от I-ви етап на Крайбрежния колектор, но тя не е завършена до определената с проекта kota. При всички случаи, инвестирането на новото строителство следва да почива на принципа – завършването на определен обем строителни работи да води до въвеждане в експлоатация на комплекса съоръжения. В условията на ограничен финансов ресурс, строителството на отделни обекти от комплекса може да започва, като води до пълното им завършване, максимум за годишен срок, през който да не се допускат паузи или периоди на “замразяване”.

С цялостната реализация на комплекса ГПСОВ-Русе ще бъде постигнат голям екологичен ефект от местно, национално и международно значение. Ще се избегне замърсяването на крайбрежната зона на град Русе, ще се създадат условия за рибовъдство в устието на р. Русенски Лом. Ще се преустанови замърсяването на долното течение на р. Дунав, а чрез нея и на Черно море, тъй като в момента се разчита единствено на самопречистващата способност на р. Дунав.

Доказана е и необходимостта от изграждане на дублиращи канализационни колектори по ул.”Борисова”, “Цар Освободител” и др., поради недостатъчната проводимост на съществуващите и доизграждане на колектор”Чародейка.

Безспорно, основно значение има изграждането на градска пречиствателна станция за битови води за град Русе. Градската пречиствателна станция за отпадни води /ГПОСВ/ - гр. Русе представлява комплекс от Крайбрежния колектор, Каналните помпени станции “Кея” и “Балтата” и самата пречиствателна станция.

Дъждовни води

В резултат на несъвършенства в системата за отвеждане на дъждовните води в гр. Русе, дванадесет участъка от уличната мрежа на града се наводняват при обилни валежи. Опасности при поройни дъждове има и по поречията на Янтра и Русенски Лом.

През последните години водите в Област Русе по съответните показатели бележат значително намаление на годишното потребление на вода на жител. **Като цяло, подземните води са с добро качество и делът на пречистващите отпадни води е нараснал.**

8.3. ПОЧВИ

За Русенска област са характерни черноземните почви, сиви горски и алувиално-ливадни. В почвената характеристика се характеризират следните подтипове: карбонати, типични, излужени и оподзолени. Мониторингът върху замърсяването се осъществява чрез 12 пункта в различни села на областта. **Към настоящия момент не е регистрирано почвено замърсяване.**

В последните десет години значително е намаляло използването на минерални торове и препарати за растителна защита, което е повлияло положително за естествено възстановяване на почвите. С малки изключения, в областта няма химически замърсени земи и почти цялата територия на областта е подходяща за производство на екологично чиста продукция.

7.4. ШУМ

На територията на община Русе, включително и в централната част на гр. Русе, са разположени редица промишлени предприятия, но сериозни източници на шум, свързани с промишленото производство няма.

Основна причина за наднормените шумови нива в общината през периода, там където такива са регистрирани, е автомобилният транспорт.

Редовно измерване на шумовите нива се извършва в 9 пункта, разположени по протежението на улици с интензивен автомобилен трафик в централната градска част. Това са булевардите "Съединение", "България", "Липник" и "Цар Освободител" и улиците "Скобелев", "Борисова", "Сент Уан", "Хан Крум" и "Тулча". Измерените на тях средни еквивалентни нива на шум са значително над пределно допустимите норми за териториите на обитаване и варират в диапазона от 69,2 до 79,2 dBA.

Сериозен източник на негативно шумово въздействие върху жилищните зони е железопътният транспорт по двете магистрални железопътни линии в градската среда.

Експертно направените изводи относно териториалното разпространение на шумовото въздействие, спрямо обектите с повишени изисквания към шумността на средата, сочат, че:

- ❖ Всички обекти като училища, болници, библиотеки, спортни обекти, разположени централната градска част, в близост до натоварени булеварди и улици са подложени на засилено въздействие на транспортния шум;
- ❖ Медицинските заведения, разположени в кварталите Тракия и Захарна фабрика, са изложени на въздействието както на шума от бул. "Тутракан", така и на промишлените обекти от прилежащата Източна промишлена зона;
- ❖ Предвид разположението им, Лесопарк "Липник" и принадлежащото му езеро, парковата зона "Хижа Приста", остров "Люляка", Басарбовският манастир, хижа "Алпинист", а също хижите "Здравец" и "Минзухар", не са подложени на значимо шумово въздействие.

Извън гр. Русе зашумяването се формира от автомобилния и от железопътния транспорт. Измервания на нивата на шум в извън селищната територия на общината не се провеждат, но данните сочат, че в зоните на близост до пътищата нивата на шума са от порядъка на 55-65 dBA в зависимост от натоварването на пътя.

7.5. ОТПАДЪЦИ

Всички общини в Областта разполагат с утвърдени от Регионалната инспекция по околната среда и водите – РИОСВ – Русе програми по управление на дейностите с отпадъци. Повечето мерки, включени в плановете за действие към тях, се изпълняват в съответните срокове.

Операторите на съществуващите общински сметища в град Русе, град Борово, град Две могили и село Ценово разполагат с разрешение по чл. 12 от Закона за управление на отпадъците - ЗУО (публикуван в ДВ брой 86/2003 година) за извършване на дейности с битови, строителни, производствени и опасни отпадъци. За сметищата в Сливо поле, Иваново, Бяла и Ветово няма за- сега съответни лицензирани оператори.

На територията на общините от областта (с изключение на Община Ценово) функционираат определените, чрез съответни протоколни решения сметища. Проекти за тяхната остатъчна експлоатация и закриване няма. **Допуска се съществуването и на незаконни сметища, както и на площи, замърсени с отпадъци.** Вземат се мерки по тяхното своевременно почистване и закриване.

Производствените отпадъци, генерирани от различните физически и юридически лица, функциониращи на териториите на общините, се депонират на сметищата за битови и строителни отпадъци, като се спазват само частично нормативните екологични изисквания.

В общините е решен проблемът по временното съхранение на опасните пестицидни отпадъци, чрез изграждане на съответни складове. Но проблемът по тяхното крайно обезвреждане стои открит, тъй като съответното депо на град Русе не е изградено. Не са решени и проблемите по третиране на другите генерирани

опасни отпадъци – отпадъци от излезли от употреба МПС, луминесцентни лампи, болнични отпадъци и др.

В общините се спазват нормативните екологични изисквания относно отчета на третираните отпадъци. Поддържат се съответните отчетни книги и се представят ежегодните отчети, посредством съответните за целта информационни карти.

В област Русе количеството отпадъци на човек годишно е най-малко в сравнение с останалите области в СЦПР.

В град Русе сметоизвозването се извършва от фирмата “Шееле Русе” ООД, а в останалите общини местни общински фирми по благоустройство.

Община Русе има разработена Програма за управление на отпадъците, която предстои да бъде актуализирана.

Таблица 32 Количество отпадъци в т/год., генерирани през 2003 год

Общини	Общо	БО	СО	Про
Русе	81550	71050	10500	75000
Сливо поле	360	350	10	*
Борово	1509	1500	9	*
Две могили	2044	2000	44	200
Иваново	520	460	60	*
Ценово	872	860	12	*
Бяла	9555	9500	55	300
Ветово	1615	1300	315	200
Общо	98025	87020	11005	75700

* Източник НСИ – Статистическо бюро - Русе, 2004

Основен метод за обезвреждане на отпадъците е депонирането. За област Русе 94 % от образуваните отпадъци се депонират на собствени или на външни депа. За 2003 г. 275 000 т. /96,2%/ от тях са депонирани на собствени депа и само 2,8% - предадени за рециклиране и преработка.

Процесът по присъединяване на България към ЕС наложи нова политика по отношение управлението на отпадъците, насочена към нарастване броя на разкритите депа за организирано сметосъбиране. Функциониращите депа през 2003 г. за страната са общо 706. Близко една трета от тях са на територията на СЦПР, а всяко девето – в област Русе, което нарежда областта на второ място по брой на депа в плановия район.

За 2003 г. са събрани 109,6 хил. т. битови отпадъци чрез общински услуги по сметоизвозването, които представляват 18,9% от общите за СЦПР.

През 2003 г. 89,6% от населението в областта се е ползвало от общинските услуги по сметосъбирането.

Таблица 33 Обслужвани селища и население от услуги по сметоизвозването в област Русе за 2003 г.

Общини	Брой депа	Обслужващи селища	Обслужвано население	% обслужвано население от общото	Кг/чов/год
Общо	77	48	234079	89,6	468
Борово	14	7	7523	100,0	199
Бяла	7	6	14710	89,5	410
Ветово	12	5	14862	92,0	464
Две могили	18	10	11518	98,7	496
Иваново	14	11	10329	88,7	286
Русе	8	5	169965	95,6	487
Сливо поле	-	-	-	-	-
Ценово	4	4	5172	69,3	730

Източник: НСИ – Статистическо бюро – Русе, 2005г.

Данните за периода 1997-2003 г. показват, че разходите за опазване и възстановяване на околната среда за област Русе формират малко под 2% от средните за страната.

Таблица 34 Структура на разходите за опазване и възстановяване на околната среда - %

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Общо	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
За придобиване на дълготрайни активи							
България	39,0	32,9	22,7	41,6	49,8	46,6	48,1
Русе	10,8	32,5	23,1	31,6	47,9	30,1	6,9
За поддържане на дълготрайни материални активи							
България	61,0	67,1	77,3	58,4	50,2	53,4	51,9
Русе	88,4	67,5	76,9	68,4	52,1	70,0	93,1

Източник: НСИ – Статистическо бюро – Русе, 2005г.

Разпределението на общините разходи за опазването и възстановяването на околната среда сочи, че за периода 1999-2003 г. към община Русе са били насочени 81,8% от разходите, община Ветово - 9,7% и община Бяла- 5,3%.

7.6. ЛАНДШАФТНО И БИОЛОГИЧНО БИОРАЗНООБРАЗИЕ

Област Русе се характеризира с богато биологично разнообразие. При изготвяне на дългосрочната стратегия на област Русе, отнасяща се до запазване на биоразнообразието, трябва да се има предвид, че след 1990 година Република България е страна по следните конвенции: “Конвенция за биологичното разнообразие”, ратифицирана през 1996 г. и “Конвенция за опазване на дивата европейска флора и фауна и природните местообитания”, ратифицирана през 1991 година.

На територията на област Русе попадат и 39 защитени природни обекти, от които 28 защитени вековни дървета, 5 защитени местности, 4 природни забележителности, един резерват и един природен парк.

Досегашната политика за управлението на защитените територии у нас, в частност на природните паркове, имаше за свой приоритет предимно консервация на биологичното разнообразие, посредством засилена охрана и ограничено използване на природните ресурси. Основният акцент беше поставен върху забраната за извършване на различни дейности.

При тази ситуация, отношението на местното население към природните паркове е по-скоро негативно. Крайният резултат при прилагането на тези мерки е далеч от търсения ефект. Силното ограничение върху ползването на дивечови и дървесни ресурси, предизвиква като ответна реакция браконьерството. Подобни са и

проблемите с незаконната паша, събирането на билки, а също и конфликтите свързани с ползването на земеделските територии.

Природният Парк “Русенски Лом” е създаден през 1970 г. с цел опазване на биологичното и ландшафтно разнообразие, както и на културно-историческото наследство. Намира се на около 20 км югозападно от гр. Русе и обхваща 3 408 хектара от долината на река Русенски Лом и нейните притоци: Черни Лом, Бели Лом и Мали Лом.

❖ Скалите на каньона са покрити със съобщества от келяв габър, драка, смрадлика, люляк (около 60 вида дървета и храсти). В реките има 22 вида риби, 10 вида земноводни и 19 вида влечуги. Сред тях са обикновеният тритон, дъждовникът, змиегушерът, гекоът, шипобедрената костенурка, различни видове змии – смок мишкар, отровна пепелянка, медянка и др. Най-голямо е разнообразието на птиците – 193 гнездящи вида, 127 от които са включени в Червената книга на България или са застрашени в европейски мащаб. Това са черен щъркел, ръждив ангъч, египетски лешояд (най-северното находище на вида в Европа); сред грабливите птици най-често срещани са белоопашатият мишелов и осоядът, срещат се скален, малък и креслив орел, както и ловният сокол. Със значителна численост сред бозайниците в парка. От регистрираните в България 68 вида, в парка се срещат 62 вида като от тях най-често: сърни, диви свине, елени, чакали, лисици и вълци. За откритите пространства на парка са характерни добруджанският хомяк и пъстрият пор, включени в Червената книга на България. Пещерите, скалните дупки и горските участъци се обитават от 26 вида прилепи.

❖ Открити са находища на редки и ендемични растителни видове: диекианов лопен, сибирска телчарка, съсънка и много други. В парка е единственото находище на новия вид за нашата флора - сибирска телчарка. В края на 2002 г. в Русе се състоя общественото обсъждане на Плана за управление на природен парк “Русенски Лом”, изготвен и финансиран по инициатива на МОСВ.

❖ Част от **резерват “Бели Лом”** попада на територията на Област Русе. Резерватът е защитен през 1980 г. Общата му площ е 773 ха. През 1987 г. 278, 3 ха площ около него, е обявена за буферна зона. Резерватът обхваща землищата на село Кривня, Община Ветово и град Цар Калоян, Област Разград. Включва естествени широколистни гори от дъб и липа по поречието на река Бели Лом. Защитени са типични за района растителни и животински екосистеми.

Влажните зони, които имат орнитологична значимост в област Русе, са по поречието на Русенски Лом (Природен парк “Русенски Лом”) и природна забележителност Рибарниците край гр. Ветово – място където гнезди червения ангъч. Рибарниците Мечка (при село Мечка , община Иваново), заедно с езерата Сребърна, Дуранкулак, Шабленско и още четири влажни зони, дават подслон на малката белочела гъска, която е класифицирана като световно застрашен вид. Предполага се, че едва 1000 – 2000 двойки от този вид са продължили да гнездят там.

Проектът на МОСВ - “Възстановяване на влажните зони и намаляване на замърсяването с биогенни елементи”, се финансира от Глобалния фонд за околна среда и от Световна банка. Стойността на проекта е 13 милиона долара, от които безвъзмездната помощ е в размер на 7.5 милиона долара, останалите средства се осигуряват МОСВ. Областна администрация – Русе оказва съдействие за реализацията на проекта, чрез популяризиране и представяне на проекта на местно ниво.

8. SWOT АНАЛИЗ

Таблица 35 SWOT анализ

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
<ol style="list-style-type: none"> 1. Геополитическото разположение на областта създава условия за: трансгранично икономическо и културно сътрудничество; интензивно развитие на регионалната икономика, чиито потенциал е свързан с пълноценното оползотворяване на р. Дунав като транспортен коридор, за развитие на поливно земеделие; риболов и рибовъдство, туризъм; 2. Стабилен ръст през последните години на БВП и БДС; 3. Увеличаващ се дял на експорта в индустриалното производство /показател за повишаване на конкурентноспособността на икономиката/ при добро съотношение на цена/качество за близо 500 групи водещи стоки; 4. Конкурентни предимства на русенската икономика по отношение на специализацията при производство на речно-морски кораби, индустриални масла, бои, лакове, изделия от латекс, дамска конфекция; 5. Ярво изразена динамика на преките чуждестранни инвестиции през последните години; 6. Наличие на университет с традиции в обучението на кадри за икономиката, притежаващ съществен потенциал в научно-приложната дейност; 7. Наличие на всички видове транспорт при сравнително добре развита транспортна инфраструктура; 8. Добри в количествено и качествено отношение водоизточници; всички населени места са водоснабдени. 9. Туристически ресурс и потенциал за развитие на културен, исторически и екологичен туризъм; 10. Водеща роля в областта на зърнопроизводството, свиневъдството и млечното говедовъдство; 11. Стартирал процес на диверсификация на икономическите дейности в някои от селските общини в областта; 12. Подобро качество на атмосферния въздух, не само поради спиране на производствени дейности и фирми, но и като резултат от предприети мерки; 13. В област Русе няма химически 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ниска ефективност на труда, съответно на средна работна заплата, в срв. със средната за страната и СЦПР; 2. Качеството на работната сила не отговаря на потребностите на новата икономика; 3. Равнището на предприемачеството е най-ниско в рамките на СЦПР; 4. Слаборазвита инфраструктура и услуги за подкрепа на предприемачеството, особено в селските райони; 5. Неразвито партньорство между бизнеса и местните/регионални власти, забавен процес на структуриране на браншови и технологични бизнес обединения. 6. Бизнесът не инвестира достатъчно в технологично обновление, научно развойна дейност и развитие на човешките ресурси; 7. Задълбочават се процесите на раздробяване на земеделските имоти; 8. Ниско образователно-квалификационно равнище на заетите в земеделието; 9. Въпреки достатъчния воден ресурс, поливно земеделие почти не е възстановено; 10. Устойчива тенденция към прилагане на монокултурно земеделие; 11. Задържащ фактор за развитието на аграрния сектор е липсата на преработващи предприятия. 12. Липса на пазарни структури в изостаналите селски общини; 13. Амортизирана водопреносна мрежа; неизградена канализационна мрежа, с изключение на градовете Русе и Бяла; 14. Липсват пречиствателни съоръжения за отпадни води и съвременна апаратура за прогнозиране на риска от кратковременно замърсяване на въздуха на локално ниво; малка част от фирмите имат измервателни устройства и собствен мониторинг за качеството на изпусканите отпадни води; 15. Топло- и газопреносните мрежи имат ограничен обхват, поради което локалните отоплителни инсталации с твърдо гориво са основен източник на комунално битово замърсяване; 16. Недостатъчна квалификация на кадрите в средното образование и "застаряване" на преподавателите в

<p>замърсени земи – предпоставка за развитие на биологично земеделие;</p> <p>14. Съществуват условия и опит в развитието на трансгранични образователни структури;</p> <p>15. Богати и до голяма степен съхранени традиции в областта на културата и образованието;</p> <p>16. Установени в последните години добри практики за самофинансиране на културните институти с активно участие на НПО;</p>	<p>системата на висшето образование;</p> <p>17. Икономическа неефективност на културните институти, централизация на културния живот изцяло в областния център;</p> <p>18. Културата не се оценява като уникален ресурс на русенската икономика, който може да носи принадлежна стойност.</p>
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
<ol style="list-style-type: none"> 1. Р. Дунав е евтин речен транспорт за експортно ориентирани стоки; 2. Наличие на база развитие на съпътстващи производства в аграрния сектор и потенциал за развитие на алтернативно земеделие; 3. Близост до голям външен пазар /Букурещ/, който след 2007 г. ще бъде фактор за развитието на русенската икономика; 4. Условия за изграждане на НИ-ТЕСН парк на територията на Русенския университет, въвеждане на иновации, нови технологии; 5. Условия за изграждане на нови индустриални зони, като се ползва потенциала на съществуващи, но свободни индустриални бази, мощности, терени. 6. Възможности за по-тясно обвързване на системата на средното и висшето образование с потребностите на местната икономика /непрекъснато обучение на заети и безработни, стажове и практики на учащи във фирми, реструктуриране на професионалното образование/; 7. Формиран капацитет и опит за създаване и проектиране на модели за устройство на територията и принадлежащите ѝ инфраструктури, който позволява бързо мултиплициране; 8. Наличие на опит и ресурс на русенския НПО-сектор за създаване на ефективни модели за сътрудничество с местните власти в селските общини за решаване на социално-икономическите и проблемите на културното им развитие 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Изцяло обвързаните с експорта производства и отрасли на русенската икономика са изложени на високи външни пазарни рискове; 2. Отсъствието на преработваща земеделската продукция промишленост ще продължи да задържа ниско равнището на изкупните цени, да “насърчава” посредническата търговия и да лишава областната икономика от допълнителен вътрешен продукт и работни места; 3. Загубата на традиционни за областната аграрна икономика дейности ще задълбочава дисбаланса на междоотрасловата структура; 4. Липса на достатъчно инвестиции за модернизация, реконструкция и доизграждане на водостопанската инфраструктура; 5. Дисбаланс на регионалния пазар на труда, дефицит на определени специалности и квалификации от една страна и “свърхпроизводство” на ненужни за местната икономика кадри; 6. Неприспособимост на регионалния пазар на труда към новите реалности и предизвикателства след 2007 г.; 7. Трайното изменение на климата /засушаване/, неконтролируемата сеч и редуцирането на противоерозионните мероприятия ще унищожат биологичното разнообразие. 8. Социално-икономическата и културна маргинализация на изостаналите селски райони ще разширява влиянието си на задържащ фактор за областната икономика и ще продължи да влошава демографската структура; 9. “Подмладяването” на сърдечно-съдовите заболявания в областта ще задълбочава негативната тенденция към увеличаване смъртността на хората в трудоспособна възраст;

SWOT анализът идентифицира силните и слабите страни, възможностите и заплахите за развитието на област Русе, определени на базата на направения социално-икономически анализ. Оценката се базира на 51 фактора, 16 от които се класифицират като силни страни, 18 като слабости, 8 - като благоприятни възможности, 9 - като заплахи.

Получените стойности дават възможност да се очертае конкурентния профил на област Русе, както и да се формулират стратегическите цели и приоритети за бъдещото социално-икономическо развитие на областта. Развитието на стратегията се базира на силните страни и възможностите, чрез които ще бъдат преодоляване слабостите при използване на благоприятните възможности и дадености на област Русе.

Б. СТРАТЕГИЧЕСКА ЧАСТ

Областната стратегия за развитие на област Русе определя дългосрочните цели, приоритетите, мерките, чрез които те ще бъдат постигнати, както и устройството на територията до 2015 г. Това я прави тясно свързана с плановите документи, които се разработват на всички нива на планиране.

Визията, целите и приоритетите на Областната стратегия за регионално развитие на Област Русе до 2015 г. са формулирани въз основа на подробен социално-икономически анализ, като се отчита и динамиката на процесите на интеграция на България към ЕС.

Те са в съответствие със стратегическите цели на Националната стратегия за регионално развитие, в която са отчетени предвижданията на Националния план за развитие и секторните политики.

ОСР на област Русе е разработена и в съответствие с основните постановки на Областния план за развитие за периода 2000 – 2006 г.

Основополагащите принципи при формулиране на Областната стратегия за регионално развитие са:

- ❖ съвместимост с кохезионната политика на ЕС, която се стреми да ограничи регионалните различия. В този смисъл основна цел на областната стратегия е от една страна намаляване на социално-икономическите и вътрешнообластни различия от типа “център-периферия”, онаследени от предишни периоди, а от друга - изравняване на стойностите на показателите за растежа на област Русе с водещите региони в страната;
- ❖ стремеж за успешно прилагане на инструментариума на структурната политика на ЕС.

Характерна особеност на периода 2005 – 2015 г. ще бъде вътрешното му структуриране на два етапа: финализиране на подготовката за членство в ЕС /2005-2006 г./ и членство в ЕС /2007-2015 г.

Качествените различия на задачите, които ще се изпълняват през тези два етапа, се отчитат от стратегическия документ, както и специфичния инструментариум, който ще се ползва от органите, прилагащи политиката за развитие на област Русе.

Друго важно обстоятелство, което има отношение към постигането на стратегическите цели и приоритети, са новите перспективи, които се разкриват чрез принадлежността на област Русе към:

- ❖ Северния централен планов район;
- ❖ бъдещия трансграничен европейски регион Русе-Гюргево;
- ❖ отварянето на нови възможности за междурегионално сътрудничество в границите на ЕС след 2007 г.

Ускорените темпове на децентрализация, обаче, поставят като изключително важно условие за периода формирането на институционален и обществен капацитет, способен да прилага европейската структурна политика, като привлича и усвоява успешно финансов ресурс за социално-икономическото развитие на областта, за изравняването ѝ с най-динамично развиващите се райони на България и сближаването ѝ със сходни по характеристики региони на ЕС .

През периода 2005 – 2015 г. се очаква рязко да се открият конкурентните предимства на област Русе. През други исторически епохи те са правили района проспериращ център на българския социален, икономически и културен живот.

Област Русе е била първата отворената врата, през която достиженията на европейската цивилизация са навлизали бързо в науката, икономиката и обществените практики на българите. Завръщането на България в европейското политическо пространство ще възстанови и привилегията на региона, свързана с геополитическото му разположение.

1. ВИЗИЯ ЗА РАЗВИТИЕТО НА ОБЛАСТ РУСЕ

Естествен е стремежът към такова бъдеще, в което природните ресурси, икономическия потенциал, културно-историческото наследство и човешкия капитал на област Русе да бъдат използвани по възможно най-ефективния и разумен начин за просперитета на жителите от региона и за страната.

Стремежът към по-висок стандарт на живот изисква на първо място удовлетворяване на потребностите от разкриване на нови работни места, непрекъснато повишаване качеството на социалните и здравните услуги, на образованието и културната среда, в която работи и живее населението на областта.

С енергично и ефективно управление, за изпълнението на горепосочените цели и приобщаването на всички научни, професионални, бизнес- и граждански структури, а чрез тях и на всички жители на **област Русе**, *тя ще се превърне в динамично развиващ се и проспериращ европейски регион по поречието на р. Дунав с ефективна икономика, хармонична жизнена среда и условия за пълноценна изява на личността.*

2. СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ

Главната стратегическа цел на периода до 2015 г. е постигането на устойчиво и балансирано развитие на област Русе.

Определянето ѝ се основава на анализа на социално-икономическото състояние и тенденциите на развитие в последните години. С постигането на тази цел се очаква област Русе да се превърне в привлекателно място за труд, бизнес, отдих и туризъм. В този смисъл, от особена важност е да бъде осигурен растеж, който ще позволи изостаналите райони в областта да преодолеят изолацията, като същевременно се ограничават социално-икономическите различия и на жителите се осигурява живот с повишено качество.

От друга страна, с присъединяването на България към ЕС през периода, ще бъдат създадени необходимите условия и възможности за сближаване на област Русе със сходни по характеристики европейски региони. Това ще се постигне чрез успешното прилагане на кохезионната политика на ЕС.

3. СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ

Главната стратегическата цел ще бъде постигната чрез изпълнение на следните **специфични цели**:

- ❖ **Ускорено развитие на стратегическите за областта икономически направления чрез внедряване на иновационни технологии и инвестиции в човешките ресурси;**
- ❖ **Намаляване на вътрешнообластните различия от типа “център-периферия”, основно чрез подобряване на инфраструктурата и икономическата среда в изостаналите райони;**
- ❖ **Пълноценно използване на потенциала за сътрудничество в рамките на плановия и трансграничния регион и за сътрудничество между регионите на ЕС.**

4. ПРИОРИТЕТИ И МЕРКИ

Приоритетите на Областната стратегия за развитие на област Русе за периода до 2015 г. са релевантни с приоритетите на Националната стратегия за регионално развитие, която от своя страна отчита предвижданията на Националния план за регионално развитие 2000-2006 г. и на Регионалния план за развитие на СЦПР.

Основни приоритети на Областната стратегия за развитие на област Русе са:

ПРИОРИТЕТ 1

ИНВЕСТИРАНЕ В ИНОВАЦИИ, НОВИ ТЕХНОЛОГИИ И РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В СЪОТВЕТСТВИЕ СЪС СТРАТЕГИЧЕСКИТЕ ПОТРЕБНОСТИ НА ОБЛАСТНАТА ИКОНОМИКА.

Мярка 1

ПОДОБРЯВАНЕ НА ИНФОРМАЦИОННОТО ОСИГУРЯВАНЕ НА БИЗНЕСА И ПРИВЛИЧАНЕ НА ИНВЕСТИЦИИ.

Общоевропейската стратегия за развитие на икономика, базирана на знанието, развитието на изследователската дейност, на иновациите и технологичното обновление, са ключът и към постигането на балансиран и устойчив растеж на областната икономика. Повишаването на регионалната конкурентноспособност на основата на знанието е един от основните приоритети и на Националната стратегия за регионално развитие.

В този смисъл област Русе ще използва традициите в областта на научната и приложната дейност и кадровия потенциал на русенските висши учебни заведения за фундаментални научни изследвания, за развойна, внедрителска и консултантска дейност.

Основна цел през периода 2007 – 2015 г. е този ресурс да бъде използван за конкретните нужди и стратегическите потребности на областната икономика, като финансирането на научно-приложните дейности ще се осигурява от приходи по договори, продажба на научноизследователски продукти, инвестиции по програми на ЕС, национално и местно целево финансиране.

Трябва да бъде преодоляна констатираната през предходния период тенденция на спад в привлечения финансов ресурс по линия на научно-изследователската дейност на Русенския университет, която се обяснява най-вече с отдалечаване на дейността от реалните потребности на икономиката

През периода ще бъде развито в необходимата степен информационното обслужване на бизнеса. Във всички селски общини на област Русе ще се създадат възможности за:

- ❖ обработка на документи в агробизнеса;
- ❖ “on line”- комуникации и консултации с Областната служба за съвети в земеделието и Областната дирекция “Земеделие и гори”;
- ❖ предоставяне на информация за стандартите в ЕС;
- ❖ изграждане на “Виртуален пазар /тържище/ през WEB за земеделска продукция” – маркетизиране на продуктите на земеделските производители от СЦПР.

За изпълнението на тези задачи се предвиждат следните дейности: изграждане на комуникационни връзки; внедряване на необходимия софтуер за документооборота и специализирани системи за управление на агробизнеса; изграждане на информационна система за връзка със службите за съвети в земеделието и дирекциите “Земеделие и гори”; създаване, допълване и предоставяне на база данни със специализирани документи и формуляри за стандартите на ЕС; внедряване на WEB базирана система за реализация и рекламиране на стоките на земеделските производители от СЦПР и Европейския пазар.

Мярка 2

ПОДКРЕПА НА РУСЕНСКИЯ БИЗНЕС ЧРЕЗ МОДЕРНИЗИРАНЕ НА БАЗОВАТА ИНФРАСТРУКТУРА – ИЗГРАЖДАНЕ НА ИНДУСТРИАЛНИ ЗОНИ И СЪЗДАВАНЕ НА НИ ТЕСН БИЗНЕС ИНКУБАТОР

В началото на периода 2005 – 2015 г. в областния център Русе започна структурирането и обособяването на Индустиална зона, където стартира изграждането на бизнес и довеждаща техническа инфраструктура.

Благоприятното геополитическо разположение на областния център гарантира успеха на Индустиалния парк като особено подходящ инструмент за привличане на бизнес инвестиции, от които местните органи на регионалната и устройствената политика ще се възползват пълноценно.

(Индустиалната зона вече е привлякла стратегическия френски инвеститор, “Монтюпе”, който стартира създаването на производство на алуминиеви части за автомобилостроенето.)

Необходимостта от изграждането на високотехнологичен бизнес инкубатор в областния център е идентифицирана в предходния период, както и наличието на подходящи условия за създаването му. Беше извършена и подготовка за създаване на високотехнологичен бизнес инкубатор (ВТБИ), която ще послужи като фундамент за изпълнение на предстоящата задача.

Основната цел ВТБИ е: да бъде стимулирано развитието на малките и средни предприятия (МСП) с технологична насоченост, като се осигури подходяща инфраструктура и услуги за желаещите да стартират нов бизнес и за развиващите се високотехнологични МСП. ВТБИ ще насърчи развитието на високо-технологичните малки и средни предприятия и тези, които разработват новаторски продукти, а чрез тях и развитието технологично-ориентирания сектор с подходяща инфраструктура и спомагателни услуги. Русенският университет /като най-старото техническо извънстолично висше училище/ има необходимия научен потенциал и подходяща материална база в границите на университетския кампус да осигури стартирането на тази важна за профила на областната икономика бизнес структура.

Мярка 3

ПОДГОТОВКА НА ЗЕМЕДЕЛСКИЯ БИЗНЕС И СОБСТВЕНИЦИТЕ НА ЗЕМЯ И МСП ЗА ВЪВЕЖДАНЕТО И ПРИЛАГАНЕТО НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СТАНДАРТИ

В първия етап 2005 – 2007 г. се предвижда ускорена и интензивна подготовка на бизнес операторите и фермерите за възприемането на европейските стандарти, които те ще прилагат след 2007. Темповете на подготовката следва да компенсират изоставането на тази важна дейност в предприсъединителния период.

От изпълнението на задачата зависи привеждането на земеделското производство в областта и преработката на продукцията към изискванията на Общата селскостопанска политика на ЕС в областта на земеделието, както преминаване на регионалната икономика към условията за реализация на пазарите на Общността.

За отбелязване е, че някои отрасли и сектори на русенската икономика ориентираха с бързи темпове продукцията си към пазарите на ЕС, което до голяма степен доказва известна готовност, на която разчита русенският бизнес.

По-сериозни затруднения изпълнението на мярката очевидно ще срещне в областта на земеделското производство и реализирането на продукцията му на пазарите на ЕС.

За преодоляване на тези затруднения през първия етап на стратегическия период 2005-2015 г. се предвижда прилагането на няколко областни програми за информиране на земеделските производители за механизмите и пазарните режими на Общата селскостопанска политика на ЕС; за постигнатите договорености по преговорната глава “Земеделие”; за подготовка на земеделските стопани за въвеждането на европейските стандарти за директни плащания и стимулиране на земеделското производство.

Мярка 4

СЪЗДАВАНЕ НА ИНФРАСТРУКТУРА ЗА ПОДКРЕПА НА ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВОТО В ИЗОСТАНАЛИТЕ РАЙОНИ НА ОБЛАСТТА

Една от съществените причини за изоставането на селските райони в област Русе е липсващата инфраструктура за подкрепа на предприемачеството - съпътстващи услуги, пазарни и структури за подкрепа на бизнеса в аграрния сектор, туризма и производството на стоки и услуги, квалификационни услуги за стартиране на бизнес, фондове, осигуряващи финансов ресурс за начинаещи предприемачи.

През стратегическия период ще бъдат развити услугите за насърчаване на предприемачеството, приоритетно в селските райони, където липсва такава поддържаща инфраструктура. За целта се предвижда изграждането на агробизнес инкубатори, които ще доставят необходимата пазарна информация, консултации, обучение, административни и други бизнес услуги на ангажираните в аграрния сектор, в производството и търговията със стоки и услуги.

Мярка 5

РАЗВИТИЕ НА АЛТЕРНАТИВНО И БИОЛОГИЧНО ЗЕМЕДЕЛИЕ В ОБЛАСТ РУСЕ

Мярката е приложима в селските райони на област Русе.

През плановия период дейностите в областта на аграрния сектор целят постигането на устойчивост чрез икономическа жизнеспособност, екологична стабилност, социална справедливост и формиране на култура у земеделските производители, основана на научен подход.

Доказаните предимства на област Русе за развитие на алтернативно и биологично земеделие определят като приоритетна задача осигуряването на необходимите условия за стартирането на тези аграрни производства, които ще осигуряват достъп на русенската селскостопанска продукция до пазарите на Общността.

Затова през първия етап 2005 – 2007 г. са предвидени дейности като провеждане на информационни кампании за популяризиране на ефективността и перспективите за развитие алтернативното и биологичното земеделие. Особена роля за насърчаване развитието на модерните технологии в земеделието ще имат агробизнес инкубаторите, които ще бъдат изградени в област Русе, както и съществуващата образователно-квалификационна структура, подготвяща кадрите за земеделието в областта. Осъвременяването на учебното съдържание в образователно-квалификационните програми и осигуряването на съпътстващи услуги за агробизнеса е стратегически национален приоритет, който рамкира и прилагането на регионалната политика в областта на биологичното земеделие.

През периода 2005 – 2015 г. ще бъде насърчавано развитието на биологичното земеделие в област Русе чрез поетапно въвеждане на експериментални практики за отглеждане на биологично чисти продукти върху обособени масиви или парцели, заети със зърнени култури, овощки и зеленчуци; ще бъдат създадени ферми за компостиране на органични отпадъци с червен калифорнийски червей и за превръщането им в ценни биоторове с многостранно приложение.

Мярка 6

ПРИЛАГАНЕ НА ЕВРОПЕЙСКАТА СИСТЕМА ЗА НЕПРЕКЪСНАТО ОБУЧЕНИЕ И АДАПТИРАНЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ КЪМ НАСТОЯЩИТЕ И БЪДЕЩИТЕ ПОТРЕБНОСТИ НА ОБЛАСТНАТА ИКОНОМИКА

Мярката е хоризонтална, приложима за всички райони на област Русе.

Приоритетна задача, произтичаща от социално-икономическия анализ на предходния период и от предстоящото присъединяване на България към ЕС, е потребността от инвестиране в развитието на човешките ресурси. Формирането на работна сила, адекватна на стратегическите потребности на регионалната икономика, с качества, които биха осигурили и конвертируемостта ѝ на европейския трудов пазар, е основен фактор за повишаване на конкурентноспособността ѝ.

Снижаването на общите равнища на безработица в областта и особено в селските райони, ще се постигне основно чрез:

- ❖ подобряване на икономическата среда;

- ❖ повишаване на качествените характеристики на работната сила.

Особено важно през периода е да се обърне внимание на рисковите групи на пазара на труда /продължително безработни, младежи, жени/, както и на безработицата в селските райони. Спрямо тях следва да се прилагат специализирани програми и мерки, които предлагат стратегически, а не палиативни решения – включване на образователни модули за осигуряване на подходящи равнища за базисна квалификация на хората без образование; квалификация, свързана със стратегически за местната икономика потребности; развитие на нови по съдържание и форми обучения, които се базират на европейския принцип на обучение през целия живот.

В селските райони на област Русе ще бъде прилагана образователно-квалификационна политика, свързана с развитието на умения на свободната и заетата в аграрния сектор работна сила в областта на алтернативното и биологичното земеделие, на съвременните селскостопански технологии; на агропредприемачеството.

През периода е особено важно да се стимулира професионалната квалификация на заетите в русенската икономика чрез подкрепа на предприемачите, които се стремят да поддържат и развиват уменията на фирмения персонал и мениджмънта.

Особен акцент в политиката за развитие на човешките ресурси през периода 2005 – 2015 г. ще бъде сложен върху развитието на предприемачески умения у младите хора и жените. Това са приоритети, формулирани и в Националния план за действия по заетостта, което гарантира и финансова осигуреност на обучението.

За изпълнението на тази мярка през периода ще съдейства успешното финализиране на реформата в средното професионално образование, както и осъвременяването на инфраструктурата на образователно-квалификационните услуги. Област Русе разполага с добър ресурс /инфраструктура и кадрови потенциал/, който чрез подходящи по размер инвестиции е в състояние да изпълнява своите функции.

Особено внимание ще бъде обърнато на насърчаване развитието на частния сектор на русенското образование, на разнообразяването и осъвременяването на образователните и обучителните форми /вечерно, дистанционно и др./, както и на оптимизирането на образователно-квалификационната мрежа, с цел да бъде осигурен обхватът и на населението от селските райони, където е особено ниско качеството на свободната и заетата работна сила. Важна задача през периода е и изграждането на нови структури, които ще предлагат квалификационни, бизнес и административни услуги за насърчаване на предприемачеството в селските райони.

ПРИОРИТЕТ 2

ПЪЛНОЦЕННО ИЗПОЛЗВАНЕ НА КОНКУРЕНТНИТЕ ПРЕДИМСТВА НА ОБЛАСТ РУСЕ ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА РАЙОНИТЕ

Мярка 1

НАСЪРЧАВАНЕ НА СЪТРУДНИЧЕСТВОТО МЕЖДУ ФИРМИТЕ ОТ ПРИОРИТЕТНИТЕ ЗА РУСЕНСКАТА ИКОНОМИКА СЕКТОРИ И ОСИГУРЯВАНЕ НА ПОДКРЕПА ЗА ИЗГРАЖДАНЕТО НА КЛЪСТЪРИ

Мярката е приложима за водещи сектори на русенската икономика. Тя съответства на европейските концепции, инструменти и процедури за насърчаване на конкурентноспособността и е особено актуална за експортно ориентирани към ЕС отрасли на русенската икономика, като например конфекционната промишленост, ИКТ-фирми.

В предходния период в Русе стартира първата инициатива за създаване на местна клъстърна асоциация на шивашките производители, от която се очаква през 2007 г. да осигури между 8 - 10 000 работни места. Съществуват благоприятни условия /университет с подходящ профил/ и за изграждане на клъстърни структури в областта на информационните и комуникационните технологии. Те ще привличат инвеститори, ще доставят обучение на русенските ИКТ фирми, ще обединяват производствените мощности и усилията на малките компании в привличане на по-големи поръчки. Прилагането на мярката в ИКТ-сектора ще бъде улеснено от изграждането на високо технологичен бизнес инкубатор в областния център.

Ролята на местните и регионалните власти е да насърчава и приоритетно да подпомага фирми с устойчивост на икономическите показатели, които чрез клъстерните обединения се стремят към повишаване качеството на продукцията; внедряване на иновационни технологии; системи за управление и високи технологии; увеличаване на експортните възможности; превенция срещу безработицата в сектора и покриване на стандартите за качество на ЕС.

Особено важно в предприсъединителния етап на периода е да бъде подпомагано браншовото обединяване на селскостопанските производители. Предвидени са дейности, ускоряващи процеса за създаване на организации на селскостопанските производители от различни браншове в област Русе и регистрирането им, според изискванията на българското законодателство. Насърчаването на браншовите сдружения на русенските фермери се основава на планирани информационни кампании в периода 2005 – 2006 г., които целят да формират мотивация чрез убеждението, че само чрез такива обединения могат успешно да бъдат използвани европейските стимули за развитие на аграрния сектор.

Мярка 2

ОСИГУРЯВАНЕ НА УСЛОВИЯ ЗА ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА ТРАДИЦИОННИ ЗА РУСЕНСКОТО ЗЕМЕДЕЛИЕ ПОДОТРАСЛИ И ДЕЙНОСТИ

През периода 2005– 2015 г. се очаква възстановяването на традиционни за русенското земеделие подотрасли и дейности, които са били конкурентни предимства за област Русе в предишни времена.

В областта на лозарството до 2006 г. ще бъде извършена пълна инвентаризация и регистрация на площите, заети с лозя на територията на областта и съставяне на карта за тяхното състояние – стопанисване, изоставени, възстановими, подлежащи на бракуване.

В периода 2005 – 2008 г. се предвижда:

- ❖ да бъде увеличен обемът на произвежданото винено и десертно грозде до 10-12 хил. тона чрез възстановяване на изоставените лозови насаждения и създаване на нови от квотата на бракувани и изкоренени масиви;
- ❖ структуриране на производителите със стопанска цел и на междубраншови организации, които ще осигуряват отглеждането на насаждения на високотехнологично ниво, спазване на сортовия състав и реализация на продукцията при изгодни икономически условия;
- ❖ разработване на стратегия за съчетаване на лозарството със селския туризъм чрез изпълнението на проекти по създаване на винарни, предлагащи традиционна продукция със защитени географски наименования от региона.
- ❖ доразвиване на конкурентното предимство на област Русе в областта на производството на базов и сертифициран лозово посадъчен материал за десертни и винени сортове чрез стимулиране на утвърдилите се производители в областта.

През периода ще бъде насърчавано и възстановяването на традициите в овощарството при отглеждането на ябълки, праскови, кайсии, сливи, череши и вишни, като се създадат нови и рекултивирани трайни насаждения върху 1000 ха чрез инвестиционните програми на ДФ “Земеделие” в предприсъединителния период и чрез дейности за популяризиране на ползите от експортно ориентирана продукция за страните от ЕС, за която ще се получава експортна субсидия.

За изпълнението на тази мярка през периода 2005 – 2007 г. се предвижда и иницирането на административни и финансови мерки за причисляване към ДПФ и ОПФ на старите масиви с овощни насаждения, възстановени на собственици, които трайно не ги обработват и не използват земеделските земи, върху които са създадени масивите.

През периода 2005 – 2010 г. ще се отдават на граждани и земеделски производители, желаещи да създават трайни насаждения целево по дългосрочен наем и извършване на замени с предимство на парцели от ДПФ и ОПФ.

В периода 2005 – 2010 г. ще бъде насърчавано създаването на нови градини за черупкови плодове – орехи, бадеми, лешници по изисквания и параметри, поставени от Европейския съюз с оглед усвояването на договорените субсидии – 120,75 евро на ха годишно.

През целия период ще бъдат осъществявани дейности, свързани със

стимулиране на модернизацията и внедряването на ноу-хау в овощарството чрез: създаване на сортово балансиран и пазарно ориентирани градини, зреещи продължителен период; производство и използване на посадъчен материал произведен чрез теканни култури “инвитро”; прилагане на нови методи на засаждане чрез окулант; създаване на интензивни градини по нови схеми на гъсто засаждане и нов сортов състав.

Като се има предвид, че овощарството е трудоемък отрасъл, той е особено подходящ за разкриване на работни места, поради което са предвидени дейности за обучение и структуриране на специализирани звена от незаети в трудоспособна възраст за извършване на различни агротехнически мероприятия.

В областта на зеленчукопроизводството се предвиждат редица дейности, които целят да реабилитират позициите на област Русе в подотрасъла. До 2010 г. трябва да бъде постигнат баланс между търсенето и предлагането на пресни плодове и зеленчуци чрез развитие на борсовата и тържищна търговия и насърчаване на специализацията и производството на качествени продукти. Структурираните и регистрирани през периода организации на зеленчукопроизводителите, според действащото законодателство в Р България, ще планират производството на отделните култури, за да осигуряват нужната пазарна партидност. През периода ще бъдат стимулирани /при провеждан строг контрол върху дейностите/ зеленчукопроизводителите по изпълнението на мерките от постигнатите договорености с ЕС за пазарна конкурентноспособност и съответствие на качеството, посредством: използване на висококачествен сертифициран посевен материал, включително от внос; стимулиране създаването на собствени водоизточници за напояване; прилагане на съвременна техника и материали за сортиране, опаковка и етикетировка. Ще бъдат предоставяни с предимство свободни парцели в стопанските дворове и земеделски земи / държавна и общинска собственост/ на инвеститори в областта на оранжерийното производство.

Мярка 3

ЕФЕКТИВНО ИЗПОЛЗВАНЕ НА ПОЧВЕНИТЕ И ВОДНИ РЕСУРСИ НА ОБЛАСТТА

А. Използване на почвените ресурси

Област Русе притежава едни от най-плодородните почви в страната. Цел на политиката за устойчиво развитие на системите за земеделско производство през периода 2005-2015 г. е да стимулира интерес към почвеното плодородие / т.нар. “здравословни почви”/, тъй като съвременното земеделие отчита изключителното значение на качеството на почвите.

Въпреки увеличената производителност и продуктивност от единица площ в предходния период, са отчетени сериозни проблеми, свързани с интензификацията на земеделието. Практикуването само на традиционна обработка на почвата, съчетана с неправилно сеитбообръщение и подбор на културите, отключи процеси на влошаване на качеството на почвите: уплътняване на орния и подорния слоеве, интензификация на ерозионните процеси, транспорт на седименти, които се утаяват в резервоари, водоеми и езера и последващо замърсяване на подпочвените и подземните води. Тези процеси водят до намален хранителен статус, влошена водозадържаща способност, уплътняване на коренообитаемия почвен слой, податливост на водна и ветрова ерозия, на болести и неприятели.

За да бъдат преодолени проблемите, влошаващи качеството на почвата, през периода ще бъдат извършени дейности, повишаващи културата на земеделските производители: обучение и информиране за необходимостта от прилагане на научнообосновани технологии за обработка на почвата и отглеждане на културите, провеждане на системни наблюдения и анализи и периодично продълбочаване без обръщане на орния слой. За изпълнението на тези дейности ще бъде ползван потенциалът на средните специални училища, Земеделския колеж и РУ “Анг.Кънчев”.

Б. Използване на водните ресурси за нуждите на земеделското производство.

Доказан факт е, че една система за земеделско производство може да се замени с друга, ако се включи факторът вода. Област Русе е една от малкото в България, които могат да развият ефективно поливно земеделие. През последните 15 години, обаче, системите за земеделско производство са се ориентирали главно към зърнопроизводството, което не изисква изкуствено напояване. Основна причина за това е спирането, последвано от разрушаване и разграбване на съществуващите напоятелни системи. Продължителният период, в който те не се ползваха, предизвика

моралното и физическото им остаряване. Част от тях не могат да бъдат възстановени.

Днес необходимата промяна на вида на производство не е възможна, ако не се възстанови поливното земеделие в областта. Това налага извършването на следните дейности: проучване и анализ, които ще позволят да се прецени дали възстановяването на съществуващите или изграждането на принципно нови напоителни системи е целесъобразно; структуриране на сдруженията на водопотребителите; създаване на ефективен мениджмънт, основан на прозрачност, ефективност, стандартизиране на процедурите за самоорганизиране на водоползвателите и администриране на дейността. През предприсъединителния период е особено важно да се направи диагностичен анализ на ресурсите и ограничителните условия, да се планира мениджмънта чрез изготвяне на стратегически план за развитие на поливните райони в област Русе и да се стартират конкретните дейности в условията на непрекъснат контрол. За извършването на тази подготовка ще се използва научния потенциал на РУ "Анг.Кънчев".

Мярка 4

ПЪЛНОЦЕННО ИЗПОЛЗВАНЕ НА КУЛТУРАТА КАТО УНИКАЛЕН РЕСУРС НА РУСЕНСКАТА ИКОНОМИКА.

Предвижданията са периодът 2005-2015 г. да бъде време, в което едно от най-специфичните конкурентни предимства на област Русе ще се прояви като ресурс, носещ добавена стойност за областната икономика. Основания за това дава анализът на предходния период, в който се съдържат доказателства за преодоляването на ограниченията на прехода и за отварянето на русенската култура към европейските стойности и нови пространствени измерения.

Приоритетните направления за развитие на русенската култура в този смисъл включват: създаване на подходяща среда за развитие на културното многообразие и улесняване на достъпа до културните ценности; активен маркетинг на русенския културен продукт; развитие на капацитета на работещите в сектора.

През периода е важно да се подобри инфраструктурата на културните институти, както и да се формира подходяща културна среда чрез: повишаване на ролята на местните кадри от държавните, регионалните и общинските културни институти и от НПО-сектора в прилагането на областната политиката за развитие на културата; развитие на държавните, регионалните и общинските културни институти като съвременни образователни и общокултурни центрове; оптимизиране и разширяване на системата за предлагане и широк достъп до културния продукт / политика на "отворени врати"/; прилагане на програма за стимулиране на културното предприемачество и свободната гражданска инициатива; повишаване авторитета на Русе като международен културен център; развитие на сътрудничеството в рамките на Еврорегион Русе – Гюргево и на Работната общност "Дунавски страни", чрез партньорските мрежи за сътрудничество и коопериране на международно ниво и по линия на побратимените общини в областта;

Прилагането на мярката предвижда поредица от дейности, които ще представят русенския културен продукт като туристически ресурс: разработване на съвместни програми с местни туроператорски фирми, включване на паметници на културата и традиционни събития от културния календар с международно и национално значение в туристически пакети; изграждане на съвременна информационна база данни за културния ресурс на областта и интегрирането ѝ в системата за национална реклама; създаване на медийна стратегия за разпространение на дейностите в сектора и привличане на нови групи потребители на културния продукт; обвързване на културни събития със значими събития от живота в областта и от други сектори: спортни, туристически и индустриални изложения.

Трансформирането на русенския културен продукт в туристически потенциал е хармонично с националната политика и е стратегическото направление, от което се очаква принадлежна стойност за областната икономика.

Мярка 5

ЕФЕКТИВНО ОПОЛЗОТВОРЯВАНЕ НА РЕКА ДУНАВ КАТО РЕСУРС ЗА РАЗВИТИЕ НА КРУИЗЕН ТУРИЗЪМ, ВОДНИ СПОРТОВЕ РИБОВЪДСТВО И РИБОЛОВ

Разположението на област Русе по поречието на р. Дунав е нейно основно конкурентно предимство, което през периода 2005 – 2015 г. следва да осигури условия за бърз икономически растеж. Особено чувствително това ще се усети след присъединяването на България към ЕС.

Развитието на промишленото рибовъдство в област Русе ще запълни сравнително незаета производствена и пазарна ниша, която открива и възможности за независимост и ефективност на икономиката. Въпреки че областта е имала традиции в този вид дейност, в настоящия момент русенските потребители на риба разчитат основно на улова от река Дунав и транспортирането на прясна риба от водоеми, намиращи се във вътрешността на страната. Основните видове риба които се консумират в област Русе са шаран, сом, толстолоб, мряна и др. Ежегодно нараства необходимостта от консумация на прясна риба. През периода следва да се прилагат насърчителни дейности за създаване на специализирани рибни стопанства, както за зарибнителен материал, така и за производство на есетрови и други видове риба.

Мярката за стимулиране на ефективно рибовъдство е основана и на природните дадености, които област Русе притежава по отношение на поречието на реките Янтра, Лом, наличието на мощности, които могат да се преоборудват, за да се насочат към този вид производство.

Дейностите през периода включват: защита и развитие на водните ресурси, развитие на пазари за риба и рибни продукти, насърчаване на изграждането на консервиращи и преработвателни мощности. Те ще се развиват в съответствие с Общата селскостопанска политика на ЕС, която цели устойчиво развитие и стабилизиране на пазара. През периода 2005 – 2015 г. като водеща цел пред риболова, хармонична с политиката на ЕС за сектора, се очертава преодоляването на дисбаланса между рибни ресурси и риболовен капацитет.

Река Дунав е и незаменим ресурс за развитието на круизен и воден туризъм, развитие на водни спортове. Умелото използване на този ресурс за стопански дейности, също се очаква донесе принадена стойност за русенската икономика. Това е особено валидно за круизния туризъм, който още в предходния период възстанови традиционни релации и обеми на туристопотока /с около 55 000 туристи ежегодно или с около 20% нараства туристопотокът по линия на круизния туризъм/. Но за да се увеличат ползите от неговото развитие през периода, е нужно да се изпълнят дейности, включващи: изграждане на туристическа инфраструктура в Крайбрежната зона на Русе, която да осигурява пакет от услуги /информационни, търговски, атракционни/; разработване на туристически маршрути, които включват културно-историческите и природни забележителности на областта.

ПРИОРИТЕТ 3

ПОВИШАВАНЕ КАЧЕСТВОТО НА ЖИВОТ НА НАСЕЛЕНИЕТО ПРИ ИЗРАВНЯВАНЕ НА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИТЕ СТАНДАРТИ МЕЖДУ ОБЛАСТНИЯ ЦЕНТЪР И ИЗОСТАНАЛИТЕ РАЙОНИ НА ОБЛАСТ РУСЕ

Мярка 1

МОДЕРНИЗИРАНЕ НА БАЗОВАТА ИНФРАСТРУКТУРА В ОБЛАСТТА И ПОДОБРЯВАНЕ НА ЖИЗНЕНАТА И ОКОЛНАТА СРЕДА

Комплексът от действия по тази мярка за периода 2005-2015 г. цели да постигне стратегическия областен приоритет - кохезия на изостаналите селските райони, както и покриването на условия и критерии, произтичащи от членството на България в ЕС в областта на опазването на околната среда. Екологосъобразността през следващия период ще бъде приоритетен критерий при оценката и избора на устройствените решения, поради което устройствените мерки за опазване на околната среда по съдържание ще бъдат съобразени с нормите по отношение: атмосферния въздух; водните ресурси; срещу вредното въздействие на шума; опазване на ценните природни дадености /вкл. опазване на ландшафта и цялостността на природната

среда/; охраната на защитените територии. Мерките по опазване на околната среда ще бъдат осъществявани предхождащо или успоредно с устройствените мерки.

В този смисъл е особено важно изграждането на транспортната, пътната и техническата инфраструктура в населените места на селските райони и като резултат - подобряването на екологичното им състояние. Дейностите, свързани с това, са особено важни за постигането на критериите и условията за членството на България в ЕС.

През периода стратегическа цел в областта на развитието на водостопанската инфраструктура и модернизацията на водостопанската система за осигуряване на достатъчно количество качествена вода за населението и икономиката, повишаване качеството на услугите за водоснабдяване и канализация и възстановяване на напоителната система. Предвидени са дейности, свързани с: реконструкция на съществуващите и изграждане на нови канализационни системи; изграждане на пречиствателни съоръжения в градовете Русе, Бяла, Сливо поле и Борово; рехабилитация и модернизация на напоителната система. За постигане на тази цел в населените места с отклонения в качеството на питейната вода, то ще бъде оптимизирано, като се намали съдържанието на нитрати, манган и желязо с изграждане на обезманганителна станция в с. Красен и намаляване на съдържанието на нитрати в с. Голямо Враново, с. Бръшлен и ЕС – Средна кула. Ще бъде извършена подмяна, реконструкция и разширение на съществуващата водопроводна и водоснабдителна мрежа в населените места.

Ще се реконструират съществуващите и ще се изградят нови канализационни системи и пречиствателни съоръжения в градовете Русе, Бяла, Сливо поле и Борово. По отношение на гр. Русе ще бъдат осъществени дейностите: доизграждане на главния крайдунавски колектор и осигуряване дълбоководно заустване на отпадните води като първоетапна задача. Канализационни системи ще бъдат изградени и в общините Борово, Ветово, Две могили, Иваново, Сливо поле и Ценово. Съществуващите канализационни системи в общините Русе и Бяла ще бъдат реконструирани и доизградени. Ефикасността на бъдещите градски пречиствателни станции ще зависи в голяма степен от качествата на постъпващите в градската канализация промишлени отпадни води, поради което с контролни и инвестиционни действия ще се осигури пречистването им със собствени пречиствателни станции на основните стопански субекти-замърсители на реките Дунав и Лом и Янтра.

По отношение на твърдите битови отпадъци ще бъде въведена интегрирана система за управление, която включва: въвеждане в експлоатация на регионални депа за битови, строителни и опасни отпадъци; закриване на стари и нерегламентирани сметища; извличане и оползотворяване на сметищен газ; преработка и рециклиране на отпадъците; въвеждане на разделно събиране на отпадъците.

Мярка 2

ПОДОБРЯВАНЕ НА КАЧЕСТВОТО НА КОМУНИКАЦИОННО-ИНФОРМАЦИОННИТЕ УСЛУГИ НА НАСЕЛЕНИЕТО ОТ ОБЛАСТТА

Изпълнението на мярката ще се постигне през периода 2005 – 2015 г. чрез редица дейности, които освен към конкретните резултати на приоритета, са насочени и към постигане на стратегическата цел “намаляване на вътрешнообластните различия от типа “център-периферия”.

През периода ще бъде изградена инфраструктура, осигуряваща високо качество на услугите, предлагани от GSM-операторите, РУ “Далекосъобщения”. Русе и ТП “Български пощи” и свободен достъп на всички населени места до този тип услуги. Традиционните пощенски услуги ще бъдат развивани и разнообразявани с: директна пощенска реклама; доставка на адресирани и безадресни пратки по начин и във време, определено от подателя; приемане на пратки “на място”; доставка на пратки в специална опаковка. Ще се извършат подобрения на пощенските финансови услуги, ще бъде запазена дейността на съществуващите пощенски станции и клонове. С комплекс от планирани дейности ще се повиши сигурността на пощенските услуги. През периода ще бъде изградена комуникационна инфраструктура на Информационната система, с цел осигуряване на условия за въвеждане на нови и съвременни технологии в пощенските услуги, приложните системи ще се развиват по посока внедряването на нови услуги, основани на новите технологии – електронен обмен и обработка на потоците информация, Интернет и пр.

Чрез внедряване на приложни системи ще се извършва подготовката за изплащане на пенсии, услуги по абонамента и пр. До 2010 г. ще приключи

модернизацията на съществуващите АТС и подмяната на аналоговите АТС с цифрови АТС, ще се разширява обхвата на телефонизацията и до края на периода ще бъде доизградена оптичната мрежа в общините на областта. Всички населени места от област Русе ще бъдат покрити от радио- и телевизионен сигнал.

Мярка 3

ПОДОБРЯВАНЕ КАЧЕСТВОТО НА ОБРАЗОВАНИЕТО ЧРЕЗ ПОВИШАВАНЕ КВАЛИФИКАЦИЯТА НА ПРЕПОДАВАТЕЛСКИ КАДРИ И ОСЪВРЕМЕНЯВАНЕТО НА МАТЕРИАЛНО-ТЕХНИЧЕСКАТА БАЗА ЧРЕЗ ПУБЛИЧНО-ЧАСТНО ПАРТНЬОРСТВО.

В началото на периода /2005-2007 г./ ще бъдат извършени редица неотложни дейности, свързани с подобряването и осъвременяването на материално-техническата база на русенското образование: построяване на нова учебна сграда за Професионалната гимназия по туризъм; решаване на проблема с отоплението и санирането на училищата; осигуряване на спортна база във всички русенски училища; модернизиране на санитарните възли; съвременно оборудване и компютризация на кабинетите; осигуряване на храненето; изграждане на инфраструктура, съобразена с децата и младежите със специални нужди.

През този първи етап ще се планира процесът, който ще осигури непрекъснатата квалификация на педагогическите кадри в системата на началното и средното образование. С приключването на структурната реформа в средното професионално образование ще бъде осигурена необходимата връзка с реалните и стратегическите потребности от специалисти на русенската икономика.

Особен акцент поставя областната стратегия върху създаването на необходимата взаимовръзка между висшите училища, управлението на регионалното развитие и русенската икономика. Системата на висшите училища в област Русе ще обърне учебната, научно-изследователската и приложната си дейност към конкретните нужди на стопанския сектор, което от една страна ще повиши качеството на обучението, ще осигури бърза трудова реализация на подготвяните кадри, а от друга ще подпомогне фирмения мениджмънт, ще повиши конкурентноспособността на русенските фирми и капацитета на административното управление на област Русе. Предвидени са редица дейности, които ще се възлагат от регионалните и местни власти /изследвания, разработки, квалификационни обучения на административния капацитет/, от които се очаква повишаване на ефективността на прилаганите политики в областта на регионалното развитие.

През периода ще нараства ролята и значението на русенските образователни институции за повишаване на качеството човешките ресурси – безработни и заети – чрез планираните дейности по обучение.

Ще продължи да бъде ползван и междууниверситетския център БРИЕ като ресурс за развитие на икономическия и културен просперитет на трансграничния Еврогерцион Русе-Гюргево.

Очакванията след 2007 г. са русенското образование равноправно да се интегрира в образователната политика на ЕС, да има изграден капацитет за усвояване на възможностите, които предлагат програмите на Общността в областта на образованието и обучението.

Мярка 4

ГЕНЕРИРАНЕ НА НОВА ЗАЕТОСТ И ОСИГУРЯВАНЕ НА ЗДРАВΟΣЛОВНИ УСЛОВИЯ НА ТРУД

Изпълнението на тази мярка е свързано с повишаването на растежа на русенската икономика, промяната в нейните качествени характеристики след 2007 г., с подобряването на икономическата среда, особено в изостаналите селски райони, както и с въвеждането и прилагането на европейските стандарти за здравословни условия на труд.

Очакванията са през периода 2005 – 2015 г. на областния пазар на труда качествено да се промени структурата на търсенето на работна сила, в съответствие с извършващите се промени в русенската икономика – досегашната тенденция на преобладаващо търсене на неквалифициран труд ще престане да определя потребностите. Новата заетост, която ще генерира икономиката, основана на знанието, ще изисква специфични познания и умения, свързани с високо технологични

производства във всички сектори. Членството на България в ЕС ще наложи нови стандарти за качество на работната сила.

Затова стратегическа цел пред политиката по заетостта през периода 2005 – 2015 г. е повишаване на икономическата активност и трудовия потенциал на населението в Област Русе, което ще балансира неблагоприятните демографски тенденции, ще осигури устойчив икономически растеж и по-добри условия на работа и живот. Постигането на целта преминава през два етапа, които се характеризират с различно съдържание на политическите мерки:

- ❖ Изпълнение на ангажиментите, поети в хода на преговорния процес за присъединяване към ЕС – 2005-2007. През този период областният пазар на труда изцяло ще се приравни към средните показатели за страната. В предприєдинителния период се предвижда изпълнението на различни дейности, целящи да повишат качествените характеристики на свободната и заетата работна сила в област Русе, нейната конкурентноспособност и конвертируемост, като я подготвят за трудовия пазар на Общността.
- ❖ Изпълнение на целите на Европейската стратегия по заетостта. За етапа след 2007 г. ще бъдат характерни интегриращите и кохезионните мерки, програми и дейности, което ще осигури в края на периода нарастване на икономическата активност на населението с най-малко 5 пункта, намаляване на равнището на безработицата трайно на ниво под 10% и осигуряване на участие на най-малко 25% от продължително безработните лица в активни мерки и програми.

Мярка 5

ПОВИШАВАНЕ НА ОБХВАТА НА НАСЕЛЕНИЕТО И КАЧЕСТВОТО НА МЕДИЦИНСКОТО ОБСЛУЖВАНЕ В МАЛКИТЕ НАСЕЛЕНИ МЕСТА

Стратегическа цел пред здравеопазването на област Русе през периода е подобряване здравето на населението в област Русе чрез повишаване качеството и достъпа до здравните услуги, което ще доведе до подобряване качеството на живот и до удължаване продължителността на живота. Целта ще бъде постигната чрез различни дейности по основните приоритетни направления: развитие на инфраструктурата, институциите и човешкия капацитет в здравеопазването в област Русе с цел качествено извършване на здравните услуги; повишаване качеството на живот на пациентите с остри и хронични заболявания, чрез извършване на профилактика, диагностициране и лечение на основните и свързани с тях заболявания; усъвършенстване на съществуващите програми за грижи и лечение и включване на нови, съответстващи на потребностите.

И при прилагането на тази мярка дейностите приоритетно ще бъдат насочени към преодоляване на ограниченията в предоставяне на медицински услуги на населението от изостаналите селски райони и малките населени места.

ПРИОРИТЕТ 4

ИНТЕНЗИВНО СЪТРУДНИЧЕСТВО В РАМКИТЕ НА СЦПР И НА РЕГИОНИТЕ НА ЕС ЗА РЕШАВАНЕ НА ОБЩИ СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ ПРОБЛЕМИ

Мярка 1

ИНИЦИИРАНЕ НА ПРОЕКТИ С НАДОБЛАСТНО ЗНАЧЕНИЕ

През периода, за разлика от предходния, голямо значение ще има степента на сътрудничество, което областите от СЦПР могат да осъществят в полза на просперитета на областните икономики. Създаването на достатъчен капацитет от добре подготвени кадри, както и познаването на проблемите на плановия район като цяло, ще позволят да бъдат инициирани проекти с надобластно значение, способни да привлекат ресурс за решаване на социално-икономическите си проблеми. Особено значение в това отношение има изграждането на капацитет на ниво планов район, което стартира в началото на периода. Създаването на стратегическите и плановите документи на областите и общините в СЦПР в началото на периода ще създаде необходимите условия и предпоставки за инициране на проекти с надобластно значение.

Мярка 2

ПЪЛНОЦЕННО ИЗПОЛЗВАНЕ НА ВЪЗМОЖНОСТИТЕ НА ФАР-ТГС ДО 2007 Г. И НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ ПРОГРАМИ ЗА РЕГИОНАЛНО СЪТРУДНИЧЕСТВО СЛЕД 2007 Г. ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА ИЗОЛАЦИЯТА НА ПОГРАНИЧНИТЕ РАЙОНИ.

За област Русе е от важно значение използването на предимствата, които дава пограничното ѝ географско разположение. Очевидно е, че тази позиция, която бе причина за изоставането на областта при предходния режим, се превръща в предимство, от което регионалните и местни власти на бъдещия трансграничен европейски регион Русе-Гюргево следва да се възползват. Благоприятно обстоятелство е натрупаният опит и създадените работни контакти на властите и НПО в предходния период 2000 – 2004 г., които усвояваха средства по Програма ФАР-ТГС за развитие на трансграничния регион. Акцент в дейностите през предприсъединителния период ще бъде укрепването и развитието на институционалния и капацитета на гражданския сектор, чрез които ще се привличат средства за преодоляване на изолацията на трансграничния регион и намирането на нови възможности за регионално развитие чрез програмите на ЕС за сътрудничество между регионите след 2007 г. В това отношение е особено важно да бъде създаден капацитет малките общини на област Русе, които до момента не са успели да създадат необходимите партньорства, да формират експертен потенциал, да развият потенциала на НПО-сектора си.

ПРИОРИТЕТ 5

ПОВИШАВАНЕ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНИЯ КАПАЦИТЕТ, ПРИОБЩАВАНЕ НА БИЗНЕСА И ГРАЖДАНСКИЯ СЕКТОР КЪМ УПРАВЛЕНИЕТО НА РЕГИОНАЛНОТО И МЕСТНОТО РАЗВИТИЕ

Мярка 1

НЕПРЕКЪСНАТО ПОВИШАВАНЕ НА ИНФОРМИРАНОСТТА, ОБРАЗОВАТЕЛНОТО РАВНИЩЕ И КВАЛИФИКАЦИЯТА НА КАДРИТЕ В ОБЩИНСКИТЕ И ОБЛАСТНАТА АДМИНИСТРАЦИЯ.

В съответствие със стратегическия подход на националната политика за повишаване на административния капацитет, през периода 2005-2015 г. ще бъдат планирани дейности, които осигуряват непрекъснатото повишаване на образователно-квалификационното равнище на работещите в общинските и областната администрация. Особени грижи в това отношение ще бъдат положени за формиране и развитие на експертния потенциал на малките общини.

Съобразно повишаване на ролята на администрациите в процеса на децентрализация и присъединяването на страната към ЕС, ще бъдат приложени разнообразни форми за обучението на кадрите, като ще бъде ползван ресурсът на специализирани европейски, национални и областни обучаващи структури.

Мярка 2

НАСЪРЧАВАНЕ АКТИВНОСТТА НА БИЗНЕСА И ГРАЖДАНСКИЯ СЕКТОР ЗА УЧАСТИЕ В ПРОЦЕСИТЕ НА ФОРМУЛИРАНЕ И ПРИЛАГАНЕ НА ПОЛИТИКАТА ЗА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ НА ОБЛАСТ РУСЕ

Създадените през предходния планов период добри практики за привличане на бизнеса и гражданския сектор в процесите на формулиране и прилагане на политиката за социално-икономическо развитие на област Русе ще бъдат доразвити. Особено важно за целта е тези практики и контакти да бъдат формализирани, за да може капацитетът и експертният потенциал на гражданския сектор да бъде пълноценно ползван за оптимизиране на прилаганите политики.

В този смисъл ще бъде прилаган европейският опит за информиране, консултиране и пряко участие на сектора като субект на политиката за регионално развитие в изпълнението, мониторинга и оценката на прилагането ѝ.

В. ОРГАНИЗАЦИЯ И КООРДИНАЦИЯ НА ДЕЙНОСТИТЕ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ

1. ПРАВНА РАМКА

Законовата рамка на Областната стратегия за развитие на област Русе се определя основно от Конституцията на Република България и следните специални закони:

- ❖ **Закон за регионалното развитие** – основен законов акт, уреждащ и регламентиращ политиката в областта на регионалното развитие, който определя нейните цели, институциите и инструментите за формирането и прилагането ѝ. Законът регламентира институционалната рамка, функциите и взаимоотношенията между структурите на органите на управление на регионалното развитие на национално, регионално и местно ниво;
- ❖ **Закон за администрацията** – урежда правомощията на органите на изпълнителната власт, структурата и организацията на дейността. Тъй като регионалното развитие и инструментариума му се реализират чрез изпълнителната власт, то институционалната рамка на това развитие е свързана с основните принципи и изисквания към дейността на администрацията;
- ❖ **Закон за административно-териториалното устройство на Република България** – Законът регламентира взаимоотношенията между централната изпълнителна власт и органите на местното самоуправление при реализиране на политиката за развитие на територията, както и по отношение на изискванията за съгласуване и обвързване на намеренията и действията на секторните и териториалните органи в сферата на местното и регионалното развитие;
- ❖ **Закон за местното самоуправление и местната администрация** – има до голяма степен аналогично значение с това на Закона за административно-териториалното устройство на Република България.

2. АНГАЖИРАНост НА ПУБЛИЧНИТЕ ИНСТИТУЦИИ И МЕСТНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ В ОБЛАСТТА НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ

Създадената организация, разпределянето на отговорностите и координацията на дейностите за постигане на стратегическите цели са условията, от които зависят планираните в стратегическия документ резултати. Идентифицирането и привличането на всички заинтересовани страни е допълнителен резерв, с който разполага административният капацитет за изпълнение на функциите си в областта на регионалното развитие.

Следва да се отбележи, че пряко отношение към ефективното функциониране на създадения местен капацитет за изпълнение на Областната стратегия за развитие на област Русе има Министърът на регионалното развитие и благоустройството, Регионалният съвет за развитие на СЦПР, съобразно отредените им по Закона за регионално развитие функции и правомощия, както и различните заинтересовани среди - физически и юридически лица.

Институционалната рамка за изпълнение на областната стратегия включва:

❖ **Регионален съвет за развитие на СЦПР**, чиито членове са областните управители на 5-те области в района за планиране /Русе, Плевен, Габрово, Велико Търново, Габрово/; представителите на 7 ключови за регионалното развитие министерства /МРРБ, МФ, МОСВ, МИ, МТСП, МЗГ, МТС/; по един представител на общините от 5-те области. Ролята на съвета за развитието на Област Русе е пряко свързана със законовата му функция да съгласува областните стратегии за развитие на областите в СЦПР, да приема предварителната оценка на проектите, предложени в изпълнение на мерките в Националната оперативна програма за регионално развитие. Активната дейност на съвета стартира след обнародването на новия Закон за

регионално развитие през 2004 г., в съответствие с разпоредбите на новия ЗРР той е конституиран, определена е мандатността и ротацията на неговото ръководство;

❖ **Дирекция за техническо съдействие, координация и управление на регионални програми и планове** – в съответствие с новия Закон за регионално развитие, през 2005 г. в Русе като център на СЦПР се създаде Дирекция за техническо съдействие, която се включва в структурата на Областна администрация-Русе. Функциите ѝ са свързани с техническото обслужване на дейността на Регионалния съвет за развитие на СЦПР, с разработването на регионалния планове, програми, мерки и проекти, определящи социално-икономическото развитие на териториите в плановия район.

❖ **Областният управител** със своите правомощия по осъществяване на политиката за регионално развитие в съответната територия, се явява пряк посредник между държавата и общините. Особено съществена е ролята му при създаването и реализацията на настоящата Областна стратегия за развитие на област Русе. При изпълнение на функциите му, произтичащи от ЗРР в този смисъл, той се подпомага от отдел “Регионално развитие”, специализирана структура в Областна администрация-Русе. Отделът организира подготовката, координацията и създаването и изпълнението на Стратегията за развитие на Област Русе, изпълнява функциите на секретариат на Областния съвет за развитие и на консултативните органи /постоянни и временни комисии, работни групи/. Основна задача на отдела е да обобщава постъпилите предложения и инвестиционни намерения на общините в частта им за регионално и междуобщинско развитие, да ги систематизира с оглед изведените цели, приоритети и мерки за областно развитие.

❖ **Областният съвет за развитие на област Русе** е основен орган по прилагане на областната стратегия за развитие на Област Русе, съгласно Закона за регионално развитие. В неговите функции влизат: обсъждането и приемането на областната стратегия за развитие; оценката на инициативите на общините и юридическите лица, свързани с ОСР и предложенията за включване в НОПРР, както и предложенията за сключване на споразумения за сътрудничество с други области за осъществяване на съвместни дейности /в т.ч. свързани с изпълнение на целите и приоритетите на ОСР/; изразява становище по предоставените му за разглеждане проекти на нормативни актове, стратегически, планови и програмни документи, свързани с планирането и програмирането на регионалното развитие, като осъществява взаимодействие с областните съвети за развитие, с Регионалния съвет за развитие на СЦПР, с органите на изпълнителната власт и техните териториални структури; наблюдава изпълнението на Областната стратегия за развитие на област Русе въз основа на изпълнение на мерките по програмните документи, разработени в съответствие с областната стратегия /и по-специално с общинските и регионалните планове за развитие/.

❖ **Постоянни и временни комисии, работни групи към ОблСР** - Още в периода на изпълнението на Областния план за развитие /2000 – 2006/ в Областна администрация Русе, в съответствие със стария Закон за регионално развитие, бяха изградени **постоянни и временни комисии**, компетентни във всички области на социално-икономическия живот. Съставът на комисиите беше експертен, включваше представители на специализираната държавна и общински администрации, деловите и бизнес средите, социалните партньори и НПО-сектор. Функциите на тези държавно-обществени органи бяха консултативни и подпомагащи Областния управител във формулирането прилагането, мониторинга и оценката на политиката за регионално развитие. Ролята и капацитетът на тези комисии през изминалия период, особено след 2001 г., претърпя развитие, експертният им потенциал бе пълноценно използван, разширяван бе кръгът на участието на гражданския сектор. На практика, тези консултативни органи обединяват целия експертен потенциал на област Русе за целите на политиката за регионално развитие.

Това бе и причината след приемането на новия Закон за регионално развитие /където такива органи не са предвидени/ тези комисии и работни групи да бъдат запазени с решение на Областния съвет за развитие на област Русе, за да се ползва тяхната експертиза, както и досега, за прилагането на политиката за регионално развитие. Те изпълняват и ще продължават да изпълняват възложените им експертни функции по отношение на създаването, изпълнението, мониторинга и оценката на Областната стратегия за развитие на област Русе.

❖ **Общинските власти** на 8-те общини в област Русе участват в целия процес по създаването, изпълнението, мониторинга и оценката на Областната стратегия за

развитие чрез участието си в Областния съвет за развитие и в Регионалния съвет за развитие на СЦПР. Основната тяхна функция е свързана с осигуряването на местните ресурси – финансови, човешки – за решаването на местните проблеми, инкорпорирани в Областната стратегия за развитие. На общинско ниво те са основен субект на регионалната политика.

❖ **Гражданският сектор /социални партньори, неправителствени организации, научни среди и бизнес сдружения/** е също субект на политиката за регионално развитие. В последните години нараства неговата активност и значение, а очакванията са бъдещият период 2005 – 2015 г. да му отреди още по-ключова роля в прилагането на структурната политика на ЕС. В област Русе е създадена добра традиция за партньорство със сектора в предишния планов период /2000 – 2006 г./. Предстои постигнатите в това отношение добри резултати в областния център да се мултиплицират и в останалите 7 общини на област Русе, където предстои гражданският сектор да бъде добре структуриран, капацитетът му да бъде укрепен, за да може да изпълнява специфичните си функции в местните партньорства.

3. ОРГАНИЗАЦИЯ И КООРДИНАЦИЯ НА ДЕЙНОСТИТЕ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ

Оперативната координация по изпълнението на дейностите по мерките за постигане целите на Областната стратегия за развитие на област Русе се основава на:

- ❖ Ясно разпределение на отговорностите и ролите между партньорите – областна администрация; общини; териториални структури на специализираната държавна администрация; научни и бизнес среди, социални партньори и НПО;
- ❖ Конкретно определени срокове за изпълнение;
- ❖ Добра информираност на всички заинтересовани страни, относно целите, начините и средствата, с които те ще бъдат постигнати;
- ❖ Създадена добра координация между местните партньори.

От осигуряването на този комплекс от условия и фактори зависи и успешното изпълнение на Областната стратегия за развитие на област Русе.

4. ИЗТОЧНИЦИ ЗА ФИНАНСИРАНЕ

Програмирането и финансовото осигуряване на регионалното развитие се извършва в рамките на Националната оперативна програма за регионално развитие.

4.1 ВЪТРЕШНИ

- ❖ Вътрешното централизирано финансиране се осъществява основно чрез Републиканския бюджет при изпълнение на национални програми, проекти, целеви субсидии и пр.
- ❖ Общински бюджети - Местното финансиране е основно чрез изпълнението на проекти от регионално значение, като привлечените средства са: частни финансови ресурси /предимно от местния бизнес/ или смесени /публични и частни/, банкови заеми;

4.2 ВЪНШНИ – от международни финансови институции, програми и проекти на ЕС и други външни донори

Г.СИСТЕМА ЗА МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА, ИНФОРМАЦИОННО ОСИГУРЯВАНЕ

1. НАБЛЮДЕНИЕ, КОНТРОЛ И ОЦЕНКА

Наблюдението, контролът и оценката на изпълнението на Областната стратегия за развитие на област Русе са важна и неотменна част на политиката за регионално развитие, защото чрез тях се създава възможност за коригиране на подходите, когато резултатите се разминават с предвижданията и се получава информация за напредъка – условие за постигане на прозрачност и публичност на провежданата политика.

Прилагането на този инструмент, чрез който се измерва въздействието като резултат от планираните цели, приоритети, мерки и дейности, изисква предварителното определяне на: субектите на мониторинга, контрола и оценката; видовете индикатори за измерване на ефекта от прилаганата политика.

По своя характер **оценката е предварителна, междинна и последваща**. В зависимост от периода, в който се прилага, тя отчита от една страна постигането на целите, ефикасността и ефективността на използваните ресурси в съответствие с планираните, оценява въздействието върху средата и отбелязва действието на положителните и отрицателните фактори, действали при изпълнението, устойчивостта на постигнатите резултати, а от друга предлага препоръки, базиращи се на направени изводи за прилаганата политика.

Мониторингът се базира на текущата информация, която осигуряват подготвяните годишни отчети, на базата на които се набелязват последващите действия и коригиращи подходи. Годишните отчети се изработват съвместно от експертите от отдел “Регионално развитие” при Областна администрация-Русе и Група за наблюдение на изпълнението на стратегията. Контролът върху изпълнението на ОСР се извършва чрез прилагане на набор от индикатори. Наборът от индикатори се приема от ОблСР на област Русе

Основен местен субект на мониторинга е Областният съвет за развитие на област Русе, който следи и отчита напредъка в изпълнението на Областната стратегия, приема междинната и окончателната оценка на резултатите от плановия период. В неговите правомощия са включени дейности по:

- ❖ утвърждаването на индикаторите за оценка на изпълнението;
- ❖ периодичен преглед на постигнатия напредък в изпълнението на целите чрез анализ на изпълнението на мерките – годишни отчети по изпълнението;
- ❖ приемане на корегирани подходи при установени неудовлетворителни резултати.

Техническото изпълнение на дейностите, свързани с прилагането на мониторинга и оценката, се извършва от **Група за наблюдение на изпълнението на стратегията**. Нейният състав се предлага от Областния управител и Председател на Областния съвет за развитие на област Русе и се одобрява от Съвета. В интерес на обективността на оценките, в състава на групата, освен експертите по регионално развитие от специализираните структури на областната администрация, се привличат и външни експерти от децентрализираните структури на министерства и ведомства, бизнес асоциациите, регионалните синдикални организации и НПО-сектора.

2. ОСНОВНИ ИНДИКАТОРИ ЗА МОНИТОРИНГ НА ОБЛАСТНАТА СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЛАСТ РУСЕ

Основните индикатори за измерване на въздействието са релевантни с планираните цели и мерките за постигането им, както следва:

ИНДИКАТОРИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА МЕРКИТЕ ПО ЦЕЛ 1 / УСКОРЕНО РАЗВИТИЕ НА СТРАТЕГИЧЕСКИТЕ НАПРАВЛЕНИЯ НА ОБЛАСТНАТА ИКОНОМИКА ЧРЕЗ ИНОВАЦИИ И ИНВЕСТИЦИИ В ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ/:

- ❖ брутен вътрешен продукт;
- ❖ брутна добавена стойност
- ❖ брой научно приложни разработки на РУ “Анг.Кънчев” по заявка на регионалните и местни власти и русенския бизнес –
- ❖ въведено обслужване “on line” /информационни, консултантски, маркетингови/ на земеделските стопани от селските общини на област Русе;
- ❖ брой изградени индустриални зони;
- ❖ брой привлечени чуждестранни инвеститори в индустриалните зони
- ❖ изграден НИ-ТЕСК инкубатор в гр.Русе;
- ❖ брой високотехнологични фирми, инкубирани от НИ-ТЕСК инкубатора в гр.Русе;
- ❖ Реконструиран Летищен комплекс Щръклево с открити вътрешни и международни чартърни полети за делови и туристически и карго полети до 2007 г.;
- ❖ Реконструирана и модернизирана инфраструктура на Свободна зона ЕАД-Русе /обновени и изградени подходни пътища, проектирано и изградено корабно място, Комбинирано пристанище и пр./- до 2006 г.;
- ❖ брой областни програми за обучение на фермери и представители на МСП, обхванати от обучения по прилагане на европейските стандарти за производство и търговия /2005-2006 г./;
- ❖ брой МСП и ферми, предлагащи продукцията си на пазарите на ЕС;
- ❖ брой изградени агробизнес инкубатори в селските райони;
- ❖ проведена информационна кампания за популяризиране на биологичното земеделие /2005 – 2006 г./;
- ❖ брой създадени биологични ферми и производства;
- ❖ брой работещи във фирми, преминали през квалификационно обучение;
- ❖ брой младежи и жени, преминали през обучение и други мерки за насърчаване на предприемачество;
- ❖ брой новосъздадени частни учебни заведения;
- ❖ снижено равнище на общата безработица средногодишно на 11,9% ; на продължителната безработица в областта с 15%, на младежката безработица с 20% - стойностите на индикаторите са определени, на базата на Националния план за действия по заетостта за 2005 г.;
- ❖ брой работещи и безработни от селски райони, преминали през обучение за придобиване на квалификации в областта на земеделието;
- ❖ създаден клъстер на шивашките фирми в региона и ни високотехнологични фирми
- ❖ брой новосъздадени браншови обединения на селскостопански производители
- ❖ увеличен обем с 10-12 хил. тона и качество на произвежданото десертно и винено грозде за плановия период;
- ❖ площи /в ха/, заети с лозя;
- ❖ отдадени площи /в ха/ от ДПФ и ОПЗ за засаждане с овощни насаждения;
- ❖ постигнат баланс между търсене и предлагане на пресни плодове и зеленчуци до 2010 г.;
- ❖ Брой новоизградени тържища за селскостопанска продукция;
- ❖ създаден обществено-държавен консултативен орган за развитието на културата в област Русе ;
- ❖ направена оценка на състоянието на инфраструктурата в областта на културата и създадена областна програма за рехабилитацията и осъвременяването ѝ;
- ❖ брой културни институти с подобрена инфраструктура през периода до 2015;

- ❖ дигитализиран културен фонд - информационни бази данни за културния ресурс /инвентаризация и остойностяване/
- ❖ брой туристически пакети, включващи културния ресурс на област Русе /посещения на обекти, паметници, традиционни културни събития и пр./;
- ❖ брой нощувки на туристи в област Русе;
- ❖ брой културни събития и прояви;
- ❖ създаден културен календар на област Русе
- ❖ брой участия на културните институти и организации в национални и международни мрежи / форуми
- ❖ брой новоназначени висококвалифицирани кадри в областта на мениджмънта на културния продукт през периода;
- ❖ брой кадри, преминали през квалификационни обучения в областта на културния мениджмънт и маркетинг;
- ❖ брой изпълнени проекти, финансирани от алтернативни източници /програми на ЕС и външни донори/
- ❖ брой периодични проучвания на нагласите на публиката
- ❖ брой публикации за русенския културен продукт в национални и международни специализирани издания
- ❖ подготвен диагностичен анализ на ресурсите и ограничителните условия; стратегически план за развитие на поливните райони в област Русе в предприсъединителния период 2005-2006 г.;
- ❖ площи /в ха/ на поливното земеделие;
- ❖ брой туристи / круизен туризъм/;
- ❖ изградена туристическа инфраструктура на Крайбрежната зона на Русе /доизградена Кейова стена и благоустрояване на прилежащия терен до 2007 г./;
- ❖ изграден магистрален тип път в участъка Русе-Бяла от път I-5 /Е-85/ Русе-Бяла-В.Търново, част от Общоевропейски транспортен коридор №IX;
- ❖ брой реконструирани и модернизирани гари на територията на областта с прилежащата им ЖП-инфраструктура;
- ❖ изграден Зимовник за 39 плавателни съда на р. Дунав до 2007 г.;
- ❖ реконструирано и модернизирано пристанище с прилежащата му инфраструктура: многофункционален пътнически терминал /до 2015 г./; изработени кадастрални и специализирани карти на пристанища за обществен транспорт с национално значение /до 2005 г./; актуализиране на Генералния план за развитие на пристанищата за обществен транспорт в района на Русе /до 2005 г./

ИНДИКАТОРИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА МЕРКИТЕ ПО ЦЕЛ 2 /НАМАЛЯВАНЕ НА ВЪТРЕШНООБЛАСТНИТЕ РАЗЛИЧИЯ ОТ ТИПА "ЦЕНТЪР-ПЕРИФЕРИЯ", ОСНОВНО ЧРЕЗ ПОДОБРЯВАНЕ НА ИНФРАСТРУКТУРАТА И ИКОНОМИЧЕСКАТА СРЕДА В ИЗОСТАНАЛИТЕ РАЙОНИ/:

- ❖ брой изградени пречиствателни съоръжения в градовете Русе, Бяла, Сливо поле и Борово
- ❖ модернизирана водостопанска система в населените места на областта
- ❖ доизграден Главен крайдунавски колектор в гр.Русе;
- ❖ брой изградени канализационни системи в общините Борово, Ветово, Две могили, Иваново, Сливо поле, Ценово
- ❖ брой изградени собствени пречиствателни съоръжения на основните предприятия-замърсители на реките Дунав, Лом и Янтра
- ❖ въведена интегрирана система за управление на твърдите отпадъци /регионални депа, закриване на нерегламентирани сметища, разделно събиране на отпадъци, преработка и рециклиране на отпадъците/
- ❖ всички населени места в областта – покрити от радио- и ТВ сигнал;
- ❖ доизградена инфраструктура на GSM-операторите, РУ "Далекосъобщения" и ТП "Български пощи" и доизграждане на оптичната мрежа, осигуряващи високо качество на услугите, особено в селските райони.
- ❖ дължина в метри рехабилитирани и изградени мрежи НН, рехабилитирани и доизградени мрежи ВН;
- ❖ дължина в метри рехабилитирани и разширени топлопреносни и топлофикационни мрежи, включени нови обекти към тях;

- ❖ присъединени лицензирани газодистрибуторски дружества към газопреносната мрежа;
- ❖ реконструиран АГРС Русе-Запад и газопровод за високо налягане;
- ❖ изградени 200 000 м. газопроводи НН на територията на община Русе и присъединяване на 38 493 бр. русенски домакинства, на 1130 обекта от публичния сектор и 110 обекта от стопанския сектор;
- ❖ внедрено енергоспестяващо осветление в населените места на 8-те общини;
- ❖ брой изпълнени проекти от Областната целева програма по енергийна ефективност за 2005 г. и от областната краткосрочна програма по енергийна за периода 2005-2007 г.
- ❖ брой изпълнени проекти за възобновяеми енергийни източници от Областната целева и краткосрочна програма;
- ❖ изпълнени общински програми за енергийна ефективност;
- ❖ брой сертифицирани сгради държавна и общинска собственост с обща полезна площ над 1000 кв.м, , съгласно Закона за енергийната ефективност;
- ❖ рехабилитирани 39 734 км от републиканските пътища I-5 Русе – В.Търново и I-2 Русе-Разград-Варна, вкл. и Дъговия мост до октомври 2006 г.;
- ❖ дължина в км новоизградена/ремантирана общинската пътна и улична мрежа чрез изпълнение на общинските програми
- ❖ ограничен транзитен автомобилен трафик през гр.Русе до 2007 г.;
- ❖ брой изградени подземни паркинги в Централната градска зона на гр. Русе и свързани ул.Борисова с ул. П.Д.Петков чрез тунел под пл.Свобода – 2007 – 2015 г.
- ❖ изработен анализ за оптимизиране на потреблението на крайградските и линиите от общинските, областната и републиканската транспортни схеми /до 2007 г./;
- ❖ брой създадени специализирани курсове и линии за превоз са трудноподвижни лица и брой изградени инфраструктурни и транспортни съоръжения за обслужванеуто им до 2007 г.
- ❖ брой новосъздадени и/или рехабилитирани културни центрове в областта
- ❖ брой лекари/стоматолози и средномедицинсти персонал на 1000 души

ГРУПА ИНДИКАТОРИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА МЕРКИТЕ ПО ЦЕЛ 3 /ПЪЛНОЦЕННО ИЗПОЛЗВАНЕ НА ПОТЕНЦИАЛА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО В РАМКИТЕ НА ПЛАНОВИЯ И ТРАНСГРАНИЧНИЯ РЕГИОН, НА СЪТРУДНИЧЕСТВОТО МЕЖДУ РЕГИОНИТЕ НА ЕС ЗА ЦЕЛИТЕ НА ИКОНОМИЧЕСКИЯ И КУЛТУРНИЯ ПРОСПЕРИТЕТ НА ОБЛАСТ РУСЕ/:

- ❖ брой изпълнени проекти с надобластно значение в рамките на СЦПР;
- ❖ брой финансирани проекти в област Русе по Програма ФАР-ТГС и други предприсъединителни програми на ЕС до 2006 г.
- ❖ брой изпълнени партньорски проекти за регионално развитие /социално-икономическо сближаване, финансирани чрез структурните инструменти на ЕС